

En sammenstilling av naturverdiene langs Lysakerelva

Stefan Olberg / Torbjørn Høitomt / Maria Hertzberg / Øivind Gammelmo / John Gunnar Brynjulvsrud / Siri Khalsa / Alexander Nilsson / Helene L. Jensen / Ole J. Lønnve / Kjell Magne Olsen / Terje Blindheim



En sammenstilling av naturverdiene langs Lysakerelva

Forfattere: Stefan Olberg / Torbjørn Høitomt / Maria Hertzberg / Øivind Gammelmo / John Gunnar Brynjulvsrud / Siri Khalsa / Alexander Nilsson / Helene L. Jensen / Ole J. Lønnve / Kjell Magne Olsen / Terje Blindheim

Publisert: 19.12.2023

Antall sider: 77 sider

Publiseringstype: PDF med aktive lenker

Oppdragsgiver: Bymiljøetaten i Oslo

Tilgjengelighet: Dokumentet er offentlig tilgjengelig

Rapporten refereres som: Olberg, S., Høitomt, T., Hertzberg, M., Gammelmo, Ø., Brynjulvsrud, J.G., Khalsa, S., Nilsson, A., Jensen, H.L., Lønnve, O.J., Olsen, K.M. og Blindheim, T. 2023. En sammenstilling av naturverdiene langs Lysakerelva. Biofokus rapport 2023-036. Stiftelsen Biofokus. Oslo.

Forsidebilder: Lysakerelva ved Grini bru / Insektfangst i flommarkskog nord for Grini bru / Vepsebukk / Almeskinn / Rik edelløvskog. Foto: Stefan Olberg / Siri Khalsa

Biofokus rapport 2023–036

ISSN 1504-6370

ISBN 978-82-8449-208-7



Gaustadalléen 21
NO-0349 OSLO
Org.nr: 982 132 924
post@biofokus.no
www.biofokus.no

Forord

Stiftelsen Biofokus har på oppdrag fra Bymiljøetaten i Oslo kommune og seksjon for Natur- vei- og miljøforvaltning i Bærum kartlagt og sammenstilt data om natur i Lysakerelvas bekkekløft nedstrøms Bogstadvannet. Jan Olav Nybo har vært vår kontaktperson hos oppdragsgiver. Stefan Olberg har vært prosjektansvarlig og ansvarlig for utarbeiding av rapport. Torbjørn Høitomt, Maria Hertzberg, Helene Lind Jensen, Siri Khalsa, John Gunnar Brynjulvsrud, Alexander Nilsson, Ole Lønnve og Kjell Magne Olsen har alle bidratt med feltkartlegging på ulike artsgrupper og har vært medvirkende på rapporten, samt at Øivind Gammelmo har laget kart og bidratt på rapporten. Terje Blindheim har vært administrativt ansvarlig og har også bidratt på rapporten. Takk til NaturRestaurering v/Kjetil Flydal, Finn Gregersen og Andreas Lium for undersøkelser av ål i vassdraget og for tilsendte rapporter fra andre undersøkelser foretatt langs Lysakerelva. Takk til våre oppdragsgivere som har gitt oss mulighet til å bli enda bedre kjent med Lysakerelvas mange naturkvaliteter – en virkelig oase for biodiversitet og naturopplevelse. Biofokus håper rapporten vil komme til god nytte i det videre arbeidet med en forvaltningsplan for området.

Oslo, 30. november 2023

Stefan Olberg



Lysakerelva sett fra Griniveien. Foto: Stefan Olberg.

Sammendrag

Biofokus har på oppdrag fra Bymiljøetaten i Oslo kommune og seksjon for Natur-, vei og miljøforvaltning i Bærum kommune sammenstilt eksisterende naturdata, samt innhentet nye data på flere artsgrupper og revurdert verdisetningen på naturtypelokalitetene i området. Forekomster av karplanter, sopp, lav og moser har blitt kartlagt, med vekt på ettersøk av rødlistearter og (for planter) fremmedarter. I tillegg er det gjort et forsøk på å påvise ål.

Innenfor Lysakervassdraget ligger det 38 naturtypelokaliteter, og disse dekker hele 97 % av det undersøkte arealet. 16 av naturtypelokalitetene har fått en høyere verdivurdering etter våre befaringer, i første rekke basert på nyere funn av rødlistearter og dels som følge av et endret syn på verdien av enkelte typer natur. Ingen naturtypelokaliteter fikk en lavere verdi eller ble tatt ut.

Kartleggingene i 2022 og 2023 gav mye ny informasjon om arter generelt, og spesielt for arter oppført på rødlisten og fremmedartslisten. Inkludert tidligere registreringer, er det nå totalt påvist minst 128 arter oppført på rødlisten innenfor Lysakervassdraget. Dette er et svært høyt tall. Rødlisteartene er noe klumpet fordelt, med flest funn i rike og mer intakte naturtyper, men det er også enkeltfunn innenfor mesteparten av området. Det er påvist så mange som 87 ulike fremmedarter langs Lysakerelva, hvorav de fleste er karplanter, og mange er oppført på listen over arter som bør bekjempes regionalt eller lokalt innenfor viktig natur. Også fremmedartene er noe klumpet fordelt, samtidig som de er spredt ut over det aller meste av området. Enkelte svært problematiske arter utgjør allerede i dag et stort problem innenfor arealer med svært viktig natur, og det haster med å igangsette tiltak.

En lang og variert kulturhistorie er også knyttet til Lysakerelva, som har blitt brukt på ulike måter av mennesker i svært lang tid. Selve elva er viktig for mange fiskeslag og mye annet liv knyttet til vannstrengen og dens flomsoner. De flompåvirkede arealene som eroderes og forstyrres jevnlig har egne plante- og dyresamfunn som hører til her. Elva påvirker også luftfuktigheten i elvekløften. Den i stor grad skogkledd kantsonen mellom elva og bebygde arealer varierer mye i bredde, og innehar både turveier og velbrukte stier på begge sider av elva. Til tross for alle de menneskelige påvirkningene og området plassering i et stort sett nedbygd landskap, innehar kantsonene godt utviklede skogarealer som stedvis har karakter av naturskog og gir besøkende en følelse av å befinne seg langt vekk fra byens ståk og larm.

Lysakervassdraget er verdivurdert etter vernekriteriene for skog, og oppnår her aller høyeste verdi (****/6 poeng). Vurdert etter en ny bekkekløftmetodikk, oppnår Lysakervassdraget 455 poeng, på en skala der kløfter over 220 poeng har aller høyeste verdi (svært høy verdi). Vi har laget et verdikart basert på forekomster av naturtyper og rødlistearter, som (igjen) viser at mesteparten av arealet langs Lysakerelva oppnår svært høye verdier. En ivaretagelse og videreutvikling av de påviste naturverdiene langs Lysakerelva er helt avhengig av en helhetlig forvaltning av vassdraget.

Grunnet et stort press på den gjenværende naturen i og langs Lysakerelva, med mange ulike brukerinteresser kombinert med store naturverdier, er det helt nødvendig med en god forvaltningsplan for området som begge kommunene kan enes om. Som basis for en slik forvaltningsplan er det nødvendig med god og oppdatert informasjon om hva som finnes av naturverdier innenfor området, hvor disse verdiene er lokalisert, hvilke hensyn som bør tas for å ivareta eller heve verdiene, samt lokalisere og påpeke trusler mot disse verdiene. Denne rapporten oppsummerer kjente naturverdier innenfor forvaltningsarealet langs Lysakerelva og foreslår tiltak og hensyn, slik at det kan foretas gode

beslutninger om hva som kan og bør gjøres for å ivareta disse naturverdiene. Basert på de nasjonalt og internasjonalt store naturverdiene som finnes langs Lysakerelva, oppfordres det til at hensynet til naturverdiene får forrang foran diverse brukerinteresser i vassdraget, for å unngå at de gjenværende arealene med natur sakte desimeres, bygges ned, tilrettelegges for økt bruk, forsøples og forurenses og i enda større grad trues av fremmedarter.



Innhold

| | | |
|----------|---|-----------|
| 1 | Innledning | 7 |
| 1.1 | Bakgrunn | 7 |
| 1.2 | Oppdrag | 7 |
| 1.3 | Undersøkelsesområde | 7 |
| 1.4 | Naturgrunnlag og historikk | 9 |
| 2 | Metode | 11 |
| 2.1 | Datainnsamling..... | 11 |
| 2.2 | Metode for naturtypekartlegging | 12 |
| 2.3 | Behandling av data og prosjektets produkter..... | 12 |
| 3 | Resultater | 13 |
| 3.1 | Naturtypelokaliteter | 13 |
| 3.2 | Artsmangfold | 19 |
| 3.3 | Fremmede arter..... | 36 |
| 4 | Diskusjon | 42 |
| 4.1 | Naturverdier..... | 42 |
| 5 | Hva truer naturmangfoldet langs Lysakerelva? | 50 |
| 5.1 | Vannmiljø | 50 |
| 5.2 | Infrastruktur | 51 |
| 5.3 | Bebyggelse..... | 51 |
| 5.4 | Friluftsliv | 52 |
| 5.5 | Fremmede arter..... | 56 |
| 6 | Hensyn og skjøtsel | 58 |
| 6.1 | Skjøtselsbehov | 58 |
| 6.2 | Naturhensyn ved tilrettelegging for friluftsliv | 58 |
| 6.3 | Tiltak | 62 |
| 6.4 | Fremmede arter..... | 64 |
| 6.5 | Behov for videre kartlegging | 68 |
| 7 | Konklusjon | 69 |
| 8 | Referanser | 70 |
| | Vedlegg 1. Kategorier for rødlistearter | 72 |
| | Vedlegg 2. Kategorier for fremmede arter | 73 |
| | Vedlegg 3. Undersøkelse av ål | 74 |

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

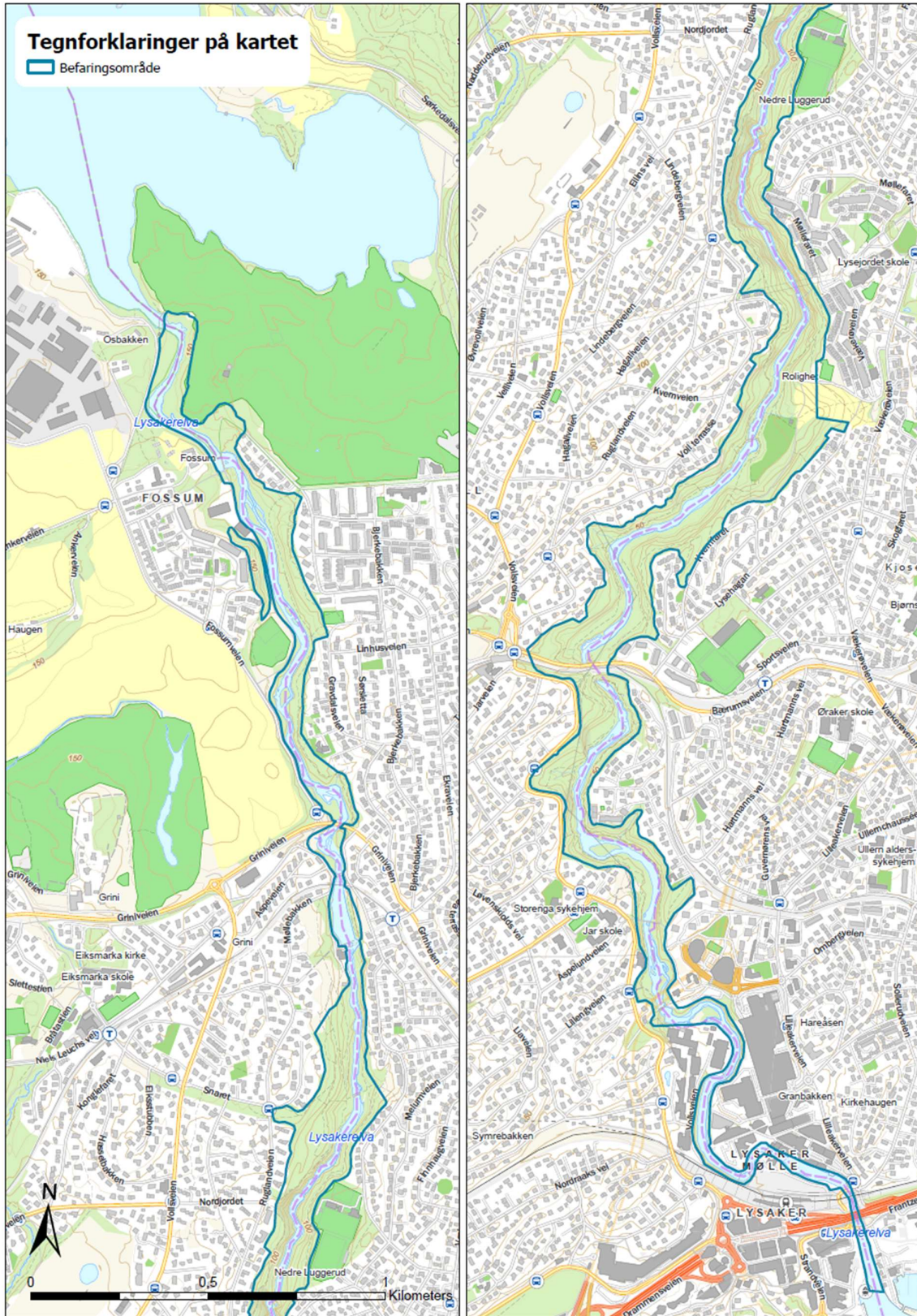
Oslo kommune og Bærum kommune har inngått et interkommunalt plansamarbeid for å regulere arealer i tilknytning til Lysakervassdraget. Det er et pilotprosjekt for utarbeidelse av kommunedelplaner som følger opp tiltak og arealplanmessige vurderinger knyttet opp mot vannforskriften og plan- og bygningsloven. Kommunedelplanen tar både stilling til arealbruken langs vassdraget og til konkrete tiltak gjennom en handlingsplan (Oslo og Bærum kommuner 2015). Kommunedelplanen ble politisk vedtatt i Bærum kommune i 2014 og i Oslo kommune i 2017. Etter noen innsigelser fra Statsforvalteren, ble Bærum's plan godkjent av kommunal- og distriktsdepartementet i 2018. De to kommunene arbeider nå for å lage en felles forvaltningsplan for arealer på begge sider av elven nedstrøms Bogstadvannet til fjorden. Planarbeidet har som utgangspunkt at de store naturverdiene skal kunne sikres bedre. Området ligger i et tett befolket område hvor det er viktig at avveininger mellom vern, ulike typer bruk og fare for ytterligere nedbygging vurderes på en god måte. Selv om Lysakervassdraget utgjør et større sammenhengende grøntområde som er ganske godt sikret, er det fortsatt fare for at fragmentering og tap og forringelse av arealer svekker området's funksjon for biologisk mangfold.

1.2 Oppdrag

Bymiljøetaten i Oslo kommune skal i samarbeid med Bærum kommune utarbeide en forvaltningsplan for Lysakervassdraget nedstrøms Bogstadvannet. For å få et best mulig faglig grunnlag når det gjelder naturverdiene i planområdet har kommunene gjennom Biofokus sin rammeavtale med Oslo kommune bestilt en rapport for å bedre kunnskapsgrunnlaget som forvaltningsplanen skal bygges på. Det innebærer en sammenstilling av eksisterende kunnskap om natur og ny kartlegging av arter innenfor gruppene lav, karplanter, sopp og moser, samt av ål. Rapporten skal dokumentere ulike typer trusler mot naturverdiene og komme med forslag til hvordan disse best kan håndteres. Hos Statsforvalteren i Oslo og Viken er det startet en prosess for vern etter naturmangfoldloven for områder langs Lysakerelva med de største verneverdiene, og primært på kommunal grunn. Dette har kommunene gitt sin tilslutning til. Rapporten vil også komme inn på vern av Lysakerelva som et middel for sikring av naturverdiene.

1.3 Undersøkellesområde

Den delen av Lysakervassdraget som omfattes av denne rapporten er arealene nedstrøms Bogstadvannet til utløpet i Lysakerfjorden (Figur 1). Lysakerelva sør for Bogstadvannet er grenseelv mellom Bærum (vestsiden) og Oslo (østsiden), og er en av de viktigste elvene i de to kommunene, både for rekreasjon og for biologisk mangfold. Den i stor grad skogkledde kantsonen mellom elva og bebygde arealer varierer mye i bredde, og innehar både turveier og velbrukte stier på begge sider av elva. Til tross for alle de menneskelige påvirkningene og området's plassering i et stort sett nedbygd landskap, innehar kantsonene godt utviklede skogarealer som stedvis har karakter av naturskog. Undersøkellesområdet har mange historiske spor, noe som flere steder fortsatt påvirker den naturen som i dag finnes i området.



1.4 Naturgrunnlag og historikk

Lysakerelva med tilliggende vegetasjon slynger seg gjennom et landskap som nesten utelukkende består av veier og bebyggelse, med tilhørende hager, plener, veikanter og små flekker med kratt og trær. Lokalt utgjør vassdraget således et restområde med en relativt sett intakt natur i et (sett fra naturens side) landskap med liten gjenværende funksjon for store deler av det mangfoldet som en gang har vært her. Området fungerer derfor som en restforekomst der områdets topografiske utforming, geologi og klima tilsier et stort potensial for forekomster av verneverdig natur med mange truede arter.

Geologi og klima

Berggrunnen langs Lysakerelva består av kaledonsk leirskifer med kalkstein i den nedre halvdel, kalkstein med leire- og sandstein i et parti beliggende noe over midtre del, og en blanding av basalt og ryolitt, med litt syenitt øverst i vassdraget (NGU, 2023). Berggrunnen er derfor i stor grad kalkrik. De mange fossefallene skyldes at elva renner over ganger med hardere bergarter som har vært mer motstandsdyktige mot erosjon (Figur 2). Klimatisk ligger Lysakerelva i overgangsseksjonen (OC), men befinner seg tett opp mot svakt oseanisk (O1), og skal derfor ha et relativt tørt klima, med varme somre og kalde vintre (Moen, 1998). For varmekjære arter og arter avhengig av kalkrik berggrunn, ligger Lysakerelva plassert i et av de mest gunstige områdene i Norge, med (relativt sett) svært høye sommertemperaturer kombinert med stedvis svært kalkrik berggrunn. Lysakervassdraget har form som en bekkekløft, noe som både er en landskapsform og en naturtypeutforming (DN-håndbok 13). Bekkekløfter innehar gjerne en lang rekke spesielle livsmiljøer, som følge av stor variasjon i fuktighet og lokaltemperatur innenfor korte avstander. Dette gir et godt grunnlag for forekomster av ulike kravstore arter med en samlet bred økologisk amplitude, fra for eksempel svært fuktighetskrevenne arter, til arter som skal ha det ekstremt tørt og varmt. Generelt sett er også bekkekløfter mindre påvirket av menneskelige aktiviteter enn tilliggende arealer, i hovedsak som følge av landskapsformens topografi.

Vegetasjon

Klimatisk ligger Lysakerelva i boreonemoral vegetasjonssone (Moen, 1998). Mesteparten av de skogdekte arealene langs Lysakerelva har høy bonitet, med noe middels bonitet i nedre halvdel og litt spredt med impediment. Barskog (litt furuskog og en del granskog) og blandingsskog dominere skogbildet, men flere steder er det løvskog, som gjerne er dominert av edelløvtrær (Figur 2). Gode innslag av rik edelløvskog, rik sumpskog og kalkbarskog forekommer langs elva. Det er en variert skognatur langs elva, fra fuktige til tørre skogtyper, og med de fleste treslag representert. Det er også noen mindre forekomster av kulturbetingede naturtyper innenfor det undersøkte arealet, som blant annet store gamle trær, slåttemark og åpen, grunnlendt kalkmark. Samlet gir dette et variert utvalg av rike naturtyper som potensielt kan inneha svært mange arter som står i fare for å forsvinne fra Norge.

Historie

Lysakerelva har vært svært sentral for mye næringsaktivitet fra 1500-tallet og nesten frem til vår tid. Det har blitt fløtet tømmer, og energien i vannet har blitt brukt til å drive møller, sager, elektrisitetsverk, stangjernshammer og spikerfabrikker. Det er særlig i tilknytning til fossene det har vært størst aktivitet. I nyere tid har i tillegg arealene rundt kløfta blitt utnyttet til nærings- og boligformål. Den Lysakerelva vi opplever i dag er et resultat av tidligere tiders påvirkning, og naturverdiene er her mer på tross av enn på grunn av tidligere og nåværende aktiviteter. Stedvis er skogen storvokst og ganske gammel, men

mer enn 500 år med aktivitet har helt klart satt sitt preg på naturen, her som i store deler ellers i regionen og landet for øvrig.



Figur 2. Rike naturtyper, her med rik edelløvsskog (øvre bilde), er vanlig forekommende langs Lysakerelva. Foto: Stefan Olberg. Nedre bilde viser de brattere delene av kløfta ved Røfallene. Foto: Maria Hertzberg.

2 Metode

2.1 Datainnsamling

Naturtyper

Prosjektet har i liten grad hatt fokus på kartlegging av naturtyper, men flere av de registrerte naturtypelokalitetene langs Lysakerelva er mange år gamle, og har dels blitt kartlagt etter eldre metodikk, samt at det i mange tilfeller foreligger nyere funn av rødlistearter. Dette har ført til et behov for en oppdatering av naturtypelokalitetenes verdivurdering. Naturtypelokalitetene er kartlagt etter DN-håndbok 13 (Direktoratet for Naturforvaltning 2007) med tilhørende oppdaterte faktaark (Miljødirektoratet 2015). Metodikken avgrensner og verdsetter områder spesielt viktige for bevaring av biologisk mangfold (viktige naturtyper). Utvalgte naturtyper i henhold til [naturmangfoldloven](#) og [forskrift om utvalgte naturtyper](#) forekommer også langs Lysakerelva, og er nevnt i rapporten. Rødlistede naturtyper i henhold til Norsk rødliste for naturtyper 2018 (Artsdatabanken 2018) er ikke spesifikt kartlagt, men rødlistede naturtyper som finnes langs Lysakerelva er nevnt. De viktigste kartleggingene av naturtyper har blitt utført i 2004–2006, da hele strekningen opp til Bogstadvannet ble kartlagt i begge kommuner (Blindheim og Friis 2006) og i 2015 da det ble gjort tilleggsregistreringer i Bærum med bakgrunn i den da nylig vedtatte kommunedelplanen for Lysakervassdraget (Thylén 2015). Det har også blitt utført arbeid i forbindelse med kommunedelplanarbeidet for å forbedre avgrensningen av naturtypelokaliteter mot bebyggelse, samt å kartlegge hagefyllinger m.m. Resultatene fra disse arbeidene er imidlertid ikke publisert.

Arter

Tilgjengelige naturdatabaser og litteratur er gjennomgått for å samle eksisterende kunnskap om arts mangfoldet innenfor området. Hovedmengden av artsinformasjonen er hentet fra Artskart (Artsdatabanken 2023), men også diverse rapporter omhandlende naturmangfoldet langs Lysakerelva er gjennomgått. Grunnet en noe unøyaktig plassering på en del av artsprykkene i Artskart, er alle funn av rødlistearter og fremmedarter gjennomgått manuelt. Det er også vurdert om noen artsprikker som ligger utenfor det avgrensede undersøkelsesområdet, egentlig skulle ha befunnet seg innenfor. Det er derfor noe usikkerhet rundt enkelte av artsregistreringene som er gjort på andre prosjekter eller av privatpersoner, og som er gjengitt i denne rapporten.

Ny feltkartlegging

Til tross for at det fra før av finnes en god del informasjon og kunnskap om naturverdiene langs Lysakerelva, er det fortsatt store hull i kunnskapsgrunnlaget. Dette gjelder særlig innenfor enkelte artsgrupper. For å tette noen av disse hullene – eller i det minst gjøre hullene noe mindre, ble det foretatt nye artskartlegginger med fokus på sopp, lav, moser og karplanter i 2022 og 2023, samt at forekomsten av ål i vassdraget ble noe overfladisk undersøkt høsten 2023. Det ble særlig søkt etter rødlistearter og fremmede planter ved feltarbeidet, og kartleggingsintensiteten var størst i de områdene med best potensial for forekomst av slike arter.

2.2 Metode for naturtypekartlegging

Kartlegging etter DN-håndbok 13

Metoden for naturtypekartlegging følger DN-håndbok 13, revidert utgave (Direktoratet for Naturforvaltning 2007). Det henvises til denne og da spesielt kapitlene 2 - 6 for en nærmere redegjørelse av kriterier for utvalgelse av naturtyper og verdisetting av dem. I forbindelse med revidering av DN-håndboka ble det utarbeidet utkast til nye faktaark for alle terrestre naturtyper (BioFokus 2014, Miljødirektoratet 2015), og disse er i stor grad brukt som grunnlag for verdisetting på naturtypelokaliteter av nyere dato.

Følgende kriterier er viktige ved utvalgelse av viktige naturtyper:

- Naturtypers sjeldenhet nasjonalt og lokalt
- Forekomst av viktige nøkkelementer
- Viktige forekomster av signalarter eller rødlistede arter
- Områdets topografiske og geografiske plassering
- Områdets evne til å fylle en funksjon for bevaring av biologisk mangfold

Systemet for verdisetting av kartlagte naturtypelokaliteter har tre verdikategorier: Svært viktig (A-verdi), Viktig (B-verdi) og Lokalt viktig (C-verdi). Metoden gir følgende kriterier for rangering av lokaliteter innen en naturtype:

- Størrelse og velutviklethet
- Grad av tekniske inngrep
- Forekomst av rødlistearter
- Sjeldne utforminger (nasjonalt og regionalt)

2.3 Behandling av data og prosjektets produkter

Alle relevante artsfunn gjort i forbindelse med prosjektet er lagt inn i Biofokus-artsfunnbase og er tilgjengelige på Artskart ([Artsdatabanken 2023](#)). Oslo kommune sin Natur2000 vil bli oppdatert med nye verdier, artsforekomster og beskrivelser for en del lokaliteter. Med en felles forvaltning av Lysakerelva over kommunegrensen bør det også vurderes om ikke naturtypelokalitetene på Bærumssiden burde innlemmes i Oslo kommune sin naturdatabase Natur2000. Kartfiler som viser funn av rødlistearter og fremmedarter, viktige naturtyper og et «verdikart» basert på kjente funn av naturtyper og rødlistearter, oversendes oppdragsgiver. I denne rapporten er de avbildete kartene lite detaljerte, dels grunnet det store undersøkelsesområdet og dels som følge av noe mangel på detaljert informasjon.

3 Resultater

3.1 Naturtypelokaliteter

38 avgrensede naturtypelokaliteter ligger helt eller delvis innenfor vurderingsområdet på 760 daa (Figur 3, Tabell 1). Hele 97 % av det totale arealet er avgrenset som naturtypelokalitet. Se Miljødirektoratets Naturbase for detaljerte kart og beskrivelser av alle områder ([Miljødirektoratet 2023](#)). De fleste naturtypelokalitetene består av ulike former for rik skog, som *rik edelløvsskog*, *rik blandingsskog i lavlandet*, *kalkedelløvsskog*, *gråor-heggeskog*, *gammel boreal lauvskog*, smale strenger med *flomsskogsmark* og *åpen flomfastmark*. Hele elvestrengen er i tillegg kartlagt som ulike ferskvannstyper (*viktig bekkedrag* og *dam*), og det er også noen mindre innslag av *store gamle trær*, *slåttemark* og *fossesprøytsone*. I tillegg til at det aller meste av arealet er vurdert som en eller annen viktig naturtypelokalitet, er de aller fleste lokaliteter gitt høyeste mulige verdi, A-verdi (svært viktig). 16 av de 38 registrerte naturtypelokalitetene har i forbindelse med dette prosjektet blitt gitt en høyere verdi enn det de opprinnelig hadde. Dette skyldes i hovedsak funn av rødlistearter som tidligere ikke var kjent der, men også som følge av en generell vurdering av naturtypenes truetet i landskapet og trusselvurderingen på rødlista for naturtyper. Etter ny verdivurdering er 85 % av arealet vurdert som svært viktig (A-verdi), 13,6 % viktig (B-verdi) og 1,4 % som lokalt viktig (C-verdi).

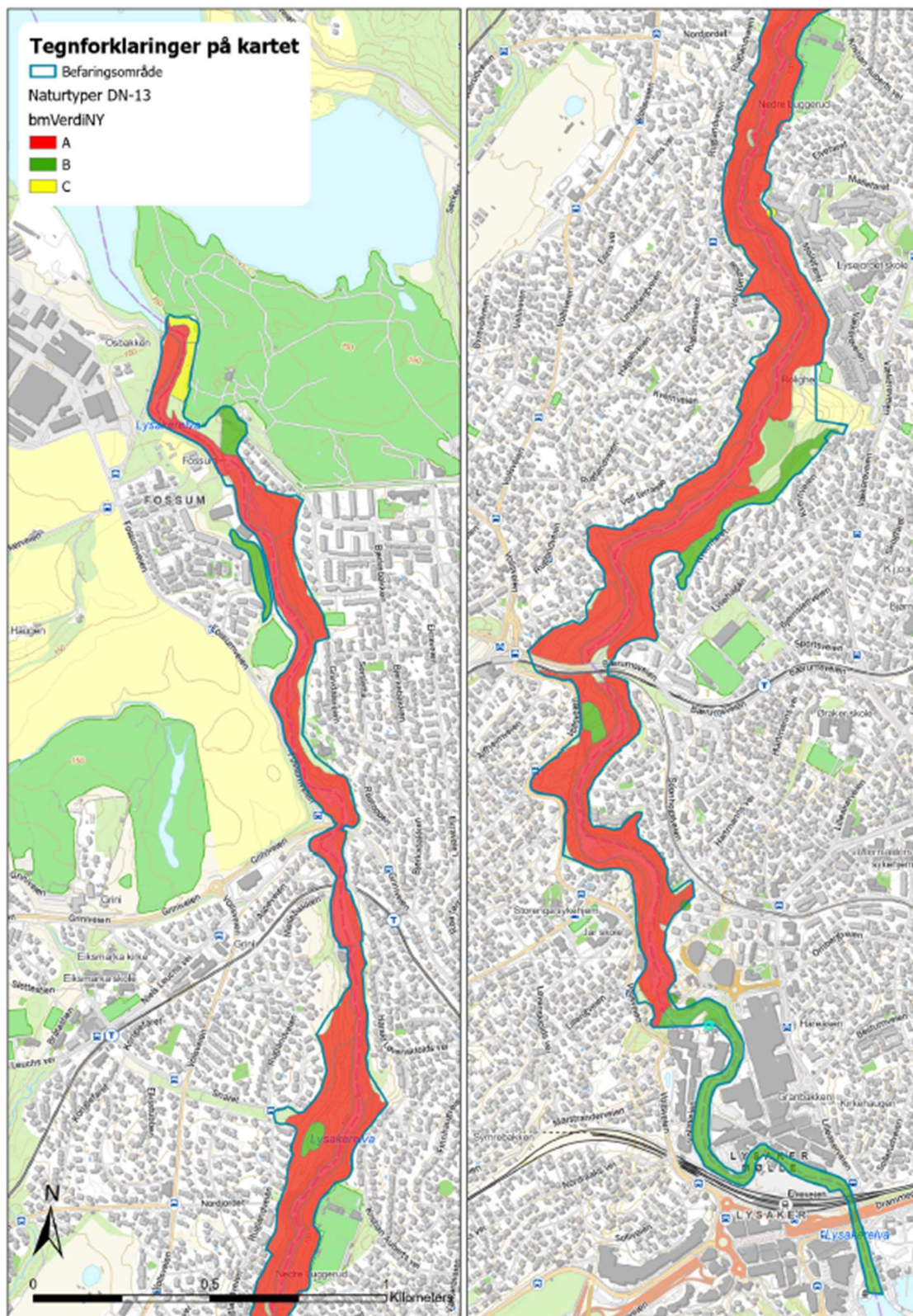
Fra Bogstadvannet og ned til Grinidammen har elva i liten grad gravd seg ned i terrenget, noe som trolig skyldes de harde bergartene som dominerer her. Det er på denne strekningen man finner de største sammenhengende partiene med flomskogsmark, men arealene med denne typen inngår typisk i andre typer som *rik edelløvsskog* og *viktig bekkedrag*. Grundige undersøkelser av kryptogamer på strekningen mellom Bogstadvannet og Grinidammen har avdekket at flere av naturtypene her er verdsatt for lavt. Viktige naturkvaliteter knyttet til flomskogsmark bør her skilles ut og kartlegges grundigere.

Nedenfor Grinidammen skifter Lysakerelva karakter ved å renne nokså dypt nedskåret i leirskiferen som dominerer på hele strekningen ned til Lysaker. Lisidene her domineres av edelløvtrær, stedvis i blanding med gran og noe furu. Flere steder er grana i sammenbrudd og på slike steder vil det komme en periode hvor løvskogen i større grad vil dominere før grana igjen tar over. Innslaget av boreale løvtrær blir gjennomgående mindre her enn ovenfor Grinidammen. Rasmassene i liene her drenerer godt og tørre vegetasjonstyper dominerer, selv om kildevann stedvis skaper variasjon. Selv om leirskiferen er rik, virker det som den bare unntaksvis gir grunnlag for kalkskog. Også på denne strekningen viser nye kartlegginger at verdien for enkelte lokaliteter tidligere er satt for lavt.

På strekningen nedenfor Fåbrofallet er elveløpet sterkt kanalisert og det er ikke registrert andre naturtyper enn selve elveløpet og et par tilgrensende gamle trær.

Noen av naturtypelokalitetene består av, eller innehar, rødlistede naturtyper (Artsdatabanken 2018b). *Elvevannmasser* (NT), *åpen flomfastmark* (NT), *flomskogsmark* (NT), *frisk rik edelløvsskog* (NT), *kilde-edelløvsskog* (VU), *kalkedelløvsskog* (EN), *kalk- og lågurtfuruskog* (VU) og *slåttemark* (CR) finnes representert, og noen av disse utformingene dekker relativt store arealer innenfor undersøkelsesområdet. Det er også noen få og små innslag av utvalgte naturtyper (Lovdata 2023), med én forekomst hver av *kalklindeskog* og *slåttemark*, samt to *hule eiker*. Både slåttemarken og de hule eikene ligger i

kant av området. Forekomstene av de rødlistede naturtypene fremkommer ikke nødvendigvis direkte i naturtypebeskrivelsene ([Miljødirektoratet 2023](#)), og er derfor nærmere omtalt her.



Figur 3. Lysakervassdraget med avgrensede naturtypelokaliteter med oppdatert naturverdi (se Tabell 1).

Slåttemark

Denne typen er vurdert som kritisk truet (CR) og forekommer med én lokalitet på Oslosiden av elva, vis å vis Jar skole. Akkurat her finnes en kalkkrygg, og slåttemarka her er av typen kalktørreng med flere rødlistede karplanter.



Figur 4. Slåttemark ved Øraker barnehage med insektfelle (venstre) og Jarfossen (høyre). Foto: Stefan Olberg.

Kalkedelløvsskog

Denne typen er vurdert som sterkt truet (EN) og har én avgrensning innenfor planområdet. Dette er en kalk-lindeskog som ligger sør for Røa mølle. Det er svært sannsynlig at denne typen finnes flere steder langs Lysakerelva, særlig i midtre og nedre deler. Av berggrunnskartet virker området ovenfor Fåbrofallet mest lovende, ettersom det her skal være et areal med ren kalkstein. Lokaliteten ved Røa viser imidlertid at arealer på leirskiferen også kan være egnet dersom andre forhold klaffer. Det er likevel mye som tyder på at det i store deler av området finnes for tykke lag med løsmasser til at typen forekommer. Det som eventuelt skulle finnes av kalkedelløvsskog ut over kalklindeskogen sør for Røa mølle er sannsynligvis kartlagt som rik edelløvsskog.

Kilde-edelløvsskog

Denne typen er vurdert som sårbar (VU) og forekommer spredt i området, men stort sett som små flekker som ikke er store nok til å være selvstendige lokaliteter. Det er kartlagt tre lokaliteter etter DN-håndbok 13 med *rik edelløvsskog*, med utformingen *or-askeskog*. Dette skal i teorien være *kilde-edelløvsskog*, men det er ikke sannsynlig at alt arealet i disse lokalitetene tilfredsstiller kravene til rødlistetypen. Særlig i lokaliteten Hammarbrua N - BN00064835 er det sannsynlig at det finnes noen dekar med typen.

Frisk rik edelløvsskog

Denne typen er vurdert som nær truet (NT) og forekommer vanlig langs store deler av Lysakerelva. Det meste av den edelløvdominerte skogen i planområdet faller innenfor denne typen. Det er verdt å merke seg at hvis tresjiktet ikke er dominert av edelløvtrær (<50 %), faller ikke lenger skogen inn under denne naturtypen og passer ei heller inn i noen andre typer. Dette skyldes at lågurtgranskog (dominans av bartrær på lågurtmark) ikke er rødlistet og at blandingsskoger (der ingen treslagsgrupper dominerer med over 50 %) ikke er vurdert for rødlista.



Figur 5. Frisk lindeskog ned mot elva nord for Jarbrua. På lindetreet som henger ut over elva vokste den rødlistede mosen stammesigd. Foto: Terje Blindheim

Flomskogsmark

Denne typen er vurdert som nær truet (NT) og forekommer spredt i store deler av området. Arealene med typen inngår stort sett i *viktig bekkedrag*-avgrensningen og tilgrensende lokaliteter med *rik edelløvsskog* eller *gråor-heggeskog*. I øvre deler finnes typen på nokså store, sammenhengende og funksjonelle arealer med funn av flere krevende moser og karplanter. Vantransportert dødved og regelmessig oversvømte røtter og trestammer er viktige substrater for spesialisert artsmangfold i disse lokalitetene. Det er særlig verdt å nevne et par lokaliteter langt opp i vassdraget, Osdammen S - BN00046115 og deler av Fossum Ø - BN00064959 som særlig viktige i tillegg til lokalitetene som omfatter selve elveløpet.

Kalk- og lågurtfuruskog

Omfatter tørkeutsatt gran- og furudominert skog som er minst svakt kalkrik og er vurdert som sårbar (VU). Finnes spredt i øvre deler av de bratte liene og delvis i de svært tørkeutsatte bratthengene hvor nesten bare furu klarer å overleve. Vanligst nedenfor Grinidammen et stykke nedover langs elva. Gradvise overganger mot blandingsskoger og edelløvsskog. I mindre partier kan det også være tilløp til rik sandfuruskog (NT).



Figur 6. Gammel flommarksskog med mye død ved (venstre) og Lindeklon med insektfelle i rik edelløvskog (høyre).
Foto: Stefan Olberg.

Fosseberg

Denne typen er vurdert som nær truet (NT) og forekommer kanskje marginalt ved Ullern mølle. Det er ikke foretatt en grundig artskartlegging her grunnet vanskelig fremkommelighet, men det er lite sannsynlig at typen er godt utviklet her. Sommervannføringen i vassdraget er trolig for lav i for lange perioder etter at snøsmeltingen er over.

Elvevannmasser

Denne typen er vurdert som nær truet (NT) og dekker hele strekningen av elveløpet, fra Bogstadvannet ned til utløpet i fjorden.

Åpen flomfastmark

Denne typen er vurdert som Nær truet og finnes i første rekke i øvre deler hvor elven ikke renner så fort, men det er også mindre arealer med åpen flomfastmark nedover elven. Finnes med ulike utforminger av fine og grovere sedimenter. Stedvis helt åpne med lite vegetasjon, noen steder i form av grasører og ører med lav buskvegetasjon. Skogsøtgras (VU) og blærestarr (NT) er to karplanter som kan vokse i denne typen miljø.



Figur 7. Vassdraget, med åpen flommark og flomskogsmark. Foto: Maria Hertzberg.

Tabell 1. Oversikt over naturtypelokaliteter i undersøkelsesområdet (sortert fra nord til sør). Tabellen inneholder opprinnelig naturverdi og ny verdi, samt at det er angitt hvor det sannsynligvis finnes rødlistede naturtyper. Se naturbase.no for fullstendige beskrivelser og lokalisering av naturtypelokalitetene.

| Nummer | Områdenavn | Naturtype | Utforming | Verdi | Ny verdi | RL typer som inngår | Areal (daa) |
|------------|--------------------------|------------------------------|--|-------|----------|---|-------------|
| BN00064833 | Osdammen Ø | Naturbeitemark | Våt/fuktig, middels næringsrik eng beitet | C | C | Trolig sterkt endret mark | 3,2 |
| BN00046115 | Osdammen S | Gråor-heggeskog | Liskog og raviner | C | A | Flomskogsmark | 7,4 |
| BN00064834 | Osdammen SØ | Rik edellauvskog | Or-askeskog | C | C | Kilde-edelløvsog? | 5,6 |
| BN00046123 | Osdammen-Grinidammen | Viktig bekkedrag | Parti som binder sammen andre naturmiljøer | A | A | Elvevannmasser, flomskogsmark, åpen flomfastmark | 73,8 |
| BN00064835 | Hammerbrua N | Rik edellauvskog | Or-askeskog | C | B | Kilde-edelløvsog | 7,5 |
| BN00064959 | Fossum Ø | Rik edellauvskog | - | B | A | Frisk, rik edelløvsog, flomskogsmark | 15,1 |
| BN00046195 | Fossum | Gammel boreal lauvskog | Gammel bjørkeskog | B | B | | 8,6 |
| BN00064836 | Fossum SØ | Rik blandingskog i lavlandet | Boreonemoral blandingskog | B | A | Frisk, rik edelløvsog, kilde-edelløvsog? | 18,2 |
| BN00046104 | Grinidammen | Dam | Gårdsdam | A | A | | 21,8 |
| BN00046124 | Grinidammen-Jarfyllingen | Viktig bekkedrag | Parti som binder sammen andre naturmiljøer | A | A | Elvevannmasser, flomskogsmark, frisk rik edelløvsog | 94,6 |
| BN00046095 | Grini mølle | Rik edellauvskog | Alm-lindeskog | B | A | Frisk, rik edelløvsog | 12,4 |
| BN00046100 | Røa mølle V | Rik blandingskog i lavlandet | Boreonemoral blandingskog | B | A | Frisk, rik edelløvsog? | 84,8 |
| BN00046198 | Holtet sag V | Rik edellauvskog | Alm-lindeskog | B | B | Frisk, rik edelløvsog | 4 |

| Nummer | Områdenavn | Naturtype | Utforming | Verdi | Ny verdi | RL typer som inngår | Areal (daa) |
|------------|--------------------------|-------------------------------|--|-------|----------|---|-------------|
| BN00064841 | Holtet sag | Rik blandingsskog i lavlandet | Boreonemoral blandingsskog | B | A | | 14,1 |
| BN00064840 | Røa mølle | Rik edellauvskog | Alm-lindskog | B | A | Frisk, rik edelløvskog | 11,5 |
| BN00046097 | Ullem mølle | Fosse-sprøytsone | Moserik utforming | B | B | Fosseberg? | 0,6 |
| BN00122486 | Møllefare 44C | Store gamle trær | Eik | C | C | | 0,7 |
| BN00064844 | Røa mølle S II | Kalkedelløvskog | Kalklindskog | A | A | Kalkedelløvskog | 13,7 |
| BN00064842 | Lysejordet N | Gammel boreal lauvskog | Gammel bjørkeskog | B | A | | 17,6 |
| BN00046109 | Ullem mølle V | Rik edellauvskog | Rik rasmarkslindskog | A | A | Frisk, rik edelløvskog | 16,6 |
| BN00064838 | Lysejordet SØ | Rik edellauvskog | Alm-lindskog | B | B | Frisk, rik edelløvskog | 21,3 |
| BN00046103 | Ullem mølle SV | Rik blandingsskog i lavlandet | Boreonemoral blandingsskog | B | A | Frisk, rik edelløvskog | 12 |
| BN00064839 | Lysejordet S | Rik blandingsskog i lavlandet | Boreonemoral blandingsskog | A | A | | 39,7 |
| BN00046105 | Wilses vei N | Rik edellauvskog | Or-askeskog | B | A | Kilde-edelløvskog? | 16,9 |
| BN00046106 | Jarfyllingen N | Rik blandingsskog i lavlandet | Boreonemoral blandingsskog | B | A | Frisk rik edelløvskog, kilde-edelløvskog? | 23,9 |
| BN00046110 | Jarfossen V | Rik edellauvskog | Alm-lindskog | B | A | Frisk, rik edelløvskog | 41 |
| BN00064845 | Jarfyllingen-Fåbrofossen | Viktig bekkedrag | Parti som binder sammen andre naturmiljøer | B | A | Elvevanmasser, flomskogsmark, åpen flomfastmark | 51,7 |
| BN00064837 | Jarfossen | Rik blandingsskog i lavlandet | Boreonemoral blandingsskog | B | A | Frisk rik edelløvskog | 28,5 |
| BN00046107 | Jarfyllingen S | Rik blandingsskog i lavlandet | Boreonemoral blandingsskog | B | B | | 5,3 |
| BN00064832 | Vestveien 12 | Slåttemark | Tørr, meget baserik eng i lavlandet slått | A | A | Slåttemark | 1,2 |
| BN00122426 | Carl Lundgrens vei 24 B | Store gamle trær | Ask | B | B | | 0,7 |
| BN00123953 | Vollsveien 25 | Store gamle trær | Eik | B | B | | 0,7 |
| BN00122425 | Mustads vei 10 I | Store gamle trær | Spisslønn | B | B | | 0,7 |
| BN00122424 | Mustads vei 10 II | Store gamle trær | Ask | B | B | | 0,7 |
| BN00046122 | Fåbrofallet-utløp | Viktig bekkedrag | Parti som binder sammen andre naturmiljøer | B | B | Elvevanmasser | 49,3 |
| BN00124560 | Vollsveien 13F | Store gamle trær | Alm | C | C | | 0,7 |
| BN00124559 | Vollsveien 13C | Store gamle trær | Spisslønn | B | B | | 0,7 |
| BN00064843 | Røa mølle S I | Rik blandingsskog i lavlandet | Boreonemoral blandingsskog | B | A | | 9,2 |

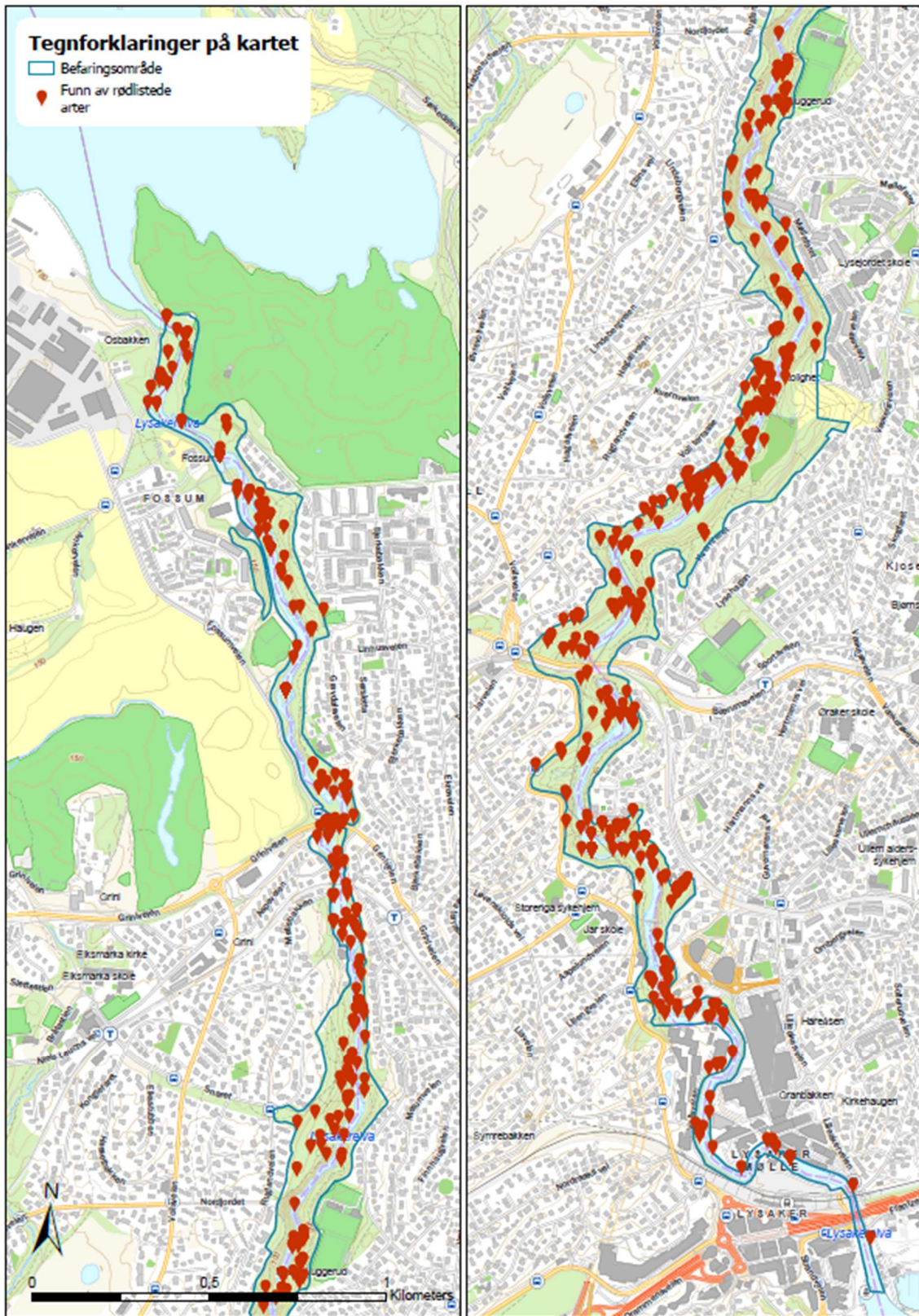
3.2 Artsmangfold

De meget gunstige klimatiske forholdene som råder innerst i Oslofjorden, i samspill med de kalkrike arealene, gjør at denne delen av landet er den mest artsrike i hele Norge. Utbygging, oppdyrking, skogbruk og annen menneskelig aktivitet har imidlertid sterkt endret forutsetningene for mange av de mest krevende artene. Artene har fått leveområdene sine kraftig redusert i både areal og kvalitet, noe som har ført til at flere er truet av utryddelse (lokalt og/eller regionalt), eller allerede har forsvunnet fra Oslo/Bærum/Norge (Gammelmo, m.fl. 2016). Gjenværende arealer med lite påvirket natur er derfor av

stor betydning for den fremtidige overlevelsen til mange arter, både lokalt og nasjonalt. Lysakervassdraget er i så måte et av de største gjenværende områdene med noenlunde intakt natur innenfor byggesonen i Oslo/Bærum, samtidig som området utgjør en grønnkorridor som strekker seg fra sjøen og opp til markagrensen (Blindheim m.fl. 2022).

Det foreligger mange rapporter som i en eller annen sammenheng omtaler artsmangfoldet langs Lysakerelva, og på Artskart (2023) er det tett med artsforekomster fra Lysaker og opp til Bogstadvannet. Det er av ulike årsaker ikke mulig å få laget en fullstendig artsliste fra Lysakervassdraget. Det er et problem med plasseringen til en del av funnene, der noen ligger feilplasserte og andre har en så dårlig presisjon at funnstedet er svært usikkert. Basert på feltbefaringer, uttrekk fra Artskart og innhenting av informasjon fra diverse litteratur, er det registrert minst 128 rødlistearter (Figur 8, Tabell 2). For enkelte arter kan det derfor være vanskelig å vurdere hvorvidt Lysakerelva fungerer som et leve- eller bruksområde, og særlig er dette problematisk for enkelte av fugleartene. Enkelte av registreringene er også av tilfeldig karakter, som for eksempel lomvi (CR). Noen av rødlisteartene har ikke vært observert på lang tid, og for enkelte av disse er det sannsynlig at arten kan ha forsvunnet fra området, eller opptrer svært sporadisk. For brorparten av de registrerte rødlisteartene har derimot området en viktig funksjon som leve- eller bruksområde, og området kan være av stor betydning for enkelte arters overlevelse regionalt og ikke minst lokalt. For enkelte arter også nasjonalt. For eksempel har blærestarr en stor andel av sin norske forekomst langs Lysakerelva og videre oppover Sørkedalselva, og dette området er således helt essensielt for ivaretagelsen av denne truede planten i Norge. Av rødlistearter er det totalt registrert 26 sopparter, 1 lav, 15 mosearter, 16 karplanter, ett bløtdyr, ett krepsdyr, 35 insekter (hvorav 23 billearter), 3 fisk, 28 fugler og 2 pattedyr innenfor området. 3 av artene er vurdert som kritisk truet (CR), 13 som sterkt truet (EN), 40 som sårbare (VU) og 72 arter er vurdert som nær truet (NT).

Til tross for at det er registrert et stort artsmangfold, er det likevel mange artsgrupper som er mangelfullt eller svært dårlig undersøkt. Også innenfor relativt godt undersøkte artsgrupper er den faktiske kunnskapen om artenes utbredelse og bruk av området i de fleste tilfeller ufullstendig. Det vil si at store arealer langs vassdraget som i dag ikke har noen påviste funn av en art, likevel kan være leveområde for den aktuelle arten. Det er derfor viktig at hele vassdraget forvaltes som en helhet, og at hovedfokus i forvaltningen av artene er på miljøene som rødlisteartene er avhengige av, og ikke på den enkelte registrerte forekomsten (prikker på Artskart). Rødlisteartene er i nesten alle tilfeller helt avhengige av et større areal for en fremtidig overlevelse, og som nevnt er artskartleggingen langt fra fullstendig. Dermed kan hver eneste ubebygde flekk langs Lysakerelva ha en betydning for én eller flere rødlistearters overlevelse i et lengre tidsperspektiv.



Figur 8. Forekomster av rødlistearter langs Lysakervassdraget. Hentet fra [Artskart](#).



Figur 9. Den nær truede planten hasselurt vokser noen steder langs Lysakerelva. Foto: Maria Hertzberg.

Tabell 2. Rødlistearter registrert innenfor området. Artene er sortert etter artsgruppe og vitenskapelig navn. Se Vedlegg 1 for forklaring av kategorier.

| Artsgruppe | Vitenskapelig navn | Norsk navn | Kategori | Siste funn |
|------------|-------------------------------------|--------------------|----------|------------|
| Sopp | <i>Amylocorticium subincarnatum</i> | rosenjodskinn | VU | 2023 |
| | <i>Antrodia mellita</i> | honninghvitkjuke | NT | 2015 |
| | <i>Antrodiella citrinella</i> | gul snyltekjuke | NT | 2022 |
| | <i>Auricularia mesenterica</i> | skrukkeøre | NT | 2023 |
| | <i>Ceriporia excelsa</i> | fagerkjuke | NT | 2022 |
| | <i>Boletopsis laucomelaena</i> | grangråkjuke | NT | 2023 |
| | <i>Clavaria fumosa</i> | røykkøllesopp | VU | 1998 |
| | <i>Cortinarius praestans</i> | kjempeslørsopp | NT | 2010 |
| | <i>Cristinia eichleri</i> | lundgulpigg | VU | 2023 |
| | <i>Fomitopsis rosea</i> | rosenkjuke | NT | 2023 |
| | <i>Gomphus clavatus</i> | fiolgubbe | NT | 1998 |
| | <i>Granulobasidium vellereum</i> | almeskinn | VU | 2022 |
| | <i>Hypoxylon vogesiacum</i> | almekullsopp | NT | 2023 |
| | <i>Lentaria epichnoa</i> | hvit vedkorallsopp | NT | 2022 |
| | <i>Perenniporia subacida</i> | dynekjuke | EN | 2023 |
| | <i>Phellinus nigrolimitatus</i> | svartsonekjuke | NT | 2023 |
| | <i>Phlebia centrifuga</i> | rynkeskinn | NT | 2023 |
| | <i>Polyporus badius</i> | kastanjestilkkjuke | VU | 2023 |
| | <i>Postia guttulata</i> | dråpekjuke | VU | 2023 |
| | <i>Pseudomerulius aureus</i> | flammenettskinn | NT | 2022 |
| | <i>Ramariopsis kunzei</i> | hvit småfingersopp | NT | 2010 |
| | <i>Rhodotus palmatus</i> | ferskenpote | EN | 2015 |

| Artsgruppe | Vitenskapelig navn | Norsk navn | Kategori | Siste funn |
|------------|---------------------------------------|---------------------|----------|------------|
| | <i>Russula anthracina</i> | kokskremle | NT | 2004 |
| | <i>Skeletocutis brevispora</i> | klengekjuka | VU | 2007 |
| | <i>Skeletocutis jelicii</i> | prikkporekjuka | EN | 2022 |
| | <i>Steccherinum collabens</i> | sjokoladekjuka | VU | 2019 |
| Lav | <i>Biatoridium monasteriense</i> | klosterlav | NT | 2023 |
| Moser | <i>Brachythecium novae-angliae</i> | oremose | NT | 2023 |
| | <i>Buxbaumia viridis</i> | grønnsko | NT | 2023 |
| | <i>Callicladium haldanianum</i> | morknemose | VU | 2020 |
| | <i>Dicranum viride</i> | stammesigd | VU | 2023 |
| | <i>Eucladium verticillatum</i> | kalkveggmose | VU | 2020 |
| | <i>Frullania bolanderi</i> | pelsblæremose | VU | 2023 |
| | <i>Frullania oakesiana</i> | oreblæremose | EN | 2000 |
| | <i>Hygroamblystegium fluviatile</i> | striglekrypmose | NT | 2023 |
| | <i>Hygroamblystegium varium</i> | flokekrypmose | EN | 2023 |
| | <i>Myrinia pulvinata</i> | skvulpmose | NT | 2023 |
| | <i>Neckera pennata</i> | svøpfellmose | VU | 1903 |
| | <i>Orthotrichum patens</i> | svøpbustehette | VU | 2023 |
| | <i>Orthotrichum stellatum</i> | havbustehette | CR | 2023 |
| | <i>Rhynchostegiella tenella</i> | skorteagnemose | NT | 2023 |
| | <i>Scapania apiculata</i> | fakkeltvebladmose | VU | 2020 |
| Karplanter | <i>Agrimonia eupatoria</i> | åkermåne | NT | 2023 |
| | <i>Ajuga reptans</i> | krypjonsokkoll | EN | 2023 |
| | <i>Allium ursinum</i> | ramsløk | NT | 2023 |
| | <i>Asarum europaeum</i> | hasselurt | NT | 2023 |
| | <i>Carex rhynchophylla</i> | blærestarr | NT | 2023 |
| | <i>Filipendula vulgaris</i> | knollmjørdurt | VU | 2023 |
| | <i>Fraxinus excelsior</i> | ask | EN | 2023 |
| | <i>Glyceria lithuanica</i> | skogsøtgras | VU | 2023 |
| | <i>Monotropa hypopitys hypophegea</i> | snau vaniljerot | NT | 1974 |
| | <i>Phleum phleoides</i> | smaltimotei | VU | 2019 |
| | <i>Poa remota</i> | storrapp | NT | 2023 |
| | <i>Salix triandra</i> | mandelpil | NT | 2023 |
| | <i>Seseli libanotis</i> | hjorterot | NT | 2023 |
| | <i>Taxus baccata</i> | barlind | VU | 2019 |
| | <i>Tilia cordata</i> | lind | NT | 2023 |
| | <i>Ulmus glabra</i> | alm | EN | 2023 |
| Bløtdyr | <i>Margaritifera margaritifera</i> | elvemusling | VU | 2023 |
| Krepsdyr | <i>Astacus astacus</i> | edelkreps | EN | 2022 |
| Nebbmunn | <i>Arboridia erecta</i> | (nebbmunnart) | NT | 2019 |
| | <i>Psyllopsis fraxinicola</i> | askegallesuger | NT | 2019 |
| Biller | <i>Aphodius niger</i> | sumpgjødselbille | VU | 2019 |
| | <i>Cephennium thoracicum</i> | (perlebilleart) | VU | 2020 |
| | <i>Choragus sheppardi</i> | (soppsnutebilleart) | NT | 2020 |
| | <i>Cis fagi</i> | (kjukeborerart) | NT | 2020 |
| | <i>Cis quadridens</i> | (kjukeborerart) | NT | 2020 |
| | <i>Corticaria lateritia</i> | (muggbilleart) | VU | 2020 |
| | <i>Corticaria polypori</i> | (muggbilleart) | NT | 2020 |
| | <i>Cryptolestes abietis</i> | (kjølflatbilleart) | NT | 2020 |
| | <i>Cryptolestes corticinus</i> | (kjølflatbilleart) | NT | 2019 |
| | <i>Cryptophagus confusus</i> | (fuktbilleart) | VU | 2020 |
| | <i>Drilus concolor</i> | (sneglerovbilleart) | NT | 2020 |
| | <i>Euglenes pygmaeus</i> | (øyebilleart) | NT | 2020 |
| | <i>Hadreule elongatula</i> | (kjukeborerart) | NT | 2019 |
| | <i>Hylis cariniceps</i> | kjølratevedbille | NT | 2020 |
| | <i>Hylis procerulus</i> | granratevedbille | NT | 2020 |

| Artsgruppe | Vitenskapelig navn | Norsk navn | Kategori | Siste funn |
|--------------|-----------------------------------|-------------------------|----------|------------|
| | <i>Liodopria serricornis</i> | (mycelbilleart) | NT | 2020 |
| | <i>Microbregma emarginatum</i> | (borebilleart) | VU | 2020 |
| | <i>Oxypoda recondita</i> | (kortvingeart) | NT | 2020 |
| | <i>Ptinus dubius</i> | (tyvbilleart) | NT | 2020 |
| | <i>Rhizophagus perforatus</i> | (barksmalbilleart) | NT | 2020 |
| | <i>Scymnus abietis</i> | rød dvergmarihøne | NT | 2020 |
| | <i>Stephostethus alternans</i> | (muggbilleart) | NT | 2020 |
| | <i>Trichoceble memnonia</i> | (børstebilleart) | NT | 2019 |
| Sommerfugler | <i>Cirrhia gilvago</i> | almegulfly | NT | 2019 |
| | <i>Satyrrium w-album</i> | almestjertvinge | NT | 2023 |
| | <i>Tecla betulae</i> | slåpetornstjertvinge | NT | 2019 |
| Veps | <i>Cladius ulmi</i> | (bladvepsart) | VU | 2020 |
| | <i>Dolerus genucinctus</i> | (bladvepsart) | NT | 2020 |
| | <i>Fenusa ulmi</i> | (bladvepsart) | NT | 2019 |
| | <i>Pseudomalus violaceus</i> | fiolett kulegullveps | VU | 2019 |
| Tovinger | <i>Brachyopa pilosa</i> | ospesevejblomsterflue | NT | 2020 |
| | <i>Dixa maculata</i> | (u-myggart) | VU | 2020 |
| | <i>Eumerus flavitarsis</i> | sølvfotet måneflekkflue | VU | 2020 |
| Fisk | <i>Anguilla anguilla</i> | ål | EN | 2023 |
| | <i>Petromyzon marinus</i> | havniøye | NT | 2008 |
| | <i>Salma trutta</i> | laks | NT | 2021 |
| Fugler | <i>Accipiter gentilis</i> | hønsehauk | VU | 2021 |
| | <i>Alauda arvensis</i> | sanglerke | NT | 2016 |
| | <i>Anas acuta</i> | stjertand | VU | 2023 |
| | <i>Apus apus</i> | tårnseiler | NT | 2023 |
| | <i>Carpodacus erythrinus</i> | rosenfink | NT | 2023 |
| | <i>Chloris chloris</i> | grønnfink | VU | 2023 |
| | <i>Chroicocephalus ridibundus</i> | hettemåke | CR | 2023 |
| | <i>Cuculus canorus</i> | gjøk | NT | 2008 |
| | <i>Delichon urbicum</i> | taksvale | NT | 2017 |
| | <i>Emberiza citrinella</i> | gulspurv | VU | 2023 |
| | <i>Fulica atra</i> | sothøne | VU | 2000 |
| | <i>Larus argentatus</i> | gråmåke | VU | 2019 |
| | <i>Larus canus</i> | fiskemåke | VU | 2023 |
| | <i>Luscinia luscinia</i> | nattergal | NT | 1994 |
| | <i>Numenius phaeopus</i> | småspove | NT | 2010 |
| | <i>Pandion haliaetus</i> | fiskeørn | VU | 2019 |
| | <i>Passer domesticus</i> | gråspurv | NT | 2022 |
| | <i>Phalacrocorax carbo</i> | storskarv | NT | 2019 |
| | <i>Picoides tridactylus</i> | tretåspett | NT | 2005 |
| | <i>Pinicola enucleator</i> | konglebit | NT | 1998 |
| | <i>Poecile montanus</i> | granmeis | VU | 2013 |
| | <i>Riparia riparia</i> | sandsvale | VU | 2014 |
| | <i>Rissa tridactyla</i> | krykkje | EN | 2000 |
| | <i>Sterna hirundo</i> | makrellterne | EN | 2008 |
| | <i>Streptopelia decaocto</i> | tyrkerdue | NT | 2010 |
| | <i>Sturnus vulgaris</i> | stær | NT | 2023 |
| | <i>Tachybaptus ruficollis</i> | dvergdykker | EN | 2006 |
| | <i>Uria aalge</i> | lomvi | CR | 2021 |
| Pattedyr | <i>Erinaceus europaeus</i> | piggsvin | NT | 2009 |
| | <i>Eptesicus nilssonii</i> | nordflaggermus | VU | 2004 |

Sopp

Det er ikke gjort en heldekkende kartlegging av sopp. Kunnskapsgrunnlaget bygger på sporadiske soppkartlegginger av Biofokus, frivillige og andre institusjoner gjennom 20 år, samt en mer målrettet undersøkelse i forbindelse med dette prosjektet innenfor enkelte utvalgte områder. En stor andel av de rødlistede soppfunnene som ligger i Artskart er gjort i 2022 og 2023 i forbindelse med dette prosjektet. Kartlegging og overvåkning av sopp i andre sammenhenger i samme region har vist at det tar mange tiår å fange opp en stor del av soppmangfoldet på en lokalitet. I dette prosjektet har vi fanget opp mange rødlistede arter og andre arter, men utvidete søk over flere år vil trolig avsløre svært mange nye arter av både vedboende og jordboende sopparter. Det er per november 2023 registrert 254 forskjellige sopparter langs Lysakervassdraget, og av disse er 26 arter oppført på rødlisten, med totalt 147 enkeltfunn.



Figur 10. Almeskinn (VU) finnes på relativt grov dødved av alm langs Lysakerelva. Foto: Siri Khalsa.

Områdene langs Lysakerelva huser stor variasjon i naturmiljø med både edelløvskog, blandingskog og barskog. Det er stedvis rikelig med dødved som gir gode leveområder og rikelige forekomster av vedboende sopp. Det er særlig mange rødlistearter knyttet til dødved av alm og gran langs Lysakerelva. På alm er det registrert fem rødlistede vedboende sopp (ferskenpote (EN), almeskinn (VU) (Figur 10), kastanjestilkjuka (VU), almekullsopp (NT) og skrukkeøre (NT)). På gran er det registrert 13 rødlistede vedboende sopp (prikkporekjuka (EN), dynekjuka (EN), sjokoladekjuka (VU), klengekjuka (VU), rosenjodskinn (VU), dråpekjuka (VU), flammenettskinn (NT) (Figur 31), flammekjuka (NT), hvit vedkorallsopp (NT), svartsonekjuka (NT), gul snyltekjuka (NT), rynkeskinn (NT) og rosenkjuka (NT)). På boreale løvtrær er det registrert to vedboende rødlistearter (honninghvitkjuka (NT) og fagerkjuka (NT)).

Av jordboende sopp er det registrert enkelte arter knyttet til kalkrik grunn slik som kjempeslørsopp (NT), grangråkjuke (NT), kokskremle (NT) og fiolgubbe (NT). Potensial for jordboende sopp knyttet til kalkrik grunn langs Lysakerelva er til stede, men stedvis noe begrenset grunnet tykt humusdekke. Variasjonen i levemiljøer, og at det finnes rikelig med dødved av mange ulike treslag, gir et godt potensial for flere krevende arter som ennå ikke er påvist. Det er tilkommet åtte nye rødlistearter i 2022/2023 i forbindelse med befaringer (dynekjuka, lundgulgigg, dråpekjuka, kastanjestilkkjuka, almeskinn, hvit vedkorallsopp, fagerkjuka og flammenettskinn). I tillegg kan arten ferskenvokssopp, som ikke er rødlistevurdert (NE), nevnes. To arter er sendt til sekvensering og resultater tilkommer Artskart i løpet av vinteren 2024.

Lav

Lysakervassdraget ble relativt grundig undersøkt for lav høsten 2023, og det viste seg å ikke være et veldig stort mangfold av lav her. Det ble totalt funnet 50 ulike arter, hvorav kun én art (klosterlav) står oppført på rødlisten. Det eneste bemerkelsesverdige funnet var en ikke-lichenisert ascomycet (*Gloniopsis praelonga*) som kun er funnet to ganger tidligere i Norge, og hvor dette funnet er det første fra Østlandet. Ellers er lavfloraen langs Lysakerelva relativt triviell og forholdsvis dårlig utviklet, og enkelte deler av vassdraget hadde svært lite lav på trærne.

Årsakene til hvorfor det ble påvist så få rødlistede lav langs Lysakervassdraget er ikke nødvendigvis så enkelt å fastslå kun basert på denne feltundersøkelsen. Mye tyder på at forurensningshistorikken kan være en hovedårsak. Lav er som kjent en av organismegruppene som er mest sårbare for luftforurensning (Skye 1979), og det er ikke usannsynlig at lavfloraen i vassdraget er sterkt påvirket av dette. Forurensningen har endret seg og blitt betydelig redusert de siste 30 årene (Statistisk sentralbyrå 2023), så lavfloraen bør på sikt kunne ta seg opp igjen. En annen faktor kan være mengden gamle trær. Det er få steder langs vassdraget det forekommer en høy tetthet av store gamle trær med grov bark og rikelig med mikrohabitater. Der slike forekommer er det ofte også en stor andel yngre trær rundt, noe som skaper skyggefulle forhold på stammene og greinene til de store gamle trærne.

Lavundersøkelsene har vært så pass inngående at informasjonen om arter som nå ligger i artskart kan utgjøre et godt sammenligningsgrunnlag mot fremtidige undersøkelser av lav. Hvordan vil lavsamfunnene utvikle seg de neste 10 og 20 årene etter hvert som luftforurensningen i mindre og mindre grad vil begrense denne artsgruppens mulighet for å reetablere seg i elvekløfta. Status for 2023 vil da kunne brukes som et godt sammenligningsgrunnlag.

Moser

Områdene langs Lysakerelva med fokus på Oslo-siden ble forholdsvis grundig undersøkt av Biofokus i 2020 ([Brynjulvsrud og Høitomt 2020](#)). Undersøkelsene ble i 2023 supplert med fokus på krevende og/eller rødlistede arter på Bærum-siden i øvre deler av vassdraget. Inkludert sporadiske registreringer på Artskart er det per oktober 2023 totalt registrert 183 forskjellige moser i og langs Lysakervassdraget. Av disse er 15 rødlistet.

Verdt å trekke frem er funn av havbustehette (CR) (Figur 11) på hassel sør for Grini mølle i 2023. Dette er det andre sikre funnet av arten i Nord-Europa siden 1903. På det samme treet ble også svøpbustehette (VU) påvist. Sistnevnte art forekommer flere steder langs øvre deler av vassdraget. Skorteagnemose (NT) ble påvist på kalkstein noe lenger sør.

Flomskogsmarkene ved Fossum huser en rekke krevende mosearter. Her ble den sjeldne flokekrypmose (EN) påvist på morken ved et par hundre meter sør for Bogstadvannet. Arten er knyttet til

baserike, forsumpede miljøer, og er registrert med svært få funn i nyere tid. Litt lenger ned i vassdraget forekommer fakkeltvedbladmose (VU) og morknemose (VU) på dødt virke i flomsonen. Skvulpmose (NT) og oremose (NT) forekommer spredt i flomskogsmarka.

Den svært krevende oreblæremose (EN) er tidligere påvist nord for Jar stasjon, men ble ikke gjenfunnet i 2020. Oreblæremose er en barklevende art som vokser i beskyttede skogmiljøer med stabilt høy luftfuktighet, og har en begrenset utbredelse med få funn fra Oslo til Midt-Telemark. Den nært beslektede barklevende arten pelsblæremose (VU) har robuste populasjoner langs vassdraget. Striglekrypse (NT) forekommer på blokker og berg spredt i store deler av vassdraget, og stammesigd (NT) forekommer spredt. Grønnsko (NT) har noen få registreringer i skogene langs vassdraget. Ved Rolighet er kalkveggmose (VU) påvist på sigepåvirket bergvegg. Arten har kun et fåtall funn i kalkområdene rundt Oslo.

Det forekommer to gamle funn av svøpfellmose (VU) langs Lysakerelva. Denne er ikke påvist i området i nyere tid, men potensielle leveområder for arten forekommer langs store deler av vassdraget, og det vurderes derfor som sannsynlig at arten fortsatt forekommer i området.

Den tidligere rødlistede skogsbekkemose (NE) er påvist et par steder ved Fossum. Arten er i den nyeste rødlista for arter satt til «ikke vurdert» som følge av forventet revisjon av slekten *Pseudohygrohypnum*. Ved forrige rødlistevurdering var arten vurdert som «datamangel» (DD).



Figur 11. Havbustehette (CR) vokser på løvtrær, og ble påvist på hassel ved Grini mølle. Dette er det andre funnet av arten i Nord-Europa på 100 år. Foto: John Gunnar Brynjulvsrud.

Flere av de rødlistede artene kan sies å være kresne med hensyn til levemiljøet, og flere har begrenset utbredelse i regionen eller i Norge. Områdene langs Lysakerelva huser stor variasjon i naturmiljø, og forholdsvis store lokale variasjoner gir opphav til leveområder for en rekke krevende moser. Eksempelvis vokser skvulpmose ved basis av trær som påvirkes av en forholdsvis jevn flomfrekvens, mens kalkveggmose vokser på sigepåvirkede kalkberg. Flere av mosene, som eksempelvis oreblæremose, pelsblæremose og stammesigd, er avhengige av trær langs elva, men er også indirekte betinget av vassdraget, som bidrar til stabilt fuktige skogsmiljøer. Variasjonen i levemiljøer på forholdsvis korte avstander langs elva gir også et videre potensial for krevende arter som ennå ikke er påvist. Det kan i den sammenheng nevnes at til tross for forholdsvis grundige undersøkelser langs vassdraget i 2020, ga undersøkelsene i 2023 funn av flere rødlistede arter som tidligere ikke var registrert i området.

Karplanter

Karplantefloraen langs Lysakerelva er nokså grundig undersøkt gjennom en lang rekke besøk av kyndige botanikere de siste 100 år. Mange gamle funn har dårlig presisjon og det kan være at et uttrekk fra Artskart ikke fanger opp alle gamle funn med tilhørighet i området. Noen gamle funn med dårlig presisjon, eksempelvis noen +-100 år gamle funn med funnsted Jar, er utelatt fra listene. Nesten alle påviste arter i undersøkelsesområdet er påvist nå i 2023 eller senest i løpet av de siste 5 årene.

Noen rødlistede arter har solide populasjoner langs Lysakerelva. Dette gjelder særlig blærestarr (NT) (Figur 12) og skogsøtgras (VU) som begge er knyttet til vannkant og eller flommark. Skogsøtgras har få andre voksesteder i Oslo/Bærum og Lysakerelva er svært viktig for artens overlevelse i regionen. Blærestarr har store populasjoner også videre innover i Sørkedalen, men også enkelte andre steder i Oslo/Bærum. Storrapp (NT) er også knyttet til fuktige voksesteder langs vassdraget, gjerne med kildepreg, men det er foreløpig relativt få funn av arten. Mandelpil (NT) inngår også i elvekant-/flommarkelementet og ble påvist i området for første gang nå i 2023. Denne arten har spredte funn i Oslo/Bærum, men de virkelig store populasjonene finnes langs større vassdrag.

Det er også påvist flere rødlistearter knyttet til kalktørreng/åpen grunnlendt kalkmark. Denne naturen finnes bare på små flekker i nedre deler av undersøkelsesområdet, men det finnes levedyktige bestander av både hjorterot (NT), åkermåne (NT) og knollmjødurt (VU). Smaltimotei (VU) er også registrert her.

De rødlistede treslagene alm (EN), ask (EN) og lind (NT) har alle solide bestander i området og det finnes mange grove og gamle trær av disse treslagene på store deler av strekningen fra Bogstadvannet og ned til Lysaker. I tillegg er barlind (VU) påvist i området, men ble ikke gjenfunnet i 2023. Det er derimot stor sannsynlighet for at eventuelle funn av barlind dreier seg om hagerømlinger.

Videre er det gjort funn av snau vaniljerot (NT), hasselurt (NT) (Figur 9), ramsløk (NT) og krypjonsokkoll (EN) (Figur 12) i området. Sistnevnte er svært usikker med tanke på opphav, og bør kanskje fjernes fra listene. Den forekommer både som antatt hjemlig og som naturalisert. De hjemlige forekomstene er riktignok begrenset til et område i Nordmarka. Forekomsten langs Lysakerelva er derfor trolig opprinnelig fra en hagepopulasjon. Forekomsten av hasselurt berøres av samme problematikk, men forekomsten ved Voll er nevnt spesifikt som mulig opprinnelig i rødlistevurderingen for arten fra 2021.



Figur 12. Blærestarr (venstre) og krypjonsokkoll (høyre). Foto: Helene L. Jensen.

Bløtdyr

Det er kun gjort noen sporadiske undersøkelser av mangfoldet av bløtdyr i og rundt Lysakerelva, og på Artskart er det registrert 39 arter, hvorav 14 er landlevende. Av rødlistede bløtdyr er det kun registrert forekomst av elvemusling (VU) i Lysakerelva (Figur 13). I følge Sandaas og Enerud (2013) utgjorde bestanden av elvemusling i Lysakerelva for 10 år siden sannsynligvis kun en rest-populasjon, sammenlignet med hva den en gang var. Bestanden i øvre del, som har stasjonær ørret som vertsfisk, ble anslått å romme færre enn 500 individer, og hadde i beste fall svak rekruttering. Bestanden i nedre, anadrome del, ble anslått å være på noen tusen individer, men her var usikkerheten stor. Også i nedre del ble rekrutteringen vurdert som antatt svak og variabel. Vannkvaliteten, ifølge Sandaas og Enerud (2013), så ut til å være stedvis god nok for at elvemuslinger kan vokse opp, til tross for høye verdier av fosfor og nitrat, samt tilslamming av deler av elva (Sandaas og Enerud 2019). Bestanden av anadrom vertsfisk (som elvemuslingen i mye av elva er avhengig av) ble vurdert som god. Konklusjonen i 2013 var at «Gjennomsnittlig tetthet av muslinger og prosentandel små muslinger, varsler at populasjonen er svært tynn og at rekrutteringen har sviktet i lengre tid.» Det er derfor et behov for tiltak som styrker bestandene. Slike tiltak er i første rekke relatert til forbedret vannkvalitet, økt mengde vertsfisk og fravær/restaurering av inngrep som endrer elvens karakter.



Figur 13. Elvemusling (her fra en annen lokalitet) forekommer i Lysakerelva. Foto: Kjell Magne Olsen.

Insekter

Det samlede potensielle insektmangfoldet langs Lysakervassdraget er utvilsomt svært stort. I Norge er det registrert/beskrevet nærmere 20 000 insektarter, og trolig finnes ytterligere flere tusen arter (Elven og Søli 2021). Det generelle kunnskapsgrunnlaget om utbredelse og bestandssituasjon av insekter i Norge er mangelfullt og det er stor variasjon i kunnskapsgrunnlaget fra én lokalitet til en annen i Norge, men som oftest vet vi svært lite. Langs Lysakervassdraget er det gjort noen undersøkelser av insektmangfoldet på Oslo-siden (Olberg m.fl. 2011, Olberg 2019, 2021), mens det utenom dette kun er noen spredte enkeltregistreringer. Det er også stor variasjon i vår kunnskap om ulike insektgrupper. Sommerfugler er et godt eksempel på en slik gruppe, der vår kunnskap om de fleste dagsommerfuglers utbredelse og levevis er relativt god. Dagsommerfuglene utgjør derimot bare rundt 100 norske arter, mens det er stor variasjon i kunnskapen om utbredelse, levevis og bestandssituasjon for de mer enn 2200 andre sommerfuglartene. Enda større variasjon er det innenfor tovinger og veps, som utgjør våre mest artsrike insektordener, og hvor det for flere artsgrupper ikke finnes personer i Norge som kan artsbestemme individene. Samtidig er vår kunnskap om artsgrupper som blomsterfluer, rovfluer, stikkeveps og maur ganske god.

Mange insekter tilbringer mesteparten av livet som larve eller nymfe, og er voksne i kun en svært kort periode. Flere arter har et mer eller mindre bortgjemt levevis, eller er aktive kun om natten. Kartlegging av insekter er derfor komplisert, tidkrevende og krever en spesialkompetanse som svært få innehar.

Insektundersøkelsene foretatt av Biofokus over to somre på Oslo-siden av Lysakerelva, avdekket til sammen 858 ulike insektarter (Olberg [2019](#), [2021](#)). Det totale antallet insekter registrert langs vassdraget er ukjent, men ligger antagelig et sted mellom 900 og 1000 arter. Over halvparten av de

kjente insektartene er biller, og dette skyldes i hovedsak at det var et fokus på kartlegging av biller i de to undersøkelsene foretatt av Biofokus. Foreløpig er det registrert 35 rødlistede insekter langs elva, hvorav 23 av artene er biller. De fleste rødlistefunnene er gjort i forbindelse med kartleggingene i 2019 og 2020 som Biofokus gjennomførte på Oslo-siden av elva. Det er verdt å bemerke at undersøkelsene påviste nesten like mange nye rødlistearter for Lysakervassdraget det andre undersøkelsesåret som det første, til tross for like innsamlingsmetoder og lik innsats de to årene (Olberg [2021](#)). Disse undersøkelsene hadde et fokus på vedlevende biller, selv om også en lang rekke andre insektgrupper i varierende grad ble artsbestemt. I tillegg til manglende insektundersøkelser på Bærumssiden, tilsier resultatene at det fortsatt er mange uregistrerte rødlistede insekter langs vassdraget. Det er derfor blant insektene at potensialet sannsynligvis er størst for å påvise ytterligere rødlistearter langs Lysakervassdraget.

Lysakervassdraget innehar en god bestand av borebiller *Microbregma emarginatum* (VU) og granråtevedbille (*Hylis procerulus*) (NT), som begge ble påvist i flere eksemplarer og på flere lokaliteter langs elva. I tillegg ble det gjort ett funn av kortvingen *Cephennium thoracicum* (VU) (Figur 14). Disse tre billeartene har en utbredelse i Norge som tilsier at Oslo og Bærum har et særdeles stort ansvar for å sikre at artene ikke dør ut, og de er vurdert som ansvarsarter for Oslo og Akershus ([Gammelmo m.fl. 2016](#)). *Microbregma emarginatum* lever inne i barken på levende, solbelyste gamle grantrær, og arten er med et par unntak kun kjent fra Oslo og Akershus i Norge. Flere av de gamle grantrærne som står langs turveiene på Oslo-siden, samt ett registrert tre på Bærums-siden, har tydelige spor etter angrep av denne arten. I tillegg ble noen individer fanget i insektfeller på Oslo-siden. Granråtevedbille er en relativt vanlig art i eldre skog med grov dødved i Oslo og Bærum, mens det utenfor Oslofjorden knapt er gjort funn av arten. Det foreligger kun to funn fra Norge av den lille kortvingen *Cephennium thoracicum*, og begge disse er fra Oslo. Nærmeste funn er fra Skåne og sørøstre deler av Danmark. Artens levevis er ufullstendig kjent, men den er antagelig knyttet til soppinfisert plantemateriale. I tillegg til disse uvanlige og rødlistede billeartene, så har Lysakervassdraget også en viktig funksjon for flere av de andre påviste rødlistede billene. Det er særlig de gode forekomstene av død ved av ulike treslag som ligger/står i et varmt makro- og mikroklima som gir et såpass godt utvalg av rødlistede biller, men enkelte av de påviste rødlisteartene er ikke knyttet til dødved.

Av andre interessante insektfunn kan nevnes sommerfuglen almegulfly (*Cirrhia gilvago*) (NT) og bladvepsene *Fenusa ulmi* (NT) og *Cladius ulmi* (VU). Larvene til disse tre artene lever av bladene til alm. Artene har en begrenset utbredelse i Norge, og er i hovedsak bare kjent fra lokaliteter rundt Oslofjorden. Almegulfly er imidlertid også kjent fra noen få spredte lokaliteter i kyststrøk ned til Kristiansand. Alm er vanlig forekommende langs Lysakervassdraget, og det må antas at kantsonene langs vassdraget tilbyr gode betingelser for denne type vertsspesifikke arter.



Figur 3. Fra venstre: Granråtevedbille, *Microbregma emarginatum* og *Cephennium thoracicum*. Foto: Stefan Olberg.

Andre leddyr

I tillegg til insektene, som er omtalt tidligere, omfatter leddyrene krepsdyr, edderkoppdyr, mangefotinger og noen få andre artsfattige grupper. Lite er kjent om mangfoldet av edderkoppdyr langs Lysakerelva. Midd tilhører edderkoppdyrene, og er en stor artsgruppe med rundt 1100 kjente norske arter. Midd er ikke rødlistevurdert, og lite er kjent om artenes utbredelse og økologi. Det foreligger ingen artsfunn av midd innenfor Lysakervassdraget. Edderkopper, vevkjerringer og mosskorpioner utgjør i underkant av 700 norsk arter, og de fleste av disse er rødlistevurdert. Totalt er 78 arter vurdert som rødlistet, men ingen rødlistede edderkoppdyr er registrert langs Lysakervassdraget. Årsaken er nok i første rekke manglende kartlegging. Totalt 37 arter av edderkoppdyr ble registrert i forbindelse med Biofokus sin kartlegging av insekter på Oslo-siden, og få andre registreringer er kjent fra området.

De fleste krepsdyr er marine, men 240 norske arter er kjent fra ferskvann og 25 arter er landlevende. Av ferskvannsararter er det et ti-talls rødlistearter, men de fleste av disse er tilknyttet andre vannforekomster enn elver. I tillegg er fem av rødlisteartene landlevende. Seks landlevende krepsdyr er registrert langs Lysakerelva, og ingen av disse er rødlistet.

Edelkreps (EN) er det eneste rødlistede krepsdyret registrert i og rundt Lysakervassdraget, og arten hadde tidligere en levedyktig bestand i Lysakerelva. I 1998 ble Lysakerelva rammet av krepsepest (Sandaas og Enerud 2000), og all edelkreps i hovedvassdraget døde ut. Det har ikke vært mulig å avdekke årsaken til pestutbruddet, og signalkreps (som ofte bringer med seg krepsepest) skal ikke være påvist. Fra 2015 og fremover fikk Fylkesmannen tilgang på midler fra Miljødirektoratet for å forsøke å reetablere edelkreps i Lysakerelva. Det ble over en treårsperiode satt ut nær 2000 edelkreps i varierende størrelser, hentet fra Store Sandungen i Asker. Krepseren ble satt ut på oversiden av Grinidammen. Edelkreps er også satt ut i blant annet 2022, og flere eksemplarer ble fanget i et par ruser satt i Grinidammen i oktober 2023 i et forsøk på å fange ål (Flydal m.fl. 2023, Vedlegg 3).

Fisk

I følge Artskart (Artsdatabanken og GBIF-Norge 2023) er det registrert 14 fiskearter i Lysaker-vassdraget, inkludert Bogstadvannet. Dette omfatter fremmedarten regnbueørret, samt bekke- og elvenløye. Flyndrefisken skrubbe forekommer kun i den nederste delen av elva. Ikke alle disse artene vil kunne finne livsbetingelser i Lysakerelva, men enkelte forekommer i mindre flomsterke og rolige partier av elva, samt i Grinidammen. I de øvre delene, fra Grinidammen og opp til Bogstadvannet, er abbor, mort, ørekyte og bekkenløye påvist (Sandaas 2013, Saltveit m.fl. 2015). Nedenfor Granfossen, også kalt Fåbrofallet eller Fåbrofossen, finnes laks, anadrom ørret (sjøørret), ørekyte og skrubbe (Sandaas og Enerud 2013, Persson og Thaulow 2019, Flydal m.fl. 2020). Ovenfor Granfossen er det stasjonær ørret helt opp til Bogstadvannet (Persson og Thaulow 2019). Også ørekyte er vanlig i elva. I tillegg til registrerte fiskeslag i Artskart og rapporter, finnes det også mer usikre observasjoner av andre fiskeslag på ulike nettsteder for sportsfiske, deriblant suter og vederbuk, (se for eksempel [Fiskersiden](#)). I bynære vann og vassdrag er det også en mulighet for at noen setter ut fisk ulovlig, blant annet akvariefisk, og man kan derfor ikke utelukke at det kan dukke opp andre fiskeslag, som for eksempel gullfisk.

Etter at det ble bygget en laksetrapp ved Møllefossen i 1991, omfatter den lakseførende delen av Lysakerelva strekningen fra Lysaker til Granfossen. Dette tilsvarer en lengde på rundt 1800 meter. Fossen utgjør et vandringshinder, og med unntak for ål, klarer ikke fisk å forsere dette punktet. Laksen gyter sent på høsten, i oktober-november på stryk med gov grus og stein. De unge fiskene lever de første årene i elva, før de smoltifiserer og vandrer ut i sjøen. Bestanden av laks i Lysakerelva har hatt en positiv utvikling gjennom flere år (Persson og Thaulow 2018). Antall og tetthet av lakseyngel i den lakseførende delen er god (Flydal m.fl. 2020). Imidlertid er det uklart hvor mye av yngelen som er et resultat av utsetting og hvor mye som skyldes naturlig reproduksjon. Lakseyngel settes ut i elva, også ovenfor Granfossen, slik at oppvekstområdet til laks strekker seg helt opp til Jarfossen (Flydal m.fl. 2020). I følge fangstrapporter for laks i Lysakerelva ([Scanatura.no 2023](#)), ble det i 2023 fanget totalt 56 laks, hvorav ett individ veide mer enn 7 kg.

Ørret (Figur 15) finnes i hele elvestrekningen fra Lysaker til Bogstadvannet. Nedenfor Granfossen finnes anadrom ørret (sjøørret), mens ovenfor fossen finnes stasjonær ørret. Som laksen, gyter ørreten sent på høsten, men den foretrekker et mer finkornet gytesubstrat enn laksen. På lignende måte som laksen, lever den unge fisken til anadrom ørret de første årene i elva før de smoltifiserer og vandrer ut i sjøen. Tilstanden til ørretbestanden i Lysakerelva er muligens ikke optimal. Ifølge Saltveit m.fl. (2015) og Persson og Thaulow (2018) viste undersøkelser at det var forholdsvis mye eldre fisk, mens yngeltettheten var noe lav.

Havnøløy (NT) skal være registrert nedenfor Granfossen i 2008. Arten er anadrom, og gyter i elver på forsommeren. Det har vært lite fokus på havnøløy innen forskning og forvaltning her i landet, og det har heller ikke kommet fram særlig med data om havnøløy ved andre fiskebiologiske undersøkelser i Lysakerelva. Bestandssituasjonen i Lysakerelva er derfor usikker, og den er vurdert som «liten med få observasjoner» av Hesthagen m.fl. (2021).



Figur 4. Ørret forekommer i Lysakerelva. Bildet viser en sjøørrethann i gytedrakt. Foto: Ole J. Lønnve.

Ål

Det var et ønske fra oppdragsgiver å prøve å fremskaffe oppdatert kunnskap om hvordan det står til med ål i Lysakerelva. Ål har gått kraftig tilbake i hele artens utbredelsesområde, og arten er oppført som sterkt truet (EN) på rødlisten (Artsdatabanken 2021). Det er overbeskatning som er ansett å være hovedårsaken til populasjonsnedgangen i verden, men også klimatiske endringer i Sargassohavet, habitatreduksjon, vassdragsreguleringer, pumpestasjoner og forurensning er avgjørende påvirkningsfaktorer. I norske farvann er alt fiske bortsett fra et overvåknings- og forskningsfiske på inntil 20 tonn forbudt, men en bestandsøkning i Norge er uansett avhengig av utviklingen i resten av Europa. Ålefiske er også forbudt i Skottland, men ikke ellers i Europa (Hesthagen m.fl. 2021).

Det er godt kjent innenfor sportsfiskemiljøet i Oslo at Bogstadvannet tidligere var et godt vann for fiske etter ål. Etter fredningen av ål i 2010 foreligger det derimot lite informasjon som kan gi en pekepinn på hvordan det går med bestanden. NaturRestaurering har på oppdrag fra Biofokus foretatt en begrenset kartlegging av ål i Lysakerelva og Bogstadvannet (Flydal m.fl. 2023, Vedlegg 3). Kartleggingen foregikk i slutten av oktober og bestod av utsett av to doble åluser plassert i henholdsvis Grinidammen og Bogstadvannet. Rusene stod ute i fire dager. Ingen ål ble fanget med rusene, som kun fanget et par abbor i tillegg til edelkreps. Det er på noen stasjoner langs vassdraget foretatt elektrofiske i 1983/84, 1991, 2020 og 2022. Både i 2020 og i 2022 ble det fanget én ål nedstrøms Møllefossen, mens det på flere stasjoner ikke ble påvist ål. Det er også fanget noen få ål de siste årene på meitefiske – som bifangst i fiske etter suter og ørret, samt at ål har vært observert i vassdraget ved noen få tilfeller.

Resultatene fra undersøkelsene i år og de siste årene fastslår at det uten tvil fortsatt finnes ål i Bogstadvannet og i Lysakerelva generelt. Bogstadvannet, og i mindre grad enkelte større dammer i Lysakerelva, som Grinidammen og Mølledammen, er egnet habitat for ål. Lysakerelva utgjør funksjonell vandringsvei for arten til tross for delvise barrierer i form av kunstige dammer. Basert på undersøkelsene og den generelle nedgangen i ålbestandene de siste tiårene, er det grunn til å tro at det er mindre ål i vassdraget i dag enn det var for noen tiår siden.

Fugl

Lysakervassdraget utgjør et stort og sammenhengende leveområde for fuglelivet, med en rekke ulike funksjoner. Bogstadvannet har betydning for bl.a. vann- og våtmarksfugler (ender, vadefugler etc.), spesielt på trekket vår og høst. I de store elvesvingene nederst før utløpet til fjorden benyttes vassdraget store deler av året til fødesøk for bl.a. andefugler og måker. De skogkleddede delene av vassdraget har med stor andel gammel og variert skog mer eller mindre året-rundt-funksjon for spurvefugler og hakkespetter, i tillegg til karakterarter som fossekall og vintererle (sistnevnte kun vår til høst).

Et søk i Artskart ([Artsdatabanken 2023](#)) viser observasjoner av 116 ulike fuglearter ved eller inntil Lysakerelva. Dette inkluderer observasjoner av 28 rødlistede arter. Søket resulterte i totalt rundt 5000 observasjoner i nærområdene til Lysakervassdraget. Mange av observasjonene er fra bebyggelsen rundt vassdraget, og det kan se ut til at fuglekikkeraktiviteten langs selve vassdraget er forholdsvis begrenset. De fleste av de observerte artene har likevel trolig elvedalen som del av sitt leveområde, selv om de er observert utenfor. Antallet inkluderer imidlertid også arter som er observert overflygende eller er mer tilfeldige observasjoner. Førstnevnte gjelder bl.a. kortnebbgås som ofte observeres overflygende på trekk vår og høst. Arten raster sporadisk ved Bogstadvannet, men ikke i tilknytning til elva for øvrig. Av tilfeldige observasjoner kan nevnes lomvi (CR) og krykkje (EN), som «blåser inn» i Oslofjorden i større eller mindre antall hver høst, og som da innimellom kan observeres på land.

Av vanntilknyttede arter hekker strandsnipe, fossekall og vintererle, som kan sies å være karakterarter for vassdraget. Stokkand hekker trolig også, og har spesielt tilhold i nedre del av vassdraget og i kulper/dammer langs vassdraget. Bl.a. ved Grinidammen blir det innimellom observert andre ender som stjørtand (NT), krikkand og brunnakke, ved et tilfelle også fremmedarten mandarinand (LO). Isfugl er også blitt observert her.

I skogliene langs vassdraget hekker vanlige arter av troster, meiser, finker og sangere i til dels stor tetthet. Her forekommer bl.a. bøksanger, gulsanger, kjernebiter, grønnfink (VU), løvmeis og granmeis (VU). Med mye gammel skog, døde trær og løvskog er det også gode forhold for hakkespetter. I tillegg til våre tre vanligste spetter (flaggspekk, grønnspett og svartspett) hekker trolig også dvergspett langs vassdraget. Tretåspett (NT) og vende-hals observeres innimellom. Hønsehauk (VU) observeres jevnlig på fødesøk langs og inntil vassdraget, men det er usikkert om den hekker her. Dens mindre og vanligere slektning, spurvehauken, hekker trolig i området. Skogdue hekker i forlatte bohull etter svartspett og grønnspett. Arter som rosenfink (NT) og nattergal (NT) forekommer trolig mest knyttet til de litt mer åpne områdene ved Fossum og utsiget fra Bogstadvannet.

Lysakervassdraget utgjør en sammenhengende skogsbekkekløft og blågrønn landskapsstruktur fra Bogstadvannet til fjorden, hvilket gir en svært viktig landskapsøkologisk funksjon for fuglelivet. For blant annet vann- og våtmarksfugler er det viktig å kunne bevege seg langs vassdraget mellom disse områdene. Flere arter er også avhengige av store funksjonsområder. Det gjelder blant annet dvergspett som kan trenge territorier på opp mot 400 daa med egnet habitat av løv- og blandingsskoger (Wiktander m.fl. 2001). Store, sammenhengende skogarealer med mye gammel og variert skog, inkludert mye løvskog, er viktige elementer for Lysakervassdragets funksjon for fuglelivet.

Pattedyr

Av rødlistearter er det gjort ett funn av piggsvin (NT) innenfor området, samt noen få registreringer av nordflaggermus (VU), med siste registrering gjort for 10 år siden. Begge artene har nok en bestand

innenfor Lysakervassdraget, og dels i arealer liggende rett utenfor, men lite er kjent om de to artenes forekomst innenfor området. Ellers har Lysakervassdraget en funksjon som korridor og spredningsvei for større pattedyr som elg, og fungerer i alle fall delvis som tilholdssted for flere små og enkelte mellomstore pattedyr, som rådyr, bever, rev, grevling, hare, mink og ulike arter av flaggermus, spissmus og smågnagere.

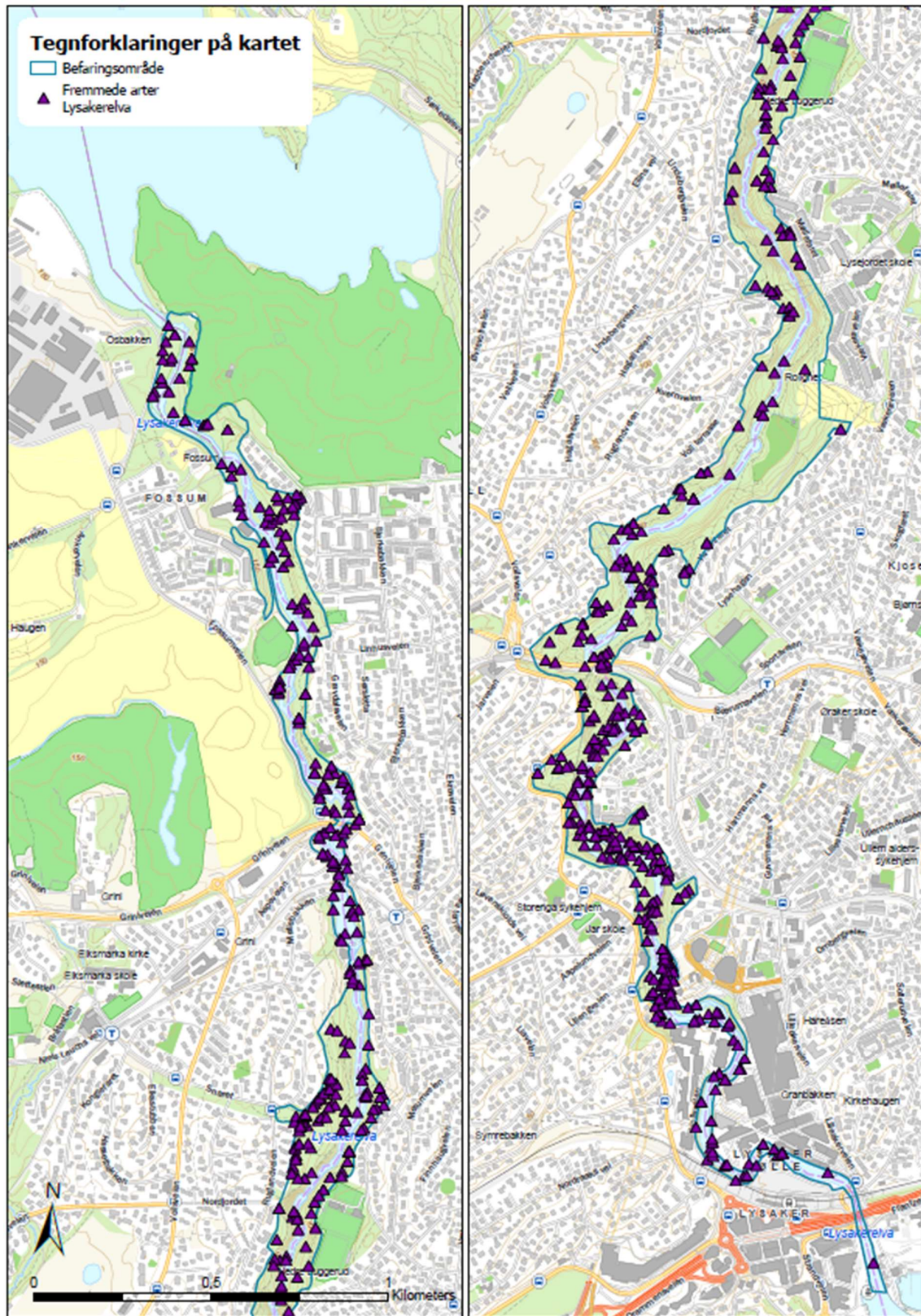
3.3 Fremmede arter

Arter som ikke er hjemmehørende i Norge, men som er i ferd med, eller allerede har etablert seg her, utgjør en risiko for det stedegne artsmangfoldet. Fortrengning, konkurranse, predasjon og parasittisme fra fremmede arter kan føre til at stedegne arter går tilbake eller forsvinner helt, både lokalt og regionalt, og er derfor en av flere trusler mot artsmangfoldet i Norge. Etersom mengden fremmede arter i Norge er størst i bebygde områder i og rundt Oslo, så er det ingen overraskelse at det er gjort svært mange funn av fremmede arter langs Lysakervassdraget (Figur 16). De fleste av disse funnene er gjort i kantarealene mot hager, bebyggelse og vei, men fremmedarter finnes også innenfor lite påvirkede arealer. Lysakerelva har ca. 16 km med kantarealer, og elvekløfta er smal selv på sitt bredeste. Det betyr at de fremmede artene har mange muligheter for å invadere området. I tillegg fungerer vassdraget i seg selv som en spredningskorridor for fremmede arter, og fremmede arter sprer seg også langs stier og gangveier. Det er en del fremmede arter som har frøspredning med fugler og pattedyr, noe som gjerne er årsaken til de spredte funnene lengre vekk fra stier, bebyggelse og vannstrengen.

Totalt er det registrert 87 fremmede arter innenfor Lysakervassdraget, hvorav langt de fleste er karplanter (Tabell 3). Brorparten av fremmedartene ble påvist i 2023, mens noen få arter ikke har vært observert innenfor området på lang tid. Kartleggingen i 2023 var ikke uttømmende, og flere av fremmedartene som ikke ble gjenfunnet i 2023 kan fortsatt ha forekomster her, samt at enkelte fremmedarter som finnes langs Lysakervassdraget kan være oversett. For andre artsgrupper enn karplanter, og da særlig innenfor insekter, andre leddyr og pattedyr, er det ofte langt mer krevende å påvise fremmedarter. Det har ikke vært utført noe feltkartlegging av fremmedarter tilhørende andre artsgrupper enn karplanter i forbindelse med dette prosjektet.

Det ble registrert fremmede arter i alle miljøer langs Lysakervassdraget. De fremmede artene som forekommer hyppigst er kanadagullris (SE) og mongolspringfrø (SE). Kanadagullris danner ofte tette bestander og er vanlig langs gangveiene, men forekommer også i semi-naturlig eng og i de naturlig åpne habitatene som åpen flomfastmark nede langs elva. Mongolspringfrø er vanlig langs hele elvestrekningen og er registrert i flomskogsmark så vel som fuktige skogtyper i liser opp fra elva (Figur 29).

Fagerfredløs (SE) forekommer ganske hyppig og er en typisk art som sprer seg vegetativt fra hager eller dumpingplasser for hageavfall i kanten av hager, samt ved forflytning av potensielt infiserte masser til rehabilitering av grusveier m.m. Denne danner i partier tette bestander og fortrenger stedegen vegetasjon effektivt, både i åpne og mer skyggefulle skogmiljøer langs Lysakervassdraget. Gravmyrt (SE) er også registrert flere steder og danner i partier større felter som sprer seg utover i viktige skognaturtyper (Figur 17).



Figur 5. Kart over Lysakervassdraget med registrerte forekomster av fremmedarter. Hentet fra [Artskart](#).



Figur 6. Enkelte plasser har gravmyrt spredd seg fra nærliggende hager og hagefyllinger og dekker nå store arealer på skogbunnen der alle andre karplanter bortsett fra trær er fortrent. Foto: Helene. L. Jensen.

Alaskakornell (SE) og sibirkornell (SE) er to arter som ikke er prioriterte med tanke på bekjempelse, men som bør observeres (Statsforvalteren i Oslo og Viken 2020). Dette er to arter som er ganske vanlige innenfor vassdraget, og da særlig sibirkornell, og begge danner i partier tette og store kratt som fortrenger all annen vegetasjon. Alaskakornell er blant annet observert med tette bestand i flomskogsmark nede langs elva og sibirkornell i de friske edelløvskogene.

Videre er fremmede mispelarter og høstberberis (SE) spredt forekommende i det meste av området, også et stykke fra hager og ferdselsveier. Dette er arter som spres effektivt med fugler, og får derfor et mer tilfeldig spredningsmønster. Fremmede mispler og høstberberis forekommer både i skoglokaliteter og åpne habitater.

I skoglokalitetene er det også registrert en rekke fremmede treslag, som platanlønn (SE), hestekastanje (HI), alpegullregn (SE), gullregn (SE), koloradoedelgran (PH) og edelgran, som alle potensielt kan bre seg videre utover. I de mer åpne habitatene er det i tillegg til kanadagullris observert blant annet russekål (SE) (Figur 25). Russekål forekommer foreløpig forholdsvis spredt i skrotemark i utkanter av skoglokaliteter og langs nyere anlagte grusveier, men kan bli vanligere på sikt fortrinnsvis i de mer åpne miljøene.

Andre fremmede arter av karplanter som må nevnes er kjempebjørnekjeks (SE), kjempespringfrø (SE) og parkslirekne (SE). Alle tre er arter som Fylkesmannen i Oslo og Viken (2020) har som mål å bekjempe/utrydde regionalt. Kjempebjørnekjeks og kjempespringfrø ble sist registrert langs Lysakervassdraget i henholdsvis 2020 og 2019, og det er noe usikkerhet knyttet til om disse forekomstene fortsatt finnes eller om de er bekjempet. For parkslirekne er det kun noen få forekomster innenfor vassdraget, og én lokalitet ble registrert nær Voll terrasse 57 på Bærums-siden i 2023.

Mink (SE) har blitt observert flere ganger langs Lysakervassdraget, og observasjoner finnes både i nordre og søndre del av vassdraget, noe som tyder på at store deler av vassdraget benyttes. Minken påvirker en lang rekke arter gjennom predasjon på blant annet fisk og fugl, og arten har en egen nasjonal handlingsplan ([Direktoratet for Naturforvaltning 2011](#)).

Tabell 3. Fremmedarter registrert innenfor området. Se vedlegg 2 for beskrivelse av kategorier. * Angir arter som bør prioriteres bekjempet.

| Artsgruppe | Vitenskapelig navn | Norsk navn | Kategori | * | Siste funn |
|------------|---------------------------------|-------------------|----------|---|------------|
| Karplanter | <i>Abies concolor</i> | koloradoedelgran | PH | | 2022 |
| | <i>Acer pseudoplatanus</i> | platanlønn | SE | X | 2023 |
| | <i>Aesculus hippocastanum</i> | hestekastanje | HI | | 2023 |
| | <i>Amelanchier spicata</i> | blåhegg | SE | | 2023 |
| | <i>Arctium tomentosum</i> | ullborre | SE | | 2023 |
| | <i>Armoracia rusticana</i> | pepperrot | HI | | 2009 |
| | <i>Aruncus dioicus</i> | skogskjegg | SE | | 2023 |
| | <i>Barbarea vulgaris</i> | vinterkarse | SE | X | 2023 |
| | <i>Berberis thunbergii</i> | høstberberis | SE | X | 2023 |
| | <i>Berteroia incana</i> | hvitdodre | SE | | 2023 |
| | <i>Bunias orientalis</i> | russekål | SE | X | 2023 |
| | <i>Campanula rapunculoides</i> | ugrasklokke | HI | | 2023 |
| | <i>Calystegia ×spectabilis</i> | prydstrandvindell | HI | | 2006 |
| | <i>Clematis alpina</i> | alpeklematis | HI | | 2019 |
| | <i>Conyza canadensis</i> | hestehamp | PH | | 2023 |
| | <i>Cotoneaster bullatus</i> | bulkemispel | SE | X | 2023 |
| | <i>Cotoneaster divaricatus</i> | sprikemispel | SE | X | 2023 |
| | <i>Cotoneaster lucidus</i> | blankmispel | SE | X | 2023 |
| | <i>Cotoneaster moupinensis</i> | mupinmispel | LO | X | 2008 |
| | <i>Cyanus montanus</i> | honningknoppurt | HI | | 2023 |
| | <i>Dasiphora fruticosa</i> | buskmure | PH | | 2021 |
| | <i>Elodea canadensis</i> | vasspest | SE | | 2012 |
| | <i>Fragaria moschata</i> | moskusjordbær | HI | | 2022 |
| | <i>Geranium macrorrhizum</i> | rosetorkenebb | LO | | 2020 |
| | <i>Glyceria maxima</i> | kjempesøtgras | HI | | 1978 |
| | <i>Heracleum mantegazzianum</i> | kjempebjørnekjeks | SE | X | 2020 |
| | <i>Hesperis matronalis</i> | dagfiol | HI | | 2023 |
| | <i>Impatiens parviflora</i> | mongolspringfrø | SE | X | 2023 |

| Artsgruppe | Vitenskapelig navn | Norsk navn | Kategori | * | Siste funn |
|------------|---|--------------------|----------|---|------------|
| | <i>Impatiens glandulifera</i> | kjempespringfrø | SE | X | 2019 |
| | <i>Laburnum alpinum</i> | alpegullregn | SE | X | 2023 |
| Karplanter | <i>Laburnum anagyroides</i> | gullregn | SE | X | 2023 |
| | <i>Lamiastrum galeobdolon galeobdolon</i> | parkgullvetann | HI | | 2023 |
| | <i>Linaria repens</i> | stripetorskemunn | HI | | 1903 |
| | <i>Lonicera caprifolium</i> | kaprifol | HI | | 2023 |
| | <i>Lonicera involucrata</i> | skjermleddved | SE | | 2023 |
| | <i>Lupinus polyphyllus</i> | hagelupin | SE | X | 2023 |
| | <i>Lysimachia nummularia</i> | krypfredløs | SE | | 2023 |
| | <i>Lysimachia punctata</i> | fagerfredløs | SE | X | 2023 |
| | <i>Mahonia aquifolium</i> | mahonie | PH | | 2023 |
| | <i>Medicago falcata</i> | gull-lusem | LO | | 1903 |
| | <i>Melilotus albus</i> | hvitsteinkløver | SE | | 2023 |
| | <i>Melilotus officinalis</i> | legesteinkløver | SE | | 2023 |
| | <i>Myosotis sylvatica</i> | skogforglemmegei | PH | | 2023 |
| | <i>Noccaea caerulea</i> | vårpengeurt | PH | | 2023 |
| | <i>Othocallis siberica</i> | russeblåstjerne | HI | | 2022 |
| | <i>Parthenocissus inserta</i> | villvin | HI | X | 2023 |
| | <i>Pastinaca sativa</i> | pastinakk | HI/LO | | 2023 |
| | <i>Petasites hybridus</i> | legepestrot | SE | X | 2018 |
| | <i>Phedimus spurius</i> | gravbergknapp | SE | X | 2023 |
| | <i>Philadelphus coronarius</i> | duftskjærsmín | PH | | 2023 |
| | <i>Pinus sibirica</i> | sibirsk sembrafuru | PH | | 2014 |
| | <i>Prunus cerasus</i> | surkirsebær | PH | | 2023 |
| | <i>Pulmonaria mollis</i> | kantlungeurt | LO | | 2004 |
| | <i>Pulmonaria officinalis</i> | legelungeurt | LO | | 2022 |
| | <i>Pulmonaria rubra</i> | rød lungeurt | LO | | 2023 |
| | <i>Reseda lutea</i> | byreseda | LO | | 1903 |
| | <i>Reynoutria japonica</i> | parkslirekne | SE | X | 2023 |
| | <i>Ribes uva-crispa</i> | stikkelsbær | PH | | 2023 |
| | <i>Rodgersia podophylla</i> | koreabronseblad | LO | | 2022 |
| | <i>Rosa rugosa</i> | rynkerose | SE | X | 2023 |
| | <i>Salix alba vitellina</i> | gullpil | LO | | 1998 |
| | <i>Sambucus racemosa</i> | rødhyll | SE | X | 2023 |

| Artsgruppe | Vitenskapelig navn | Norsk navn | Kategori | * | Siste funn |
|---------------|---------------------------------|---------------------|----------|---|------------|
| | <i>Saponaria officinalis</i> | såpeurt | PH | | 2023 |
| Karplanter | <i>Solidago canadensis</i> | kanadagullris | SE | X | 2023 |
| | <i>Spiraea arguta</i> | brudespirea | PH | | 2023 |
| | <i>Swida alba</i> | sibirkornell | HI | X | 2023 |
| | <i>Swida sericea</i> | alaskakornell | SE | X | 2023 |
| | <i>Symphoricarpos albus</i> | snøbær | HI | | 2023 |
| | <i>Symphytum officinale</i> | valurt | SE | | 2023 |
| | <i>Symphyotrichum ×salignum</i> | vierasters | LO | | 2007 |
| | <i>Syringa josikaea</i> | ungarnsyrin | PH | | 2023 |
| | <i>Syringa vulgaris</i> | syryn | SE | | 2023 |
| | <i>Taxus ×media</i> | hybridbarlind | SE | | 2021 |
| | <i>Telekia speciosa</i> | tusenstråle | HI | | 2023 |
| | <i>Tilia platyphyllos</i> | storlind | HI | | 2023 |
| | <i>Vinca minor</i> | gravmyrt | SE | X | 2023 |
| Bløtdyr | <i>Arion vulgaris</i> | brunskogsnegl | SE | | 2023 |
| | <i>Viviparus viviparus</i> | buttelvesnegl | LO | | 2022 |
| Mangefotinger | <i>Cryptops parisi</i> | veksthusskolopender | LO | | 2008 |
| Insekter | <i>Deraeocoris lutescens</i> | (nebbmunnart) | HI | | 2019 |
| | <i>Stenidiocerus poecilus</i> | (nebbmunnart) | LO | | 2019 |
| | <i>Zyginella pulchra</i> | (nebbmunnart) | LO | | 2020 |
| | <i>Cartodere constricta</i> | (muggbilleart) | LO | | 2020 |
| | <i>Cartodere nodifer</i> | (muggbilleart) | PH | | 2020 |
| | <i>Harmonia axyridis</i> | harlekinmarihøne | SE | | 2019 |
| Fugl | <i>Branta canadensis</i> | kanadagås | SE | | 2021 |
| Pattedyr | <i>Neovison vison</i> | mink | SE | X | 2021 |

4 Diskusjon

4.1 Naturverdier

Lysakerelva har en svært viktig funksjon som en nær sammenhengende korridor gjennom et av Norges tettest befolkete områder. Vi befinner oss i tillegg i en region med et stort og svært spesielt artsmangfold i det som finnes av gjenværende natur. De sommervarme og geologisk svært varierte arealene i Oslofjordområdet huser mange arter som ikke finnes andre steder i landet.

Når det søkes etter kandidater for vern av skog er det vanlig å se etter områder som i så liten grad som mulig er påvirket av nyere menneskelige inngrep. Lysakerelva er i stor grad påvirket av menneskelig aktivitet, men på en litt annen måte enn de fleste skogområder som ligger utenfor de meste urbane områdene våre.

Det er liten tvil om at Lysakerelva og dens omgivelser hadde enda større verdi som skogsbekkekløft før menneskepåvirkningen startet. Den gang var skogkontinuiteten ubrutt og ingen tekniske inngrep og fremmede arter fantes. Selv etter mange år med menneskepåvirkning er verdiene store. Mange arter som i dag er sjeldne og truet har nok forsvunnet, men fortsatt er listen over rødlistede arter lang. Flere av artene som finnes i området i dag har også trolig kommet inn som følge av menneskepåvirkning. Uansett er dette noe av det mest verdifulle vi har av litt større, sammenhengende restnatur i lavlandet i Oslo/Bærum.

Undersøkelsesområdet er mer eller mindre fullstendig dekket av naturtypelokaliteter. Hele 38 avgrensede lokaliteter på et såpass beskjedent areal vitner om store verdier og mye variert natur. Mye av arealet er rik edelløvskog og boreonemoral blandingsskog med varierende innslag av gran. Kalkskog, strengt definert til grunnlendt mark på kalkstein, finnes knapt. Slik skog finnes andre steder i Oslo og Bærum, men berggrunnen i de rikeste delene av Lysakerelva består for det meste av leirskifer. Leirskiferen her ser ikke ut til å fungere for det mest kalkkrevende mangfoldet av moser og sopp som vi blant annet kjenner fra nærliggende lokaliteter på Bygdøy og Nesøya.

Det finnes stedvis ganske mye dødved. Dette skyldes delvis en generasjon med gran som har gått i sammenbrudd, delvis sykdom på ask og alm, men også at skogen i store deler av området er i ferd med å utvikle struktur etter å ha blitt relativt hardt utnyttet i tidligere tider. Man kan anta at mengden dødved mange steder i området har, eller snart vil, nå en topp, men at kontinuiteten og kvaliteten på dødveden fortsetter å øke. Dette vil trolig føre til bedre kår for mange vedboende arter i framtiden, dersom skogene langs Lysakerelva får utvikle seg så naturlig som mulig.



Figur 7. Vanntransportert dødved er livsmiljøer for blant andre fakkeltvebladmose (VU) og morknemose (VU). Her fra område nord for Grinidammen. Foto: J.G. Brynjulvsrud.

Det er foretatt en ganske omfattende kartlegging av enkelte artsgrupper i området, men for mange grupper gjenstår fortsatt mye arbeid. Dette betyr at det faktiske tallet på rødlistede arter som per 2023 forekommer i området, er langt høyere enn de 128 som er påvist. Gruppene karplanter, moser, lav, sopp, fisk og fugler er middels eller godt dekket inn, men særlig for mange insektgrupper og edderkoppdyr er kunnskapsgrunnlaget fortsatt til dels svært mangelfullt. Utvalget av rødlistede lav er påfallende lavt. Den sentrumsnære beliggenheten kan ha ført til at luftforurensningen har vært høy i området. Det finnes god dokumentasjon på at dette har påvirket både lav og moser svært negativt i sentrumsnære deler av Oslo. Lysakerelva kan ha fungert som en trakt for forurenset luft.

For flere av de rødlistede artene som er påvist i området er Lysakerelva, basert på det vi har av kunnskap i dag, en viktig brikke i artenes overlevelse i Norge. Fravær (mer eller mindre) av kalkstein gjør at de fleste av de aller mest geografisk begrensede Oslofjord-artene knyttet til kalkstein mangler i området.

Lysakerelva er én av flere mellomstore til små elver som munner ut i indre Oslofjord. Vi finner verdifulle naturområder langs både Ljanselva, Alnaelva og i Mærradalen i Oslo, samt langs Øverlandselva og Lomma/Sandvikselva i Bærum, men Lysakerelva er det vassdraget med mest intakt preg og som i tillegg har størst areal med kalkrik berggrunn og forvitrimasser dannet av disse. Lysakerelva skiller seg også ut med tanke på sitt utpregede kløftepreg langs deler av elva.

I et nasjonalt bekkekløftperspektiv skiller Lysakerelva seg ganske markert fra de fleste andre lokaliteter. Antall rødlistearter er noe av det høyeste man kjenner til i en enkelt kløft. Samtidig er det kun et fåtall av disse artene som er klassiske bekkekløftarter, men en del av artene er knyttet til flomskogsmarker og elvekantmiljøer. De fleste artene er dermed ikke avhengige av selve kløftemiljøet for å leve der. Derimot er den bratte topografien årsaken til at Lysakerelva fortsatt har så store naturverdier i form av eksempelvis død ved og gamle trær. Om arealene her hadde vært lettere tilgjengelig hadde de trolig vært nedbygd for lenge siden.



Figur 19. Lysakervassdraget har stedvis en typisk bekkekløftutforming med lite påvirket natur. Foto: Bård Bredesen.

Verdivurdering etter gammel skogvernmetodikk

Lysakerelva som helhet er litt vanskelig å verdsette etter gjeldende metodikk. Det er mulig å gjøre en kartlegging etter Miljødirektoratets instruks og få separate verdier på de naturtypene som fanges opp der, men dette ville ikke resultert i en samlet vurdering av verneverdi for området. Vi har imidlertid valgt å gjøre en vurdering av området etter skogvernmetodikken som ble brukt blant annet i bekkekløft-prosjektet fram til 2010 (Evju m.fl. 2011).

Urørthet

Vurderingen av dette kriteriet er litt mer komplisert i Lysakerelva enn i et mer standard skogområde som ligger utenfor tettbebygde områder. Store hogstflater finnes ikke, men samtidig hogges det en del i kantene langs bebyggelsen både av sikkerhets-, sol- og utsiktshensyn. Det hogges og ryddes langs industriområder og veier, og et nettverk av stier og turveier finnes i området. I tillegg er området splittet opp av to veier og en t-banetrasé som krysser elva på bro/fylling. Elva er lagt i rør under en av veiene, og et par demninger og andre menneskelige inngrep er gjort i elveløpet. Det finnes også noen få bygninger og ruiner etter gamle bygg innenfor området. En lang rekke fremmede arter finnes i området, og flere av disse har en lokal negativ påvirkning på naturverdiene. Likevel finnes større sammenhengende arealer uten nye inngrep og nesten uberørt av fremmede arter, og kriteriet urørthet gis én stjerne (*).

Dødvedmengde

Mengden dødved varierer mye gjennom området, men i de bratte delene av området som har vært sammenhengende skogdekt i mange tiår finnes til dels mye dødved. Grana i blandingskogene er stedvis i ferd med å gå i sammenbrudd, noe som lokalt skaper svært store mengder dødved. Det finnes også en del dødved av edelløvtrær, men ikke like store mengder som av gran. Noe dødved av ask og alm skyldes askeskuddsyke og almesyke. Flomskogmarkmiljøene i øvre deler har noe mindre dødved enn man kunne forvente. Dette skyldes at en del i dag skogdekt flommark tidligere var industriområder. Gamle flybilder fra 50-tallet viser at det generelt var veldig lite trær igjen langs elva oppover fra Grinidammen til Bogstadvannet. Flybilder fra perioden 1930-1970 viser at det i de bratte lisdene nedstrøms fra Grinidammen har tresjiktet vært mer eller mindre kontinuerlig. Kriteriet dødvedmengde gis tre stjerner (***)

Dødvedkontinuitet

Dødvedkontinuiteten er i likhet med dødvedmengde svært varierende langs vassdraget. I områdene som nærmest var uten skog på 1950-tallet er kontinuiteten naturlig nok svak, mens det i brattliene i midtre deler av området stedvis er ganske godt med funn av flere krevende gammelskogsarter med tilknytning til særlig gran, men også edelløvtrær. Prikkporekjuke (EN), sjokoladekjuke (VU), rosenjodskinn (VU) og klengekjuke er alle eksempler på krevende arter som vokser på dødved av gran. Noen områder har til dels svært store mengder dødved av gran etter at en generasjon med like gamle trær har gått i sammenbrudd. Det er ikke nødvendigvis god kontinuitet i disse områdene selv om mengden dødved er stor. Det er derfor litt usikkerhet rundt verdisettingen, og kriteriet dødvedkontinuitet gis tre (til to) stjerner (***/(**)).

Gamle bartrær

Det finnes en del grov gran i området. Boniteten er høy, trærne vokser raskt og blir som oftest ikke veldig gamle før de går over ende. Likevel har disse grantrærne en funksjon for enkelte sjeldne og truede arter, også før de blir dødved. Blant annet er billearten *Microbregma emarginatum* (VU) knyttet til eldre gran på solrike og varme steder. Gamle bartrær finnes hovedsakelig i midtre deler av undersøkelsesområdet, og mest i blandingsskog med varierende innslag av edelløvtrær og boreale løvtrær. Noe eldre furu inngår i overkant av de bratte lisdene, særlig i midtre deler av området. Kriteriet gamle bartrær gis to stjerner (**).

Gamle løvtrær

Boreale løvtrær spiller stedvis en underordnet rolle i området. Ovenfor Grinidammen inngår en del boreale løvtrær, men denne skogen finnes stort sett på tidligere sterkt påvirket areal. Trærne har derfor stort sett ikke rukket å oppnå særlig høy alder. Dette gjelder også i stor grad gråorskogene langs elva. Likevel forekommer det gamle boreale løvtrær flere steder, og kanskje særlig i midtre deler av området. Enkelte rødlistede biller tilknyttet gamle boreale løvtrær er også påvist. Kriteriet gamle løvtrær gis derfor to stjerner (**).

Gamle edelløvtrær

Edelløvtrær inngår vanlig i en stor andel av naturtypene langs Lysakerelva. Ovenfor Grinidammen har påvirkningen på skogene historisk vært så høy at gamle trær knapt finnes uavhengig av treslag. Nedenfor Grinidammen finnes imidlertid et stort innslag med eldre edelløvtrær i lisdene på begge sider av elva. Alm og lind er særlig fremtredende og trær med funksjon for blant annet sjeldent og trua epifyttmangfold finnes vanlig. Kriteriet gamle edelløvtrær gis tre stjerner (**).

Treslagsfordeling

Mange naturlig forekommende treslag er representert i området, både bartrær, boreale løvtrær og edelløvtrær. Kriteriet treslagsvariasjon gis derfor tre stjerner (**).

Vegetasjonsvariasjon

Vegetasjonen i området varierer en del over ulike typer av svak lågurt og lågurt. I tillegg inngår kalklægurt, høgstaude- og kildepregede vegetasjon. Langs elva finnes flompåvirket vegetasjon. Selv om variasjonen i mindre grad inkluderer fattigere typer gis kriteriet vegetasjonsvariasjon tre stjerner (**).

Rikhet

Mer eller mindre hele undersøkelsesområdet preges av rike vegetasjonstyper. Lågurtvegetasjon dominerer, men kalklægurtvegetasjon finnes også. Bergvegger og blokker er også rike og dekket av moser og karplanter på lågurt-trinnet. I tillegg er produktiviteten god og kriteriet rikhet gis tre stjerner (**).

Artsmangfold

Med forekomst av mer enn 120 rødlistearter, inkludert flere kritisk og sterkt truede arter i flere artsgrupper, er det liten tvil om at dette kriteriet skal gis tre stjerner (**).

Størrelse

Undersøkelsesområdets beliggenhet på rik berggrunn og i lavlandet gjør at arealkravet er betydelig lavere enn for fattigere og/eller høyereliggende områder. Det er litt vanskelig å beregne arealet med

skogsmark i henhold til metodikken, men majoriteten av områdets 800 daa er skogsmark. Kravet for å oppnå tre stjerner for denne typen natur er i utgangspunktet at det finnes mer enn 700 daa funksjonelt skogareal. Arealet i Lysakervassdraget når trolig ikke helt opp til 700 daa, men beliggenheten i en region der mye natur er ødelagt gjør at denne grensen bør senkes. Kriteriet størrelse gis derfor tre stjerner (***)

Arrondering

Undersøkelsesområdet langs Lysakerelva tar med så å si alt areal med natur som er relevant å inkludere i et eventuelt verneområde. Dette betyr at arrondering i praksis ikke kan bedres ut fra dagens situasjon. I deler av området er arronderingen god ved at begge sider av elva har en bred kartsone. I de kløfteformete delene av området er lisdene intakte helt eller nesten helt opp til «brekket» på lengre strekninger. Likevel finnes mange større og mindre inngrep som påvirker arronderingen. Veikryssinger, bebyggelse nedover i skråningen mot elva og industriområder helt nede ved vassdraget trekker ned. Det er imidlertid litt vanskelig å vurdere arrondering i et område med så sterk grad av påvirkning på omgivelsene. Kriteriet arrondering gis derfor to stjerner (**).

Fosserøyk

Dette kriteriet er knapt relevant, men det finnes mindre og svært marginale forekomster av fosserøykpåvirket berg langs vassdraget. Disse flekkene er ikke undersøkt spesifikt med tanke på verdisetting etter denne metoden, men verdiene er etter all sannsynlighet svært marginale. Kriteriet fosserøyk gis derfor under tvil én stjerne (*).

Samlet verdivurdering

Etter skogvernmetodikken ville Lysakerelva fått høyeste verdi ****/6 poeng, som betyr at området er **nasjonalt verdifullt og svært viktig**. Den viktigste enkeltårsaken til denne vurderingen er at området er levested for en lang rekke sjeldne og trua arter.

Tabell 4. Kriterier og verdisetting for Lysakerelva. Se kriterier for verdisetting i metodekapitlet. Forkortelser; UR = urørthet, DVM = dødvedmengde, DVK = dødvedkontinuitet, GB = gamle bartrær, GL = gamle løvtrær, GE = gamle edelløvtrær, TF = treslagsfordeling, VVA = vegetasjonsvariasjon, RI = rikhet, AM = artsmangfold, ST = størrelse, AR = arrondering, FOR = Fosserøyk.

| | UR | DVM | DVK | GB | GL | GE | TF | VVA | RI | AM | ST | AR | FOR | Samlet |
|-------------|----|-----|-----|----|----|-----|-----|-----|-----|-----|-----|----|-----|--------|
| Lysakerelva | * | *** | ** | ** | ** | *** | *** | *** | *** | *** | *** | ** | (*) | ****/6 |

Verdivurdering etter NVEs nye bekkekløftmetodikk

NVE har utarbeidet en ny metodikk for verdisetting av bekkekløfter (Gaarder og Høitomt 2022). Dette ble ansett som nødvendig ettersom Miljødirektoratets veiledere ikke lenger legger opp til å kunne verdsette naturverdiene i disse miljøene på en helhetlig måte. Selve verdisettingen foregår ved at hvert enkelt naturelement verdisettes hver for seg (Tabell 5). Deretter summeres poengene til en bekkekløft-verdi.

Tabell 5. Verdisettingstabell for naturtyper/egenskaper i bekkekløfter etter NVE sin metodikk fra 2022. Lysakerelva oppnår samlet sett over 450 poeng.

| Naturtype/egenskap (NiN) | Paramenter | Poeng Lysakerelva |
|--|---|-------------------|
| Flomskogsmark | Sum areal | 20 |
| | Rødlistearter | 50 |
| Forekomst av vanntransportert dødved | Sum mengde | 10 |
| Åpen flomfastmark | Sum areal | 10 |
| | Rødlistearter | 10 |
| | Forekomst av sand | 0 |
| Fossesprutsone | Rødlistearter | 0 |
| | Areal/sonering | 0 |
| Flomsoneberg | Sum lengde i meter | 20 |
| | Rødlistearter | 20 |
| | Forekomst av kalkberg | 0 |
| Andre ekstrahumide areal (kun C1, OC, O1) | Sum areal | 50 |
| | Rødlistearter/LKM-betinget art jfr. liste | 50 |
| Kalkmark | Løpemeter svært kalkrike berg | 20 |
| | Sum areal (skog og åpen mark) | 15 |
| | Rødlistearter | 15 |
| Lågurtmark | Løpemeter litt kalkrike berg | 20 |
| | Sum areal (skog og åpen mark) | 20 |
| | Rødlistearter | 30 |
| Gammelskog | Sum areal | 0 |
| | Rødlistearter | 0 |
| Treslagsvariasjon | Antall treslag > 5 % dekning | 20 |
| | Antall treslag > 10 gamle trær | 50 |
| Rødlistearter uten polygontilknytning | Sum poeng jfr. tabell | 25 |
| Sum poeng | | 455 |

Tabell 6. Trinnskala for samlet poengverdi for bekkekløfter. Lysakerelva «sprenger» med sine 455 poeng skalaen og oppnår svært høy verdi.

| Verdi | Poeng |
|------------------|-----------------------|
| Lav/ubetydelig | < 20 poeng |
| Noe | 20-50 poeng |
| Middels | 51-150 poeng |
| Høy | 151-220 poeng |
| Svært høy | > 220 poeng |

Etter den nye verdsettelsesmetodikken til NVE ender Lysakerelva opp med 455 poeng (Tabell 5). Dette betyr at området «sprenger» skalaen som er laget (Tabell 6), noe som også er forventet av denne typen lavtliggende og rike kløfteområder med stort artsmangfold. Området skårer relativt beskjedent med poeng på blant annet fossesprut- og humiditetskvaliteter, men svært høyt på rikhets- og variasjonsbetingede parametere. Avgrensningen oppnår derfor **svært høy verdi** etter denne metodikken.

5 Hva truer naturmangfoldet langs Lysakerelva?

5.1 Generelt

I følge Oslo kommunes kommuneplanbestemmelser om hensyn til naturverdier (§ 7.6 Naturmiljø (jf. pbl § 11-9 nr. 6)), skal det ikke tillates tiltak som kan forringe naturverdiene i områder hvor det er registrert naturverdier med nasjonal verdi (A-verdi). I områder hvor det er registrert naturverdier med regional verdi (B-verdi) skal det foreligge særlige grunner for å tillate tiltak som kan forringe naturverdier. I teorien skal det derfor mye til å godkjenne tiltak som kan være negative for naturverdiene langs Lysakerelva.

5.2 Vannmiljø

Lysakerelva er varig vernet gjennom Verneplan I for vassdrag fra 1972 ([Industridepartementet 1972-73](#)), men denne verneformen er relativt svak sammenlignet med andre verneformer. Selv om hele vassdragets totale nedbørsfelt omfattes av vernet, gjelder vernet kun mot større kraftutbygginger, og kun hvis en eventuell utbygging forringer verneverdiene (se vannressurslovens §§ 32-35). Dette betyr at det åpnes for muligheten for å bygge små kraftverk i vernede vassdrag. Det ble nylig søkt om å etablere et mikrokraftverk i Fåbrofossen, men søknaden ble avslått i 2023. Et annet eksempel var at det ble gitt en tillatelse til å senke vannstanden i Grinidammen med 20 cm i forbindelse med rehabilitering av dammen i 2016. Resultatet ble en varig senkning på hele 80 cm, og slike endringer i et sårbart økosystem er generelt sett svært negativt for artene som lever der (Sandaas og Enerud 2019). Dette viser at vassdragsvern alene ikke er tilstrekkelig for å sikre stabile og gode leveforhold for artene som lever i elva og dens kantsoner. Det bør i fremtiden være en mye høyere terskel for å tillate endringer (både midlertidige og varige) dersom en antatt negativ effekt på naturverdiene skal unngås.

Flere steder langs elva stikker det ut rør som transporterer regnvann/overflatevann, med et potensial for forurensning (Figur 20). Oslo-siden skal for eksempel ha 12 overløp, samt ca. 30 rør som fører regnvann/ overflatevann ut i elva ([Levendevassdrag.no](#)). Til tider lukter det kloakk langs elva, og ved mye regn vil ledningsnettet for kloakk bli overbelastet med et påfølgende utslipp i Lysakerelva. Ved driftsfeil vil også kloakk kunne gå rett ut i elva. For eksempel rant 20 millioner liter kloakk ut i nedre del av elva i løpet av noen timer våren 2021, grunnet en teknisk feil ([Akerposten 2021](#)). Kloakkutslipp og annet utslipp i Lysakerelva er uheldig for vannkvaliteten og livet i vannet, og alternative løsninger til spillvannsutslipp i Lysakerelva bør absolutt vurderes.



Figur 20. Flere rør for blant annet overvann kommer ut langs elva. Dette er en potensiell forurensningskilde. Foto: Maria Hertzberg.

5.3 Infrastruktur

Som langs de fleste større elvestrekninger rundt indre Oslofjord er det gravd ned rør langs deler av elvestrekningen. Uansett om det er kloakk, strøm- eller andre ledninger som er gravd ned, så behøves det med ujevne mellomrom tilsyn og reparasjoner, noe som også vil være forstyrrende for naturen. Kraftlinjer krysser over elva og ryddingen under disse virker å være mer omfattende enn det som er nødvendig. Det bør vurderes å legge om kraftledningene som krysser Lysakerelva. Videre krysser både t-banen, to bilveier og flere gangveier elva. Disse inngrepene har allerede stykket opp naturen, og vedlikehold/utvidelser av disse traséene vil kunne føre til ytterligere press på naturverdiene. Forekomstene av ulike typer infrastruktur krever vedlikehold, og det må holdes åpent rundt ledninger og master.

5.4 Bebyggelse

Lysakervassdraget er omgitt av bebyggelse, hager og veier som flere steder ligger tett inntil store naturverdier (Figur 21). Videre utbygging, ut over dagens, vil føre til tap av leveområder, fragmentering og økt press på gjenværende natur. I Bærum kommune ligger så mye som 10 % av vegetasjonsbeltet innenfor boligtomtene. Det er derfor viktig å finne gode løsninger på de potensielle problemene det medfører at deler av naturarealene er privateide. Eksisterende bebyggelse utgjør også et problem, ved at grunneiere som har eiendom langs naturområdene ved Lysakerelva benytter arealer utenfor sine

respektive eiendommer. Dette omfatter utvidelse av plenarealer, lagring av utstyr, dumping av søppel og hageavfall med tilhørende spredning av fremmede arter, og hogster for å bedre solforholdene, få bedre utsikt og gratis ved (Figur 25 og 26). Hvert enkelt inngrep er i utgangspunktet lite, men summen av alle har ført, og fører fortsatt til, betydelig negativ påvirkning på naturverdiene i området.



Figur 21. I nedre del av Lysakerelva er det lite gjenværende naturlige kantsoner. Her fra Møllefossen. Foto: Bård Bredeesen.

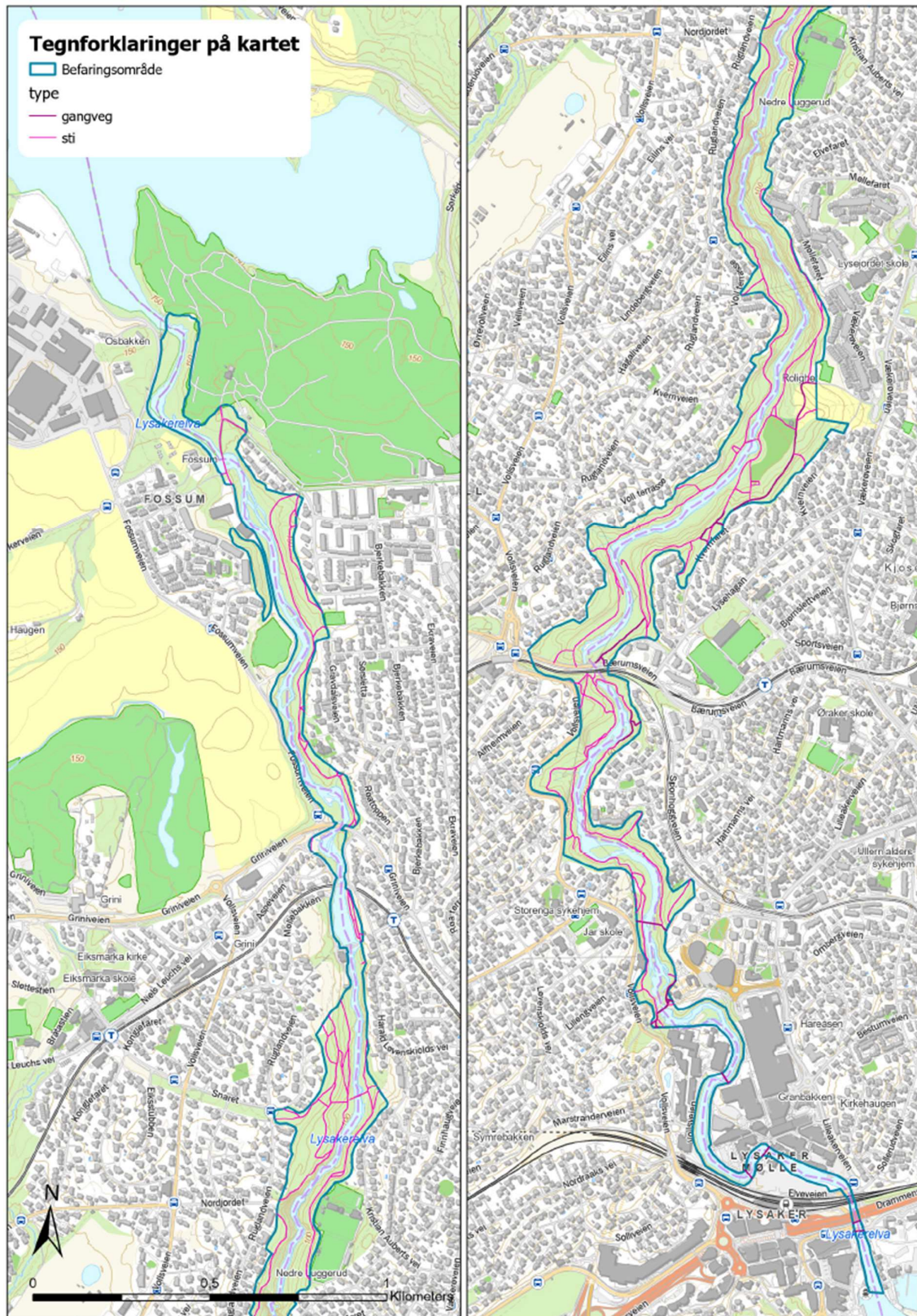
5.5 Friluftsliv

Det er liten tvil om at kantsonene langs Lysakerelva er et mye brukt tur- og rekreasjonsområde, ikke bare av alle de som bor i nærområdet, men også for mange andre (Figur 22). Godt tilrettelagte og skiltede turveier og stier finnes på begge sider av Lysakerelva (Figur 23). Det er et mål i flere planer å få flere mennesker til å bruke dette attraktive området, og en ytterligere utvidelse og forbedring av turveisystemet er planlagt, med mål om blant annet sammenhengende turvei fra Bogstadvannet ned til Lysakerfjorden på begge sider av elva. All tilrettelegging for menneskelig bruk i ellers lite påvirket natur, er i utgangspunktet av negativ karakter for naturmangfoldet. Eneste unntaket er at en kanalisering av ferdseilen til én eller noen få turveier vil kunne virke begrensende på bruken av det resterende området. Tilstedeværelsen av mennesker kan skremme vilt og fugl, mens fysiske tilrettelegginger som turveier, stier og broer er inngrep som i seg selv har en direkte negativ påvirkning på naturen. Kunstig lys, som finnes i tiliggende arealer, kan også virke forstyrrende på nattaktive insekter og flaggermus.

I tillegg kommer alle medfølgende konsekvenser, som kanteffekter ut på hver side av turveiene/stiene, en oppdeling og (for noen arter) avstenging/avgrensning av naturen, et behov/krav for sikring av de personene som bruker stinettet i form av bl.a. felling av potensielt farlige trær i nærområdet, samt økt slitasje og spredning av fremmede arter. Med «kanteffekter» menes i denne sammenheng de effektene en åpen flate/vei/et treløst areal har på den nærliggende skogen. Det er her snakk om endringer i solforhold, vind og ikke minst fuktighet i den nærliggende skogen forårsaket av det åpne arealet. Slike endringer kan være svært negative for kravstore arter, som for eksempel oreblæremose (EN), som må ha en stabil og høy fuktighet for å overleve. Arten ble påvist på Oslo-siden, nord for Bærumsveien i 2000, men ble ikke gjenfunnet langs elva i våre undersøkelser. Kanteffekter virker gjerne flere titalls meter inn i et skogareal, avhengig av hvilke faktorer det er snakk om, hva slags skogtype det er og hvordan det åpne arealet er utformet. Enhver utvidelse eller oppgradering av det eksisterende turveisystemet er derfor problematisk med tanke på naturverdiene, og da spesielt hvis tiltakene gjøres innenfor arealer med antatt store naturverdier.



Figur 22. Velbrukte og godt tilrettelagte turstier finnes på begge sider av Lysakerelva, og disse går gjennom svært verdifulle naturområder. Her fra turveien nedenfor Møllefaret. Foto: Stefan Olberg.



Figur 23. Lysakervassdraget (blå avgrensning) med inntegnede stier (rødt). Der det er brede skogarealer langs elva er det også gjerne flere turveier og stier.



Figur 24. Langs turveinettet er det flere steder satt opp informasjonsskilt. Foto: Bård Bredesen.

I 2010 forårsaket inngrep i forbindelse med endringer i turveinettet større skade på naturmangfoldet enn hva det forelå godkjenning for. Forslag til oppryddingstiltak er gitt i Thylén og Blindheim (2012), men lite har foreløpig skjedd. Midlertidige endringer innenfor arealer med viktige naturverdier bør derfor vurderes bedre på forhånd. Selv om etterfølgende restaureringer er planlagt, er det slik at en restaurering av naturtyper som ikke er avhengig av skjøtsel, sjelden blir tilnærmedesvis godt nok sammenlignet med hva det var før inngrepet. Kommunedelplanen for Lysakervassdraget fastslår at det skal være en sammenhengende turtrasé fra Lysaker til Bogstadvannet av en slik kvalitet at det kan trilles sportsvogn på den. Oslo Elveforum (2023) har en lignende visjon, med et uttalt mål om å «etablere sammenhengende turvei på begge sider av elva helt opp til Bogstadvannet», samt få «etablert gode turveier som tillater fotturister å komme inn til ryddete, sikrete og skiltete utsiktspunkter og kulturminner». En realisering av dette vil utvilsomt ha en potensiell negativ effekt på de gjenværende naturkvalitetene i området.

5.6 Fremmede arter

Fremmede arter truer naturmangfoldet langs Lysakerelva på flere måter. Hovedproblemet er at de fortrenger stedegne arter, men de kan også endre strukturen på naturtyper og være bærere av parasitter og sykdommer. En god del av de påviste fremmede artene har spredd seg fra nærliggende hager, der de er plantet ut. Artene har spredd seg enten gjennom dumping av hageavfall, ekspansjon fra hagene eller via frøspredning. Mange har også blitt spredd utilsiktet med mennesker og kjøretøy, og er derfor særlig vanlig langs turveiene og nær bilveier. Så lenge det er lov å selge og plante ut fremmede arter, vil spredning fra hager ut til mer opprinnelig natur fortsatt være et stort problem, og særlig der hagene ligger så tett opptil verdifull natur som tilfellet er langs Lysakerelva. Fremmedarter vil også fortsatt være et problem så lenge veikantene i nærområdet har gode forekomster av slike (**Feil! Fant ikke referanseilden.**).

Det er av slike årsaker derfor en meget stor oppgave å skulle bekjempe alle forekomster av alle fremmede arter, slik at det er nødvendig med en prioritering av både hvilke arter som skal bekjempes og hvor langs vassdraget det skal settes inn tiltak. Det er også visse generelle tiltak som vil kunne begrense spredningen av fremmede arter fra hager, for å dempe nyetableringer. For at bekjempelsen skal ha en reell effekt og ikke bli for omfattende og kostbar, haster det med å sette i gang med tiltak. Mange fremmede arter kan ekspandere svært mye om det ikke settes i verk bekjempelsestiltak raskt. Bekjempelsesmetoder for de ulike artene er beskrevet i flere rapporter, og det finnes god kompetanse om fremmede arter i Bymiljøetaten og Bærum kommune. Innsatsen bør som minimum rettes mot alle de artene som er avmerket som prioritert i Tabell 3. Dette er arter som er særlig kritiske med tanke på ekspansjon og fortrengning av opprinnelig vegetasjon. Disse artene bør bekjempes innenfor hele området. Innenfor alle del-områder som har svært høye naturverdier (se verdikartet i Figur 27) bør i utgangspunktet alle fremmede planter bekjempes.

Det er mange dumpingplasser for hageavfall langs Lysakerelva, men disse er ikke nødvendigvis kun en kilde til spredning av fremmede karplanter. Dumping av hageavfall kan ha flere negative effekter, blant annet spredning av skadedyr og ulike plantesykdommer fra importerte planter inn i naturområder fra hagene (Fylkesmannen i Oslo og Viken 2020). Hageavfallet vil også tilføre jordsmonnet mye konsentrert næring, som fører til at vegetasjonen i og rundt hageavfallet endrer seg. Dumping av hageavfall har derfor også en lokal negativ effekt på den sårbare vegetasjonen som finnes mange steder langs Lysakerelva.



Figur 25. Økt bruk fører til mer forsøpling (øverst). Langs turveien rett ved Bærumsveien er det tett med fremmedarter som russekål og kanadagullris (nederst). Foto: Maria Hertzberg.

6 Hensyn og skjøtsel

Hensikten med dette kapitlet er å klargjøre hvilke naturverdier det bør tas spesielt hensyn til og hvor disse finnes. Det gis råd om hvordan friluftslivhensyn kan ivaretas med minst mulig påvirkning på naturverdiene, anbefalinger knyttet til sikkerhetsmessige utfordringer og andre tiltak for å ivareta eller styrke naturverdiene.

6.1 Skjøtselsbehov

Det er ikke veldig store behov for aktiv skjøtsel for å bevare naturverdiene innenfor undersøkelsesområdet. Skjøtsel må i denne sammenheng forstås som en aktiv handling som er nødvendig for å bevare eller styrke naturverdiene. Skjøtsel i semi-naturlige miljøer eller naturmiljøer er i de fleste tilfeller prosesser som må følges opp i en årrekke for å oppnå ønsket resultat. I de tilfellene hvor det er aktuelt med skjøtsel bør det utarbeides en enkel plan med konkrete mål og tiltak. Dette vil i de fleste tilfeller bidra til å effektivisere tiltakene, samt gjøre det enklere å overvåke effekten av igangsatte tiltak.

I lokaliteten Vestveien 12 (BN00064832) foretas det en årlig slått, men det er også tydelig behov for ytterligere skjøtsel. Her bør man åpne opp krattvegetasjonen langs kantene av enga for å hindre gjengroing og skyggeeffekter. Det er viktig å åpne opp stegvis for å ikke frigjøre for mye næringsstoffer. Det er samtidig viktig å være klar over at den omkringliggende edelløvs skogen i seg selv er avgrenset som en svært viktig (A-verdi) naturtypelokalitet, og alle inngrep inn i denne skogen vil være negativt. Det er derfor en potensiell konflikt mellom ivaretagelse av skogarealet og slåttemarken, som må løses på en god måte. Det bør utarbeides en skjøtelsesplan for enga som også omfatter hensyn til den omkringliggende edelløvs skogen.

Det er også behov for skjøtsel i form av bekjempelse av fremmedarter innenfor enkelte naturtypelokaliteter. Fjerning av fremmede arter er tids- og ressurskrevende arbeid, og et mål om å gjøre områdene langs Lysakerelva frie for fremmede arter er urealistisk. Bekjempelse av fremmede arter bør derfor prioriteres i naturtypelokaliteter med høy verdi, og der de utgjør en direkte trussel for rødlistede og/eller sjeldne arter. Tiltak må i tillegg tilpasses den eller de fremmede artene som er aktuelle å bekjempe. Ved bekjempelse av fremmede arter er det i mange tilfeller aktuelt å gjennomføre tiltak flere ganger i løpet av sommerhalvåret, og over flere år. Det er følgelig viktig å ha en plan for bekjempelse i de aktuelle områdene, samt en plan for overvåking for å finne ut om tiltakene har ønsket effekt. For bekjempelse av fremmede arter finnes mye ny kunnskap, og bl.a. FAGUS har utarbeidet faktaark med beskrivelse av tiltak for bekjempelse av en rekke fremmede arter (FAGUS, 2023). Se også *Handlingsplan mot fremmede skadelige arter i Oslo og Viken* (Fylkesmannen i Oslo og Viken 2020).

6.2 Naturhensyn ved tilrettelegging for friluftsliv

Det meste av områdene langs Lysakerelva har vært utsatt for påvirkning fra menneskelig aktivitet i større eller mindre grad over lang tid, men de høyeste naturverdiene er, med få unntak, i lokaliteter som har hatt en mer eller mindre naturlig utvikling over en viss tid. For disse lokalitetene er en fortsatt naturlig utvikling i all hovedsak det beste for å ivareta naturverdiene. Vedlikehold av stier, rasteplasser, bruer m.m. bør gjøres så skånsomt som mulig, og opprettelse av nye stier i naturområder bør unngås.

Svært viktig natur – lokaliteter med A-verdi

Etter en oppdatering av verdien for naturtypene langs Lysakerelva har en stor andel av lokalitetene fått høyeste naturverdi (A-verdi). I disse områdene finnes ofte flere truede arter som er sårbare for endringer i naturmiljøet. I disse lokalitetene frarådes i utgangspunktet alle inngrep som påvirker naturen negativt. Vedlikehold av eksisterende stier og rasteplasser bør gjøres skånsomt og på en måte som påvirker naturen minst mulig negativt. Dersom det ikke finnes andre alternativer enn å gjøre beslag av nye arealer bør biolog kontaktes for å se på mulighetene for å påvirke viktige naturverdier så lite som mulig.

Viktig og lokalt viktig natur – lokaliteter med B- og C-verdi

Det er ønskelig å kunne gi friluftsliv høyere prioritet i deler av området. I lokaliteter med B- og C-verdi vil det fortsatt kunne finnes truede arter som er sårbare for inngrep, men det kan være mulig å gjøre enkelte tiltak uten at naturverdiene blir påvirket like negativt som i A-lokalitetene. Det er likevel verdt å merke seg at artskartleggingen i B- og C-lokalitetene ikke er fullstendige, og sannsynligheten for at høyt rødlistede arter er oversett er til stede. Merk også at skoglokaliteter på for eksempel flomskogsmark, eller rike edelløvskog på moldjord har relativt raske skogomløp, og vil potensielt ha høyere naturverdier om få år.

Tabell 7. Oversikt over noen viktige naturelementer det må tas hensyn til ved planlagte tiltak.

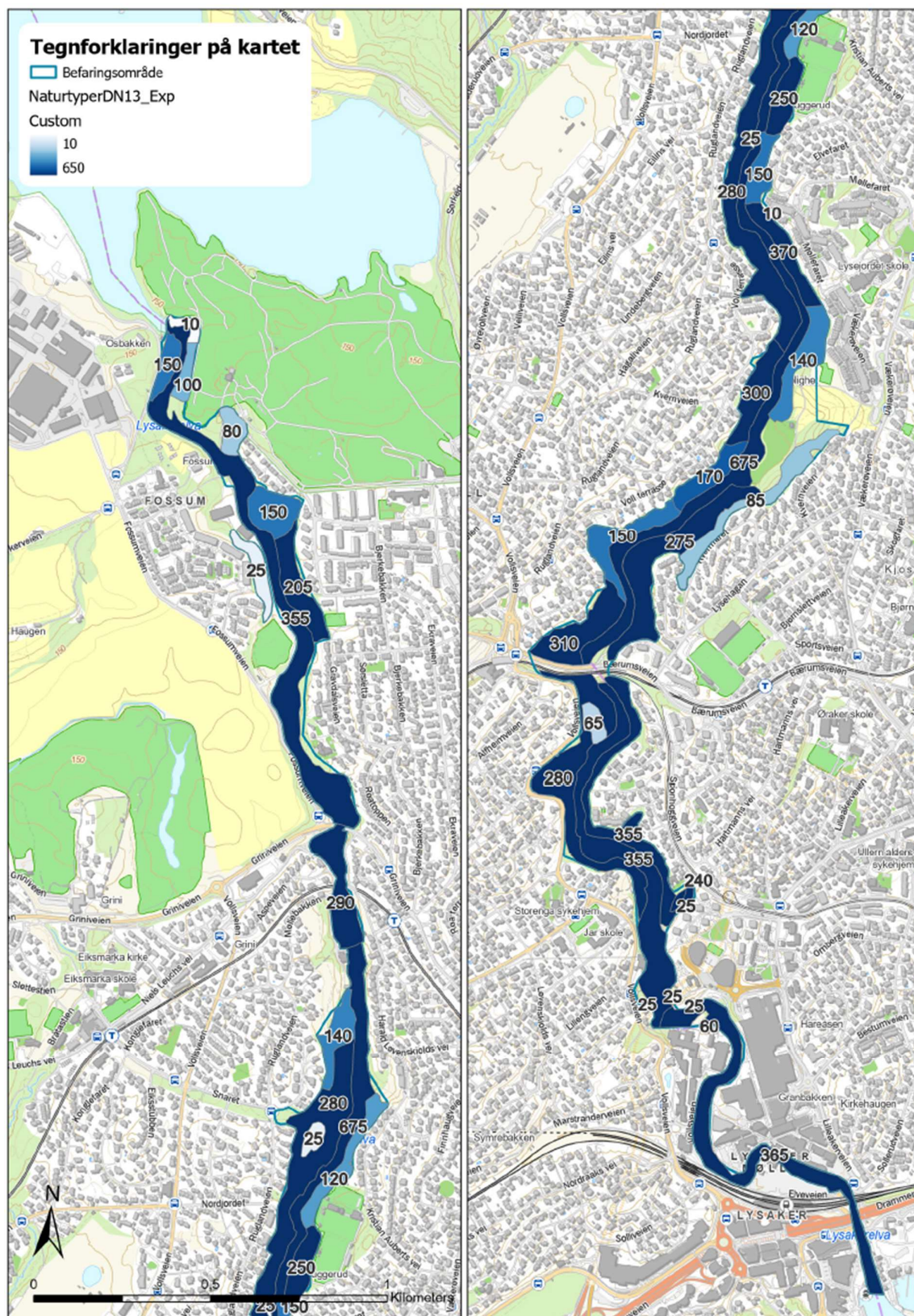
| Naturelement | Beskrivelse | Avbøtende tiltak |
|---------------------------|---|---|
| Trær | Artsmangfoldet langs Lysakerelva er stort, og det kan i teorien finnes rødlistearter knyttet til en stor andel av trærne i området. Selv nokså småvokste og granne løvtrær med rik bark kan være levested for truede arter. Dette gjelder særlig i de mest elvenære delene av området | Unngå å berøre grove trær (>30 cm) Unngå å fjerne trær i de nærmeste 10 meterne langs elva Unngå å ta ut trær i flomskogsmark |
| Død ved | En stor andel av de rødlistede artene langs Lysakerelva er knyttet til dødved av ulike treslag. Selv om læger med grove dimensjoner er mest verdifulle, finnes det også rødlistearter på grannere læger | Læger som må flyttes bør deles opp så lite som mulig. Om et tre faller over en sti bør man primært undersøke muligheten for å flytte hele treet til side eller sekundært kutte bort den delen som ligger over selve stien og la resten ligge urørt Det bør være svært høy terskel for å flytte læger som ligger i elvekanten eller i skogsmark |
| Flompåvirket areal | De flompåvirkete arealene langs Lysakerelva huser solide populasjoner av mange rødlistearter. Dette er arter som er avhengige av elvas naturlige flomdynamikk og flere av dem krever kontinuerlig tilgang på dødved av egnet kvalitet | Inngrep i flompåvirkete arealer langs elva bør unngås utover å vedlikeholde eksisterende stinett Nye rasteplasser/fiskeplasser bør ikke legges til steder med flommarksmiljøer eller svært store naturverdier |
| Småskred | Små skred langs vassdraget gir partier med blottlagt jord, som bidrar med livsmiljøer for pionersamfunn. En del rødlistearter er knyttet til disse livsmiljøene, særskilt innen artsgruppen moser | Dersom arealene med småskred ikke er en fare for sikkerheten i området, bør disse få være uforstyrret |

| | | |
|-------------------|--|---|
| Bergvegger | Kalkrike bergvegger og sigepåvirkede berg er potensielle livsmiljøer for en del krevende moser | Dersom det er behov for sikring av bergvegger, bør dette gjøres på en måte som ikke dekker til bergveggen for å best mulig ivareta livsmiljøer for krevende arter |
|-------------------|--|---|

Som følge av at mesteparten av Lysakervassdraget er avgrenset som naturtypelokaliteter med høy verdi, og at det er gjort såpass mange funn av rødlistearter, har vi forsøkt å sammenstille disse to indikatorene på store naturverdier i ett og samme kart. Dette verdikartet (Figur 27) har altså tatt utgangspunkt i eksisterende naturtyper og publiserte funn av rødlistearter i Artskart. En lokalitet med A-verdi har fått 60 poeng, B-verdi 25 poeng og C-verdi 10 poeng. Naturtypelokalitetene har fått tilleggspoeng for funn av rødlistede arter. Funn av en rødlisteart innenfor den avgrensede naturtypen har fått verdier som følger; CR = 60, EN = 20, VU/DD = 10, NT = 5. Er det flere funn av samme art innenfor samme avgrensning, telles denne kun én gang. Som følge av dette er 10 poeng den minste verdien det er mulig å oppnå; det vil si en naturtype med C-verdi uten funn av rødlistede arter. Det finnes per definisjon ingen øvre grense for hvor høy verdi en lokalitet kan oppnå. For best å illustrere lokaliteter med høye verdier har vi valgt å vise lokaliteter som scorer fra 250 poeng og høyere med samme farge. Slike områder inneholder et stort antall rødlistede arter og består gjerne av en svært viktig naturtype. Innenfor slike arealer må det tas spesielt store hensyn til naturverdiene.



Figur 26. Flere steder er det i nyere tid hogd gamle trær, dels ulovlig av naboer og dels som sikringstiltak langs turveier og stier. Foto: Stefan Olberg.



Figur 27. Verdikart for Lysakervassdraget, basert på forekomst av naturtypelokaliteter og rødlistarter.

6.3 Tiltak

Det finnes ulike tiltak som kan gjøres for å sørge for at naturverdiene langs Lysakerelva bevarer og forbedres. Det viktigste tiltaket vil uansett være å gi naturmangfoldet førsteprioritet i så store deler av området som mulig, og særlig i de områdene som huser de største naturverdiene. Det er viktig å hindre en ytterligere innskrenkning av naturområdene. Alle inngrep som blir vedtatt gjennomført må gjøres på en så skånsom og miljøvennlig måte som mulig. Alle tiltak innenfor naturområder bør planlegges med biolog involvert i prosessen. Det bør foretas detaljert kartlegging for å vurdere konsekvenser og eventuelt foreslå avbøtende tiltak før en godkjenning av et tiltak. Kunnskapsgrunnlaget som nå foreligger for Lysakerelva er godt, men likevel langt fra detaljert nok med tanke på planlegging av større og mindre inngrep. Ved planlegging av tiltak som påvirker naturen langs Lysakerelva er det en del naturelementer som det bør tas spesielt hensyn til, og disse er nevnt og kort kommentert i Tabell 7. I Tabell 8 er noen av de viktigste tiltakene som er aktuelle fremover omtalt, med korte beskrivelser om hvordan dette påvirker naturverdiene og hva som bør gjøres/ikke gjøres for en best mulig ivaretagelse av disse verdiene.

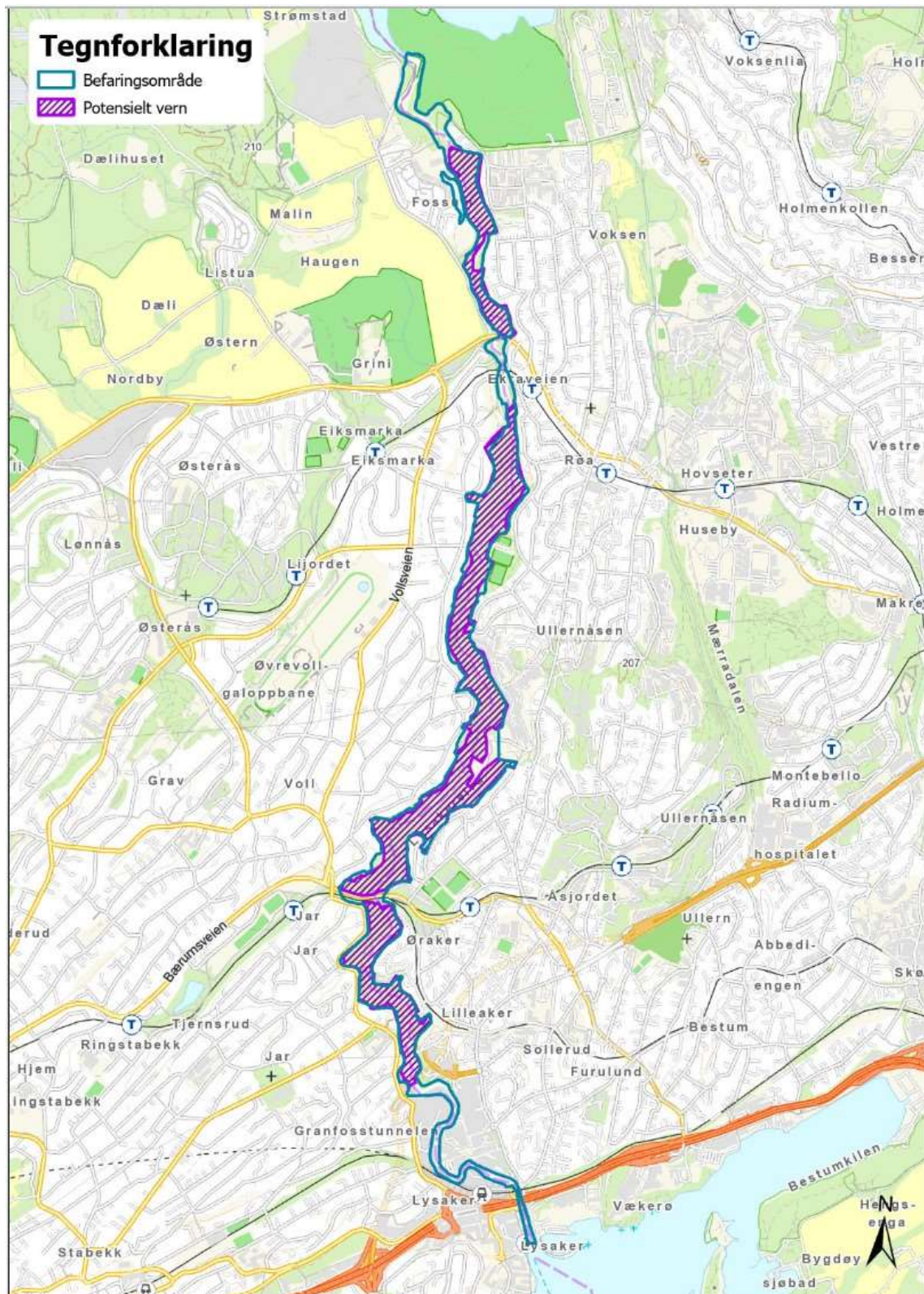
Restaurering

Langs Lysakerelva finnes det flere områder som kan være aktuelle for restaurering. Eksempelvis kan det gjøres tiltak for å føre utgravinger og fyllinger langs stier og annen ruderatmark tilbake til en mer naturnær tilstand. Slike arealer er i dag gjerne preget av fremmedarter eller arter tilpasset tidlige suksesjonsstadier. Under høyspentledningen ved Lysejordet og på begge sider av Bærumsveien er skogen relativt ung og sterkt påvirket av stadige hogster. Her bør det vurderes om ikke skogen i større grad kan få utvikle seg fritt, uten at det går på bekostning av sikkerheten og vedlikeholdet av ledningsnett. Et annet eksempel er et større plenareal ved Rolighet, hvor deler kan gjøres om til engareal. Ved etablering av stier, rasteplasser m.m. i områdene langs Lysakerelva bør det settes i gang restaureringstiltak etter anleggsperioden, for å tilbakestille områder som har blitt påvirket i prosessen. Det samme gjelder dersom vedlikehold av eksisterende infrastruktur medfører anleggsarbeid som påvirker naturområdene.

Der det er aktuelt å restaurere natur bør disse områdene velges ut med biolog involvert i prosessen, for å finne egnede arealer med et godt restaureringspotensial. Restaurering av natur er en prosess som vil ta flere år, og det er følgelig viktig å utarbeide en konkret plan for mål og restaureringstiltak. Se også Miljødirektoratets nettside om restaurering av natur ([Miljødirektoratet 2023](#)).

Vern

Et vern av Lysakervassdraget som et naturreservat blir i disse dager vurdert av Statsforvalteren i Viken. Som følge av at mesteparten av de gjenværende kantarealene og selve elvestrengen er avgrenset som viktige naturtypelokaliteter, samt at dette er en bekkeløft, der helheten ofte er av betydning for de enkelte delområdenes verdi, anbefales det at en så stor andel av arealet som mulig vurderes vernet. Ifølge en kartfil tilsendt fra Statsforvalteren (Figur 30), er mesteparten av området under vurdering, men den øverste og nederste strekningen, samt et areal rundt Griniveien, er utelatt. Deler av de utelatte arealene innehar store naturverdier. Av denne grunn, og som følge av arronderingsmessige årsaker, er det uheldig å dele opp området, og hele elvestrekningen bør derfor inkluderes i et verneforslag.



Figur 28. Potensielt verneareal (skravert) langs Lysakerelva (blå avgrensning), slik det så ut i desember 2023. Basert på kartfil tilsendt fra Statsforvalteren i Viken.

Tabell 8. Enkel oversikt over hva det bør tas hensyn til ved ulike tiltak.

| Tiltak | Beskrivelse |
|--|--|
| Unngå inngrep i de viktigste naturområdene | Det anbefales at det ikke tillates å gjøre noen nye inngrep i naturtype-lokalitetene med høyeste verdi (A-verdi) eller i arealer med svært høy verdi i verdikartet. Vedlikehold av eksisterende stier, rasteplasser og infrastruktur i disse områdene må skje på en svært skånsom måte |
| Tilbakeføring/restaurering av plener, ruderatmark og annet egnet areal i tilknytning til naturområdene | Kommunene bør skaffe seg en oversikt over potensial knyttet til restaurering av arealer som både på lovlig og ureglementert vis har blitt tatt i bruk til ulike formål |
| Fjerning av hageavfall og bekjempelse av fremmede arter | Det kreves en ganske massiv innsats for å få kontroll på forekomstene av fremmede arter langs Lysakerelva (se kapittel 6.4). Noen arter og områder bør prioriteres før andre |
| Alternativ felling av farlige trær | Nødvendig felling av farlige trær ved bygninger eller veier må fortsatt kunne gjennomføres, men kun etter at alternative tiltak er nøye vurdert. Det er svært sjelden nødvendig å fjerne hele treet, og sikringstiltak må vurderes før beskjæring/toppkapping |
| Unngå enkeltartsforvaltning | Overdrevent fokus på enkeltarter fører ofte med seg negative konsekvenser for andre arter. Det er derfor viktig å ha et tverrfaglig fokus i alle prosesser som innebærer endring av livsbetingelser for natur og arter i området |
| Informasjon til alle personer/aktører med eiendom langs Lysakerelva | Villaeiere og andre bør få tilsendt konkret og lettfattelig informasjon om naturverdiene i området, om hva som ikke er tillatt av inngrep og om deres ansvar for å unngå spredning av fremmedarter |
| Vern av området | Vern av området vil gjøre det lettere å ivareta naturverdier gjennom at sanksjonsmulighetene mot ødeleggende aktiviteter blir flere og mer kraftfulle. Vern trenger ikke nødvendigvis begrense mulighetene for å drive friluftsliv i området |

6.4 Fremmede arter

Ideelt sett burde alle forekomster av fremmede arter innenfor området vært forsøkt fjernet, og i alle fall arter vurdert til høy risiko (HI) og svært høy risiko (SE). Det er imidlertid stor variasjon i hvor alvorlig en forekomst av en fremmedart faktisk er, avhengig av hvor mye det er av den og i hvilken type natur den befinner seg i. Det er heller ikke alltid slik at alle arter i høyeste risiko-kategori nødvendigvis bør prioriteres fjernet. Noen av artene vurdert til svært høy risiko som er påvist langs Lysakerelva er det i

praksis vanskelig å bli kvitt, i første rekke som følge av at nødvendige tiltak er svært arbeidskrevende, og at en bekjempelse av artene også må foretas på et regionalt nivå for å oppnå en mer varig effekt, og ikke kun bekjempes lokalt. Andre arter (dette gjelder kun enkelte karplanter) er det relativt enkelt å bli kvitt, da plantene forekommer fåtallige og på svært begrensede arealer, samt at artene vil være lokalt bekjempet etter noen få bekjempelsesrunder. Kartet over konsentrasjoner av fremmedarter (Figur 30) er basert på kjente forekomster, og gir et inntrykk av hvor det er mye fremmedarter, i alle fall innenfor viktige naturtyper (hvor fremmedartene er bedre kartlagt enn der det er små/fravær av naturverdier). Kartet kan derfor gi et noe feilaktig inntrykk av hvor fremmedartsproblematikken er størst.

Kjempebjørnekjeks og kjempespringfrø (begge SE) er de to påviste fremmedartene (av totalt tre arter) som bør bekjempes/utryddes regionalt, ifølge Fylkesmannen i Oslo og Viken (2020). I Oslo har kjempebjørnekjeks blitt aktivt bekjempet siden 2004, og også Bærum har igangsatt tiltak for bekjempelse av denne arten. Kjempespringfrø er også en prioritert fremmedart som begge kommunene skal bekjempe. Parkslirekne (SE) bekjempes også aktivt i begge kommunene. Forekomster av disse skal altså bekjempes. I samme rapport anbefales det å bekjempe følgende påviste fremmedarter på utvalgte lokaliteter: mink, rynkerose, gravbergknapp, fagerfredløs, alpegullregn/gullregn, hagelupin, gravmyrt, kanadagullris, legepestrot, russekål, platanlønn, villvin, vinterkarse, mongolspringfrø og fremmede mispelarter. Grunnen til et lokalt fokus i bekjempelsen av disse artene er at de enten er såpass utbredt at det ikke er formålstjenlig å bekjempe dem i hele regionen, eller fordi de anses som en mindre trussel mot det stedegne biologiske mangfoldet. «Utvalgte lokaliteter» betyr i denne sammenhengen områder som innehar arter av nasjonal forvaltningsinteresse, områder med utvalgte eller viktige naturtyper, spredningsveier langs vassdrag og veier, samt i friluftsområder med stor rekreasjonsverdi. Lysakervassdraget er i så måte utvilsomt et område som bør prioriteres for bekjempelse av fremmede arter. Stadig nye forekomster av de nevnte fremmedartene dukker opp, og bekjempelse av fremmedarter vil derfor sannsynligvis foregå i all uoverskuelig fremtid, med mindre drastiske bekjempelsestiltak igangsettes på en regional skala.

Naturområder i nærheten av boligområder er spesielt utsatt for dumping av hageavfall, selv om dette er ulovlig. Informasjonsarbeidet mot innbyggerne i de aktuelle områdene bør derfor trappes opp. En brosjyre med informasjon om problemer knyttet til dumping av hageavfall samt en referanse til lovverket (forurensningsloven) kunne for eksempel blitt lagt i postkassene til de som har hager som grenser til slike naturområder. Det bør også settes opp flere skilt med forbud om dumping av hageavfall der flere hageeiere tydelig dumper hageavfallet sitt, og hvor det har blitt anlagt større dumpingplasser. Naturmangfoldloven pålegger enhver et ansvar for at fremmedarter ikke sprer seg utenfor egne hager. Det bør derfor gis informasjon til hageeiere om hvilke fremmede planter som i alle fall bør unngås utplantet i egen hage, og at hvis slike allerede finnes i hagen, så ville det vært av stor verdi å fjerne disse. I enkelte tilfeller kan, i henhold til § 21 i naturmangfoldloven, myndighetene selv iverksette tiltak for å bekjempe skadegjørende planter på andres eiendom for å beskytte naturlig forekommende arter og økosystemer. Dialog med naboer til hageavfallplasser bør derfor prioriteres, og det er innenfor lovverket å gi klar beskjed om at ved fremtidig dumping vil kostnadene ved opprydding kunne pålegges synderen. Forekomster av de mest problematiske fremmedartene påvist langs Lysakerelva er omtalt under kapittel 3.3.

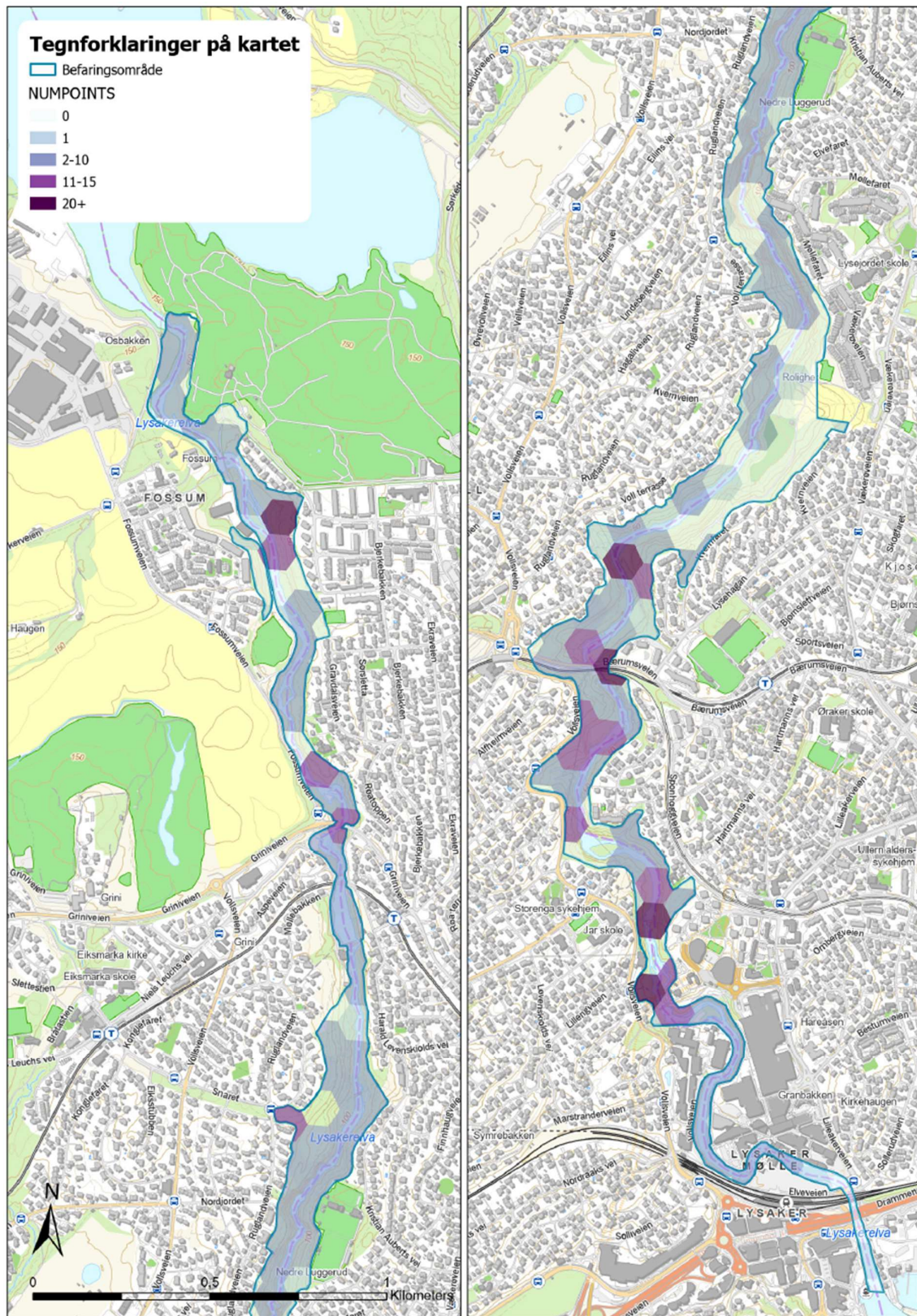
I følge handlingsplanen for mink (Direktoratet for naturforvaltning 2011) er det et mål å fjerne eller redusere bestanden i prioriterte leveområder for rødlistede arter. Lysakervassdraget bør således være

ett av de høyest prioriterte områdene i Oslo og Bærum, og målet bør være å holde vassdraget fritt for mink, eller i det minste å desimere bestanden til et minimum.

All bekjempelse av fremmedarter er bedre enn ingenting, men fremmedartsproblematikken er i ferd med å bli så stor flere steder langs vassdraget at det haster med å sette i gang tiltak som faktisk har en effekt. Det vil sannsynligvis være billigere i det lange løp, og langt bedre for naturverdiene, hvis det ble igangsatt et ordentlig krafttak mot fremmedarter som varte i noen år, for så å trappe ned aktiviteten og holde andelen fremmedarter nede på et akseptabelt nivå med langt mindre innsats.



Figur 29. Mongolspringfrø er en fremmedart som utgjør et problem flere steder langs elva. Foto: Helene L. Jensen.



6.5 Behov for videre kartlegging

Det er liten tvil om at vi vet mer om artsmangfoldet langs Lysakerelva enn de fleste andre steder. Likevel er det fortsatt stor variasjon i vår kunnskap innenfor ulike artsgrupper og mellom delområder. Det er gode muligheter for å påvise nye rødlistearter, og mange nye forekomster av allerede kjente arter må forventes å forekomme. Enkelte artsgrupper, som de fleste leddyr, er generelt dårlig kartlagt, og er også blant de mest krevende artene å få samlet data på. Det er visse arealer langs elva som er utilgjengelige grunnet topografien, og noen arealer har fått mer oppmerksomhet i denne og tidligere kartlegginger enn andre. Dette betyr at til tross for at vi relativt sett vet mye om artsmangfoldet og naturverdiene, så er det også mye vi ikke vet og som kan føre til endringer i fremtidige verdivurderinger i deler av vassdraget.

Det er derfor viktig å være klar over at artsregistreringene som er foretatt i forbindelse med dette og tidligere prosjekter langt fra er uttømmende. Hvis det planlegges tiltak innenfor Lysakervassdraget som potensielt kan ha negative følger for naturen, må det som en hovedregel foretas en kartlegging av rødlistearter og gjøres en vurdering av potensialet for slike. I tillegg må det gjøres en konsekvensvurdering som både inkluderer de nærliggende naturtypelokalitetene og tar hensyn til at Lysakervassdraget er en svært viktig og nasjonalt verdifull bekkekløftlokaltet.

Ved planlagte tiltak innenfor Lysakervassdraget, bør det som hovedregel foretas detaljerte kartlegginger for å få en bedre forståelse av tiltakets konsekvenser på naturmiljøet. Noen av de eldre naturtypelokalitetene burde ha vært oppdatert med nye feltkartlegginger, dels for å sjekke om naturtypen er riktig kategorisert og spesielt fordi det kan være behov for en kvalitetssikring av lokalitetenes utbredelse.

Det er dessverre også slik at en naturkartlegging etter gjeldende metode og standarder i Norge – en naturkartlegging etter Miljødirektoratets instruks, ikke holder mål i denne sammenheng. Instruksen fanger ikke opp alle nødvendige kvaliteter knyttet til naturmangfold og naturverdi, og fører til konklusjoner som ikke alltid samsvarer med faktiske verdier. Fremtidige naturkartlegginger i forbindelse med konsekvensvurderinger bør derfor ikke støtte seg på denne metoden alene.

7 Konklusjon

Lysakervassdraget, fra utløpet av Bogstadvannet ned til Lysakerfjorden, har naturverdier av minimum nasjonal betydning. Elvestrekningen og de gjenværende, mer eller mindre påvirkede kantsonene, huser en lang rekke arter som står i fare for å dø ut i Norge. Mer enn 95 % av arealet som ligger mellom nedbygd areal på begge sider av elva er avgrenset som viktige naturtyper, og mange av disse er vurdert som svært viktige (A-verdi). Etter den gamle skogvernmetodikken ville Lysakerelva oppnådd høyeste verdi (****/6 poeng), som betyr at området er nasjonalt verdifullt og svært viktig. Vurdert etter den nye «bekkekløftmetodikken», sprenger Lysakerelva skalaen med 455 poeng, der lokaliteter over 220 poeng vurderes som svært viktige.

Menneskets bruk av Lysakerelva er hovedtrusselen mot naturverdiene. Hvis det er et ønske om å ivareta og videreutvikle de naturkvalitetene som finnes her, må det både settes strenge begrensninger på hva som tillates av aktiviteter innenfor området, samtidig som det aktivt må gjøres noe for å rydde opp i tidligere synder. Videre utbygging og tilrettelegging for økt bruk er i de fleste tilfeller negativt for naturverdiene. Spredningen og etableringen av fremmedarter er problematisk for stedegne arter, og en økt innsats for å fjerne slike arter og hindre etableringen av nye er nødvendig. Installasjoner som veier, broer, turveier, master og nedgravde rør utgjør elementer som trenger tilsyn og reparasjoner, og som i noen tilfeller bør fjernes som følge av nåværende eller fremtidige trusler. Noen steder er det sterkt påvirket natur som plenarealer og ruderatmarker, og slike bør vurderes tilbakeført til skog eller til skjøtselsbetingede engarealer preget av slått.

Basert på de store naturverdiene og truslene mot disse, vil et formelt vern i form av et naturreservat som omfatter en så stor andel av Lysakervassdraget som mulig, være et godt utgangspunkt for en bedre ivaretagelse av områdets naturverdier.



Figur 81. Flammenettskinn (NT) er knyttet til død ved av gran og er påvist ved Lysakerelva. Foto: Helene L. Jensen.

8 Referanser

- Artsdatabanken 2018a. Fremmedartslista 2018. <https://www.artsdatabanken.no/fremmedartslista2018>
- Artsdatabanken 2018b. Norsk rødliste for Naturtyper 2018. <https://www.artsdatabanken.no/rodlisterforaturtyper>
- Artsdatabanken 2021. Norsk rødliste for arter 2021. <https://artsdatabanken.no/lister/rodlisterforarter/2021/>
- Artsdatabanken 2023. Artskart. <https://artskart.artsdatabanken.no/>
- Blindheim, T. og Friis, H. 2006. Naturverdier langs Lysakerelva i Oslo- og Bærum kommuner. Siste Sjanse – rapport 2006 - 9. 62 s.
- Blindheim, T., Hofton, T.H., Gaarder, G., Klepsland, J.T., Abel, K. og Høitomt, T. 2011. Naturfaglige registreringer av bekkekløfter i Buskerud, Sogn og Fjordane, Nord-Trøndelag, Nordland og Troms 2008-2010. Biofokus-rapport 2011-2. <http://lager.biofokus.no/biofokus-rapport/biofokusrapport2011-2.pdf>
- Blindheim, T., Gammemo, Ø., Jensen, H.L. og Bendiksen, E. 2022. Økologiske korridorer og områder med særlig store naturverdier i Marka i Oslo kommune. Biofokus rapport 2022-115. Stiftelsen Biofokus. Oslo. <https://lager.biofokus.no/biofokus-rapport/biofokusrapport2022-115.pdf>
- Brynjulvsrud, J.G. og Høitomt, T. 2020. Kartlegging av moser langs Lysakerelva - 2020. BioFokus-notat 2020-79. Stiftelsen BioFokus. Oslo. <http://lager.biofokus.no/biofokus-notat/biofokusnotat2020-79.pdf>
- Bærum kommune 2022. Status Lysakerelva.
- Direktoratet for naturforvaltning 2007. Kartlegging av naturtyper - verdisetning av biologisk mangfold. DN-håndbok 13. 2. utgave 2006 (oppdatert 2007). https://www.miljodirektoratet.no/globalassets/publikasjoner/dirnat2/attachment/54/handbok-13-080408_low.pdf
- Direktoratet for naturforvaltning 2011. Handlingsplan mot amerikansk mink (*Neovison vison*). DN-rapport 5-2011. https://www.miljodirektoratet.no/globalassets/publikasjoner/dirnat2/attachment/2362/dn-rapport-5-2011_net.pdf
- Elven, H. og Søli, G. (red.) 2021. Kunnskapsstatus for artsmangfoldet i Norge 2020. Utredning for Artsdatabanken 1/2021. Artsdatabanken, Norge. [https://www.artsdatabanken.no/Files/41806/Kunnskapsstatus_for_artsmangfoldet_2020_\(pdf\)](https://www.artsdatabanken.no/Files/41806/Kunnskapsstatus_for_artsmangfoldet_2020_(pdf))
- Evju, M., Hofton, T.H., Gaarder, G., Ihlen, P.G., Bendiksen, E., Blindheim, T. og Blumentrath, S. 2011. Naturfaglige registreringer av bekkekløfter i Norge. Sammenstilling av registreringene 2007. 2010. NINA Rapport 738.
- FAGUS 2023. Grønne løsninger. <https://fagus.no/>
- Flydal, K., Colman, J. E., Kirkemoen, O. og Haugen, T. 2020. Fisketrapp i Fåbrofossen, Lysakerelva. Mulighetsstudie og konsekvensvurdering. NaturRestaurering AS. Rapport nr. 2020-11-01.
- Flydal, K., Gregersen, F. og Liem, A. 2023. Statusbeskrivelse for ål i Lysakervassdraget. NaturRestaurering. Notat 30.10.2023.
- Fylkesmannen i Oslo og Viken 2020. Handlingsplan mot fremmede skadelige arter i Oslo og Viken. 56 s. <https://www.statsforvalteren.no/contentassets/575b262c5f0740d19476aef0dd4f2423/handlingsplan-mot-fremmede-skadelige-arter-i-oslo-og-viken.pdf>
- Gaarder, G., og Høitomt, T. 2022. Verdisetning av bekkekløfter. NVE rapport 2022-21. 104 s.
- Gammemo, Ø., Olberg, S., Olsen, K.M., Lønnve, O.J., Hofton, T.H., Høitomt, T., Klepsland, J. og Thylén, A. 2016. Truede ansvarsarter i Oslo og Akershus. BioFokus-rapport 2016-12. Stiftelsen BioFokus. Oslo. <https://lager.biofokus.no/biofokus-rapport/biofokusrapport2016-12.pdf>
- Halvorsen, R., Bryn, A., Erikstad, L. og Lindgaard, A. 2015. Natur i Norge (NiN). versjon 2.0.0. Artsdatabanken, Trondheim. <https://www.artsdatabanken.no/NiN>
- Heggland, A. og Blindheim, T. 2001. Viltområder i Bærum kommune. Siste Sjanse-Notat 2001-4.
- Hesthagen, T., Vøllestad, A. og Økland, F. 2021. Forekomsten av havniøye i norske elver. NINA Rapport 1965. Norsk institutt for naturforskning.
- Hesthagen, T., Wienerroither, R., Bjelland, O., Byrkjedal, I., Fiske, P., Lynghammar, A., Nedreaas, K. og Straube, N. 2021. Fisker: Vurdering av ål *Anguilla anguilla* for Norge. Rødlista for arter 2021. Artsdatabanken. <http://www.artsdatabanken.no/lister/rodlisterforarter/2021/1381>
- Industridepartementet 1972-73. St. prp. nr. 4. Om verneplan for vassdrag.

- Isaksen, K. 2006. Kartlegging av utvalgte viltarter i Sørkedalen i Oslo og i Oslo kommunes skoger. Strix Miljøutredning, rapport 1/2006. 24 s.
- Miljødirektoratet 2014. Planlegging av grønnstruktur i byer og tettsteder. Veileder M-100. <https://www.miljodirektoratet.no/globalassets/publikasjoner/M100/M100.pdf>
- Miljødirektoratet 2015. Veileder for kartlegging, verdisetting og forvaltning av naturtyper på land og i ferskvann.
- Miljødirektoratet 2020. Konsekvensutredninger for klima og miljø. Veileder M-1941. <https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/overvaking-arealplanlegging/arealplanlegging/konsekvensutredninger/>
- Miljødirektoratet 2021. Kartleggingsinstruks - Kartlegging av terrestriske naturtyper etter NiN2. M-1930. <https://www.miljodirektoratet.no/publikasjoner/2021/februar-2021/kartleggingsinstruks---kartlegging-av-terrestriske-naturtyper-etter-nin2/>
- Miljødirektoratet 2023. Restaurering av natur. <https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/arter-naturtyper/naturrestaurering/>
- Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge. Vegetasjon. Statens Kartverk.
- NGU 2023. Interaktivt berggrunnskart fra Norges geologiske undersøkelser sin digitale karttjeneste. https://geo.ngu.no/kart/berggrunn_mobil/
- Olberg, S., Gammelmø, Ø., Lønnve, O.J. og Olsen, K.M. 2011. Insektinventering på Mustad N ved Lilleaker i Oslo. BioFokus-notat 2011-3. Stiftelsen BioFokus. Oslo. <http://lager.biofokus.no/biofokus-notat/biofokusnotat2011-3.pdf>
- Olberg, S. 2019. Kartlegging av insekter langs Lysakerelva i Oslo. BioFokus-notat 2019-64. Stiftelsen BioFokus. Oslo. <http://lager.biofokus.no/biofokus-notat/biofokusnotat2019-64.pdf>
- Olberg, S. 2021. Kartlegging av insekter langs Lysakerelva i 2020. BioFokus-notat 2021-1. Stiftelsen BioFokus. Oslo. <http://lager.biofokus.no/biofokus-notat/biofokusnotat2021-1.pdf>
- Oslo Elveforum 2023. En blågrønn visjon for byens vassdrag. <https://bullby.net/wp-content/uploads/2023/03/En-blagrønn-visjon-for-byens-vassdrag-2023.pdf>
- Oslo og Bærum kommuner 2015. Forslag til Kommunedelplan for Lysakervassdraget. Hovedrapport.
- Persson, J. og Thaulow, J. 2019. Vurdering av økologisk tilstand i Osloelvene. Bunndyr og fisk i Lysakerelva og Mærradalsbekken 2018. NIVA rapport 7342-2019. Revidert versjon av 7337-2019
- Sandaas, K. og Enerud, J. 2000. Bruk av elektrisk fiskeapparat i overvåking av edelkreps. Fauna: 1/2000.
- Sandaas, K. og Enerud, J. 2013. Elvemusling i Lysakerelva. Oslo og Bærum kommuner, Akershus. 15 s.
- Sandaas, K. og Enerud, J. 2019. Senket vannspeil i Grinidammen i Lysakerelva. Konsekvenser og tiltak for edelkreps, elvemusling og fisk. Oslo og Bærum kommuner, Oslo og Viken. 14 s.
- Saltveit, S.J., Bremnes, T., Brabrand, Å. og Pavels, H. 2015. Tilstand for bunndyr og fisk i Lysakerelva og Mærradalsbekken i 2014. Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo, Rapport nr. 44, 39 s.
- Scanatura 2023. Fangstrapper for laks og ørret. <https://www.scanatura.no/fangstrappor/>
- Skye, E. 1979. Lichens as Biological Indicators of Air Pollution. Annual Review of Phytopathology Vol. 17:325-371.
- Statistisk sentralbyrå 2023. Statistikkbanken - Utslipp til luft. 1990-2022. <https://www.ssb.no/statbank/table/08941/tableViewLayout1/>
- Thorstad, E.B., Larsen, B.M., Finstad, B., Hesthagen, T., Hvidsten, N.A., Johnsen, B.O., Næsje, T.F. og Sandlund O.T. 2011. Kunnskapsoppsummering om ål og forslag til overvåkingssystem i norske vassdrag. - NINA Rapport 661. 69 s.
- Thylén, A. 2015. Lysakervassdraget, Bærum kommune - kartlegging av naturverdier. BioFokus-rapport 2015-26. <http://lager.biofokus.no/biofokus-rapport/biofokusrapport2015-26.pdf>
- Thylén, A. og Blindheim, T. 2012. Lysakerelva, vurdering av skade på natur i forbindelse med turvebygging. BioFokus-notat 2012-41. Stiftelsen BioFokus. Oslo. <http://lager.biofokus.no/biofokus-notat/biofokusnotat2012-41.pdf>
- Wiktander, U., Olsson, O. og Nilsson, S.G. 2001. Seasonal variation in home-range size, and habitat area requirement of the lesser spotted woodpecker (*Dendrocopos minor*) in southern Sweden. Biological Conservation 100: 387-395.

Vedlegg 1. Kategorier for rødlistearter

Norsk rødliste for arter (Artsdatabanken 2021) lister og vurderer norske arters risiko for utryddelse. For å vurdere en spesifikk arts risiko for utryddelse vurderes trusler mot bestanden, tilbakegang og leveområdets størrelse og fragmentering. Målsettingen med den nasjonale rødlisten er å sikre at norske arter ikke forsvinner fra landet.

Artene oppført på rødlisten er rangert i seks ulike kategorier. Kategoriene viser hvor høy risiko artene har for å dø ut, forutsatt at forholdene ikke endres.

Tabell 7. Ulike rødlistekategorier.

| RL-kategori | Rødlistekategori | Forklaring |
|-------------|---------------------------------------|---|
| RE | Regionalt utdødd (Regionally Extinct) | Arter som er utdødd som reproduserende i landet. Ifølge IUCN skal denne kategorien kun benyttes når det ikke er spor av tvil om at arten er utryddet i landet. I tillegg skal arten ha reproduisert i Norge de siste 200 årene. |
| CR | Kritisk truet (Critically Endangered) | Arter som har ekstremt høy risiko for å dø ut (50 % sannsynlighet for utdøing innen 3 generasjoner og minimum ti år). |
| EN | Sterkt truet (Endangered) | Arter som har svært høy risiko for å dø ut (20 % sannsynlighet for utdøing innen 5 generasjoner, minimum 20 år). |
| VU | Sårbar (Vulnerable) | Arter som har høy risiko for å dø ut (10 % sannsynlighet for utdøing innen 100 år). |
| NT | Nær truet (Near Threatened) | En art er nær truet når den ikke tilfredsstillende noen av kriteriene for CR, EN eller VU, men er nære ved å tilfredsstillende noen av disse kriteriene nå, eller i nær framtid. |
| DD | Datamangel (Data Deficient) | En art settes til kategori datamangel når usikkerhet om artens korrekte kategoriplassering er svært stor, og klart inkluderer hele spekteret av mulige kategorier fra og med CR til og med LC. |

Tabell 8. Kategorier for arter som ikke er rødlistet.

| Kategori | Kategori | Forklaring |
|----------|------------------------------|--|
| NE | Ikke vurdert (Not Evaluated) | Arter som ikke har blitt vurdert. Dette kan for eksempel skyldes dårlig utredet taksonomi, dårlig kunnskapsgrunnlag eller mangel på tilgjengelig kompetanse. |
| NA | Ikke egnet (Not Applicable) | Arter som ikke skal vurderes på nasjonalt nivå. I hovedsak fremmede arter hvilket er arter som er kommet til Norge ved hjelp av mennesket eller menneskelig aktivitet etter år 1800. |
| LC | Livskraftig (Least Concern) | Dette er arter som vurderes å ha livskraftige bestander i Norge. |

Vedlegg 2. Kategorier for fremmede arter

Fremmedartslista for Norge (Artsdatabanken 2018a) lister opp og risikovurderer arter som bevisst eller ubevisst er innført til Norge ved hjelp av mennesket, etter år 1800.

Dette betyr at alle arter som har fått hjelp til å komme inn i Norge etter 1800 betegnes som fremmede arter. De fremmede artene blir vurdert etter invasjonspotensial og økologisk effekt, og blir satt i en kategori som viser hvilken grad av trussel arten utgjør for norsk natur. Invasjonspotensial angir sannsynlighet for artens spredning og etablering i naturen, og sannsynlig hastighet for invasjonen. Økologisk effekt viser i hvilken grad den fremmede arten kan påvirke stedegne arter og naturtyper.

Tabell 9. Kategorier i Fremmedartslisten for Norge 2018.

| FA-kategori | Kategori | Forklaring |
|-------------|---|--|
| SE | Svært høy risiko (Severe impact) | Fremmede arter med en svært høy risiko er faktiske eller potensielle økologiske skadegjørere og har potensial til å etablere seg over store områder. |
| HI | Høy risiko (High impact) | Fremmede arter med høy risiko har stor spredning med en viss økologisk effekt, eller stor økologisk effekt med en begrenset spredning. |
| PH | Potensielt høy risiko (Potentially high impact) | Fremmede arter med potensielt høy risiko har enten store økologiske effekter, kombinert med et lite invasjonspotensial, eller et stort invasjonspotensial, men ingen kjente økologiske effekter. |
| LO | Lav risiko (Low impact) | Fremmede arter med lav risiko er ikke dokumentert å ha noen vesentlig negativ påvirkning på norsk natur. |
| NK | ingen kjent risiko (No known impact) | Fremmede arter uten kjent risiko har ingen kjent spredningspotensial og ingen kjente økologiske effekter. |

Vedlegg 3. Undersøkelse av ål



NOTAT

Oppdragsgiver: BioFokus
Emne: Kartlegging av ål i Lysakervassdraget
Skrevet av: Kjetil Flydal, Finn Gregersen og Andreas Lium
Dato: 30.10.23

Statusbeskrivelse for ål i Lysakervassdraget

NaturRestaurering inngikk 19. september 2023 en avtale om å utføre kartlegging av ål i Lysakervassdraget, som underleverandør for BioFokus. Kartleggingen har vært gjennomført ved å gjennomgå flere års data fra elektrofiske i Lysakerelva, ved et begrenset fiske med åleruser i Grinidammen og Bogstadvannet i oktober 2023, og ved å systematisere egne observasjoner gjort i vassdraget gjennom andre undersøkelser og ved intervjuer med lokalkjente. Ettersom det måtte innhentes tillatelse til fiske etter ål ifb. kartleggingen ble det ikke anledning til å gjennomføre fiske med ruser før i oktober.

Registreringer gjort ved elektrofiske fra 1983-2023

Vi har gjennomgått resultatene fra elektrofiske i perioden 1983-2023 ved utvalgte stasjoner (*Tabell*). Metoden er ikke egnet til å beregne bestanden i hele elva av ål fordi gjennomføring i sept./okt. betyr lite vandring opp eller ned elva. Vandringene i elva av ålelarver som kommer fra Sargassohavet foregår på forsommeren og voksen ål trekker ned fra Bogstadvannet og nedover elva til havs i juli-august. Likevel gir elektrofisketallene en god indikasjon på relative endringer i bestanden. Det er dokumentert ål i følgende år: 1983/84, 1991, 2020 og 2022.

Disse elektrofisketallene viser registrert ål på 1990-tallet og i de seneste år. Likevel må det sies at med den innsatsen som er foretatt av elektrofiske på flere stasjoner i elva så er det lite som er registrert. Vi har erfaring fra elektrofiske i sjørrretbekker i Oslofjorden og langs Skagerakkysten der de fleste elektrofiskerunder treffer på en ål.

Tabell 1. Registreringer av ål gjort ved el-fiske i perioden 1983-2023. Data fra 1983-2018 er innhentet ved gjennomgang av rapporter (Bækken m.fl. 2012, Person og Thaulow 2019, Saltveit m.fl. 2015), mens årene 2020-2024 er egne data. For eksakt angivelse av lokalitetene der fiske er utført, se f.eks. Person og Thaulow, 2019. Der det i tabell står oppført ål uten lengdemål vet vi kun at arten ble fisket ved aktuell stasjon. Der det ikke ble fanget ål er det angitt med « - ». Stasjoner der det ikke ble fisket er angitt med «n.d.».

| | LYS3 (Fossum) | LYS4 (Røa) | LYS5 (oppstrøms Bærumsveien) | LYS Fåbro (nedstrøms Fåbrofossen) | LYS6 (nedstrøms Møllefossen) |
|-----------------------------|------------------|---------------|------------------------------------|---|------------------------------------|
| 1983, 1984 | - | - | - | n.d. | ål |
| 1991 | ål | ål | - | n.d. | ål |
| 2005 | - | - | - | n.d. | - |
| Okt. 2011 | | | - | n.d. | - |
| 2.10.14, 6.10.14 | n.d. | n.d. | - | n.d. | - |
| 18- 19.10.2018 | - | - | - | - | - |
| 22-23.09.20 | n.d. | n.d. | - | - | ål, 15 cm |
| 27.09.21 | n.d. | n.d. | - | - | - |

| | | | | | |
|------------------------------------|------|------|---|---|-----------|
| 21.09.22 25.09.22 | n.d. | n.d. | - | - | ål, 23 cm |
| 2.10.23 4.10.23 | n.d. | n.d. | - | - | - |

Registreringer gjort ved rusefiske oktober 2023

Det ble 28. september gitt tillatelse fra Statsforvalter om å sette to doble åluser i Grinidammen og Bogstadvannet i inntil fire døgn i oktober 2023. Det ble videre klarert med Mattilsynet at åte til rusene ikke kan være annen fisk enn fra samme vassdrag av hensyn til risiko for å spre sykdom, og det ble klarert med BYM Oslo kommune at vi kunne fiske med garn i Bogstadvannet for å skaffe åte til ruser. Det ble satt to garn med maskestørrelse 32 mm i Bogstadvannet 20-21. oktober og 2,1 kg mort i størrelse 80-200 g ble fisket til bruk som åte. Dette garnfisket ga kun mort som resultat.

Det ble benyttet doble åluser. Av hensyn til værforhold og effektivitet i arbeidet ble det besluttet å sette tre ruser i Grinidammen og tre ruser i Bogstadvannet ovenfor. Rusene sto ute i en periode på tre døgn med liten vannføring i vassdraget (Figur 1). Rusene ble satt 24. oktober etter en periode med lite nedbør og derav lite strøm i Grinidammen. De ble tatt opp 27. oktober. I perioden lå vanntemperatur på 5-7 °C. I hver ruse ble det benyttet 1-2 mort som åte i hvert kammer. I Bogstadvannet ble det ikke gjort noen fangst i rusene. Resultatene av rusefiske i Grinidammen er oppsummert i Tabell 1.



Figur 9. Rusene ble satt ved markerte stjernesymbol. Dybde der rusene ble satt i Bogstadvannet var 2-3 m. I Grinidammen var dybden om lag 3 m.

Tabell 2. Fangst pr. ruse i Grinidammen. Ved mål av abbor og edelkreps ble det avrundet til nærmeste 0,5 cm.

| Grinidammen | Art | Antall | Størrelse (cm) |
|-------------|-----------|--------|---|
| Ruse sør | Edelkreps | 11 | 9,5 – 9,0 – 10,0 – 9,0 – 10,5 – 10,0 – 6,5 – 10,5 – 8,5 – 7,5 – 6,0 |

| | | | |
|-----------|-----------|---|------------|
| | Abbor | 1 | 14,0 |
| Ruse midt | - | - | - |
| Ruse nord | Edelkreps | 2 | 11,0 – 7,0 |
| | Abbor | 1 | 14,0 |



Figur 2. Kreps fanget i åleruser Grinidammen.

Det ble altså ikke fanget noen ål i rusene og heller ikke annen fisk enn to små abbor. Trolig er fangbarheten nedsatt i oktober, men vanntemperatur tilsier at ålen fremdeles vil ha næringsøk. Siden vi ikke har noen referanse i form av tidligere resultat fra rusefiske i Bogstadvannet er det vanskelig å vurdere om det faktisk at ingen ål ble fanget i rusene skulle tilsi lav forekomst. Sammenliknet med andre vassdrag i Sør-Norge er det vanlig å ikke få noe ved ganske omfattende rusefangster, selv om det er litt ål igjen i vassdragene. I Telemarksvassdraget (Gregersen 2020) og kildene til Numedalslågen (Myreng & Gregersen 2023) er det fanget litt ål i nyere tid, men innsatsen blir på svært mange ruser satt pr døgn pr ål. I Kobberbergselvavassdraget som drenerer til Numedalslågen ble det satt over 20 åleruser over flere døgn i flere vann i nedbørfeltet og det ble fanget 1 ål. I Norsjø ble det fanget en ål på 10 rusedøgn. Det er ikke tvil om at det er ål i Bogstadvannet og vassdraget generelt, men mengdene er lave.

Andre observasjoner

Ved habitatkartlegging i elva juni 2023 observerte vi en voksen ål 200 m nedstrøms Granfoss. Vi har fått opplyst fra Lysakerelva fiskeforening at det er tatt 2-3 ål på mark i samme område ved årets sesong for laksefiske, dvs perioden 1. juli-15. september. Anders Høilund (pers. medd.) har opplyst at han ved fiske etter laks på 1990-tallet så mye voksen ål fra nedstrøms Møllefossen til utløp fjorden, samt at ål ofte ble tatt under fiske i Mølledammen. I følge Høilund er det ikke lenger vanlig å se ål i dette området. I samtale med ansatte ved Oslomarkas fiskeadministrasjon (OFA) har vi fått opplyst at ål har blitt tatt flere ganger de siste ti årene i forbindelse ved meitefiske etter suter og ørret i Bogstadvannet. Flere ål skal da være tatt i det samme området som vi satte tre ruser høsten 2023. Sist gang ål ble tatt på mark i dette området skal ha vært i 2022. Det er godt kjent innenfor sportsfiskemiljøet i Oslo at Bogstadvannet tidligere var et godt vann for fiske etter ål, men etter

fredning blir det ikke lenger fisket aktivt etter ål, og derav vet man mindre om utviklingen i bestanden. Det kan også nevnes at OFA ved oppsyn har meldt inn tilfeller av ulovlig rusefiske i Bogstadvannet de siste årene. Trolig har dette ulovlige fisket vært etter ål.

Konklusjon

Global og nasjonal nedgang i bestandene av ål er dokumentert som grunnlag for artens rødlistestatus og fredning. Bogstadvannet, og i mindre grad enkelte større dammer i Lysakerelva, som Grinidammen og Mølledammen, er egnet habitat for ål. Lysakerelva utgjør funksjonell vandringsvei for arten til tross for delvise barrierer i form av kunstige dammer. Vi har registrert ål ved habitatkartlegging og elfiske i nedre deler av elva de siste årene. Opplysninger fra oppsyn og sportsfiskere tilsier at vassdraget er viktig for ål, men basert på den generelle nedgangen i ålebestandene de siste tiårene er det grunn til å tro at det er mindre ål i vassdraget per i dag enn det var for noen tiår siden.

Kilder

Bækken, T. Bergan, M. og Eriksen, T.E. 2012. Vurdering av økologisk tilstand i Osloelvene. Bunndyr og fisk i Lysaker-/Sørkedalsvassdraget og Mærradalsbekken vår og haust 2011. NIVA-rapport 6323-2012

Gregersen, H. 2020. Skiensvassdraget - handlingsplan for ål 2020. Utredning av utbredelse ved rusefiske Statsforvalteren i Vestfold og Telemark 2020

Myreng, H. & Gregersen, F. 2023. E134 Saggrenda–Elgsjø - Rapport forundersøkelser av vassdrag. Multiconsult rapport 10228251-RIM-RAP-001.

Person og Thaulow. 2019. Vurdering av økologisk tilstand i Osloelvene. Bunndyr og fisk i Lysakerelva og Mærradalsbekken 2018. NIVA-rapport 7342-2019

Saltveit, S.J., Bremnes, T., Brabrand, Å. og Pavels, H. 2015. Tilstand for bunndyr og fisk i Lysakerelva og Mærradalsbekken i 2014. Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo, Rapport nr. 44, 39 s + vedlegg

Lysakerelva fiskeforening ved Frode Dalen og Anders Høilund. Personlige meddelelser.

Oslomarka fiskeadministrasjon ved Dag Øyvind Ingierd og Claus Hedeager Pedersen. Personlige meddelelser.

Biofokus

– for et godt kunnskapsgrunnlag

Biofokus er en ideell stiftelse som skal tilrettelegge informasjon om biologisk mangfold for beslutningstakere, samt formidle kunnskap innen fagfeltet bevaringsbiologi. Biofokus ønsker å bidra til en kunnskapsbasert forvaltning av norsk natur.

En kunnskapsbasert forvaltning forutsetter god dokumentasjon av de arealene som skal forvaltes. Biofokus legger derfor stor vekt på feltarbeid for å sikre oppdaterte og relevante data om botanikk, zoologi, økologi, samt avgrensning og verdisetting av områder.

Høy kompetanse er en forutsetning for å kunne registrere og presentere biologisk mangfold-data på en god måte. Biofokus sine medarbeidere er derfor godt skolert innenfor en rekke artsgrupper og har en bred økologisk forståelse for de ulike naturtypene som de arbeider med, det være seg skog, kulturlandskap eller ferskvann. Digitale verktøy som databaser, GIS og bilde-behandling er viktige redskaper i vårt arbeid for å anskueliggjøre naturverdier på en best mulig måte.

Stiftelsen utgir den digitale rapportserien [Biofokus rapport](#).



Biofokus rapport 2023–036
ISSN 1504-6370
ISBN 978-82-8449-208-7

Gaustadalléen 21
NO-0349 OSLO
Org.nr: 982 132 924
post@biofokus.no
biofokus.no